

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Första kammaren.

Nr 27.

Lördagen den 23 april f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Murray* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 353, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den
26 november 1920 om val till riksdagen; och
nr 354, angående anslag för täckande för driftförlust vid post-
verket under år 1920.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens
skrivelser till Konungen:

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
ny konkurslag m. m.; och

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till
lag om utmätningssed m. m.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens
skrivelser till Konungen:

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjor-
da framställning om anslag för kolonisation å vissa kronoparker även-
som två i ämnet väckta motioner; och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjor-
da framställning angående ny definitiv lönerogering för befattningsha-
vare vid statsdepartementen och centrala ämbetsverk i vad angår jord-
bruksdepartementet och under samma departement lydande centrala äm-
betsverk.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jord-
bruksutskottets utlåtanden nr 37—45.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatsens för år 1922 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Ang. avlöning för den tekniske byråchefen i kommunikationsdepartementet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för upprätthållande av kommunikationsdepartementets verksamhet på extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 29,920 kronor.

I den nu föredragna punkten hade utskottet anfört följande:

”För upprätthållande av departementets verksamhet utgår för år 1921, utöver anslaget å ordinarie stat, å extra stat ett förslagsanslag, högst, 24,800 kronor. Anslaget är avsett till avlöning av följande befattningshavare, nämligen

en extra byråchef för regeringsrättsföredragningen...	kronor 7,800:—
” ” ” ” tekniska ärenden	” 12,000:—
” särskild föredragande för stadsplaneärenden	” 5,000:—
	<hr/>
	kronor 24,800:—

Av Kungl. Maj:t nu föreslagen höjning av förevarande anslag är föranledd av den nya löneregleringen för befattningshavare vid statsdepartement m. m.

Enligt det under denna punkt framlagda förslaget skulle avlöningen till den tekniska byråchefen komma att från och med år 1922 utgå med ett från 12,000 kronor till 13,500 kronor förhöjt belopp. Utskottet vill erinra, att denna befattning inrättats så sent som vid 1920 års riksdag, varvid avlöningen, oberoende av de för andra motsvarande befattningshavare gällande löner och med avvikelser från de i detta hänseende eljest tillämpade grunder, bestämdes till det nuvarande beloppet, 12,000 kronor. Vid sådant förhållande finner utskottet någon höjning av ifrågavarande arvode icke nu böra förekomma, och har utskottet med hänsyn härtill ansett det under denna punkt äskade anslagsbeloppet kunna sänkas från 29,920 kronor med 1,500 kronor till 28,420 kronor.

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må för upprätthållande av departementets verksamhet på extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 28,420 kronor.”

Vid denna punkt hade reservation anförts av herrar C. J. G. Swartz, H. F. Lamm, J. Jeansson, L. J. Carlsson-Frosterud, S. E. J. Lübeck, W. Bäckström och S. E. Ljungkvist, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse reservationen utvisade, och att utskottet bort, i

enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit, hemställa, att riksdagen måtte för upprätthållande av departementets verksamhet på extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 29,920 kronor.

Ang. avlöning för den tekniske byråchefen i kommunikationsdepartementet.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen: I förevarande punkt har Kungl. Maj:t föreslagit anvisande för nästa år av ett förslagsanslag, högst, av 29,920 kronor. Beloppet, i år utgörande 24,800 kronor, fördelar sig på tre tjänstemän i kommunikationsdepartementet, en extra byråchef för regeringsrättsföredragningen med 7,800 kronor, en extra byråchef för tekniska ärenden med 12,000 kronor och en särskild föredragande för stadsplaneärenden med 5,000 kronor. För alla tre skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag förhöjning medgivas med olika belopp. Beträffande den extra byråchefen för tekniska ärenden har Kungl. Maj:t sålunda påyrkat, att hans avlöning skall höjas till 13,500 kronor. Vid inrättandet av denna post vid departementens omorganisation föregående år ansågs det lämpligt, att såväl kommunikationsdepartementet som även handelsdepartementet skulle få en extra byråchef för tekniska ärenden, och med hänsyn till betydelsen av en sådan byråchefsbefattning och vad som ålägg befattningshavaren ansåg man, att lönen icke skulle sättas lägre än till 12,000 kronor eller med andra ord att den, för att man skulle få en fullt kvalificerad person, skulle sättas betydligt högre än vad en vanlig byråchef hade.

Nu har som bekant lönenivån beträffande departementen från föregående år blivit höjd, och då synes man även kunna förutsätta, att avlöningen till ifrågavarande byråchef skulle bli i någon mån höjd särskilt med hänsyn till det arbete, som åligger honom. Men saken har också en annan sida. Det förhåller sig nämligen så, att för de nyreglerade verken är med avseende å dyrtidstilläggen föreslagen en anordning, som står i överensstämmelse med dyrtidstilläggen för kommunikationsverken. Det blir således en betydlig beskränning i dyrtidstilläggen. Följden av detta skulle bli, att denne tjänsteman komme att lida en väsentlig förlust, för så vitt hans arvode icke höjdes. Om hans avlöning skulle följa reglerna för övriga tjänstemän i de reglerade verken, skulle han endast få ett dyrtidstillägg, som skulle motsvara $\frac{2}{3}$ av det han rätteligen borde ha. Detta synes mig vara en oegentlighet, även om man tänker sig möjligheten att göra ett undantag för denna befattningshavare. Det förefaller ju egendomligt, att om ett verk blir omreglerat och vissa regler bli givna beträffande dyrtidstilläggen för verket i dess helhet, en viss befattningshavare, en viss post, skulle utgöra undantag och dyrtidstillägget för denna post beräknas efter andra grunder än för övriga tjänstemän. För att denna oegentlighet icke skulle uppstå, har Kungl. Maj:t föreslagit en höjning av 1,500 kronor och alltså föreslagit vederbörandes avlöning till 13,500 kronor. Men även härmed synes det mig, som om vederbörande befattningshavare i alla fall icke komme upp till det belopp, som han skulle få, för den händelse han skulle ställas i paritet med övriga tjänstemän i avseende å dyrtidstillägg. Det synes mig

Ang. avlö-
ning för den
tekniske by-
råchefen i
kommunika-
tionsdeparte-
mentet.
(Forts.)

därför rätt och billigt, att vederbörande får sin avlöning höjd, åtminstone på sätt Kungl. Maj:t föreslagit.

På grund av vad jag sålunda anfört ber jag att få yrka bifall till den av herr Swartz m. fl. avgivna reservationen, som i detta avseende sammanfaller med Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Som kammaren hört, har förste vice talmannen, såvitt jag fattade honom rätt, på denna punkt yrkat bifall till Kungl. Maj:ts proposition, under det att utskottet beträffande den post, som det nu gäller, nedsatt beloppet ifrån det av Kungl. Maj:t äskade, 13,500 kronor, till hittills utgående belopp, 12,000 kronor. Det gäller ju, såsom vice talmannen betonade, en extra byråchef för tekniska ärenden i kommunikationsdepartementet. Jag ber då endast att få erinra därom, att denna lönesats bestämdes så sent som vid föregående års riksdag och trädde i kraft först den 1 juli år 1920. Den omständigheten bidrog ju också till att, när förslaget rörande löne-reglering för befattningshavare vid statsdepartementen och vissa andra verk utarbetades och framlades, denne befattningshavare icke upptogs vare sig av löneregeringskommittén eller av Kungl. Maj:t. Därav följer att han, därest Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse om dyrtidstillägg av riksdagen godkännes, givetvis kommer att erhålla dyrtidstillägg efter allmänna grunder, d. v. s. efter § 3 i det nya förslaget. Paragraf 4 säger uttryckligen, att den nedsättning, som enligt dyrtidstilläggskungörelsen skall ske, skall gälla endast befattningshavare — för att återkomma till detta fall, utom en del andra uppräknade — som åtnjuta lön eller arvode enligt de nyantagna lönerglementena för statsdepartementen eller kommunikationsverken. Då befattningshavaren i fråga icke är upptagen i reglementet faller han icke in under undantagen från de s. k. allmänna dyrtidstilläggen. Det är en fullt fristående och i dessa reglementen icke vidrörd befattning med en särskilt fixerad lön. Det förefaller mig sålunda alldeles självklart att, jämväl om denne befattningshavare icke särskilt kommit på tal och jämväl om han erhåller den förhöjning i lönen, som Kungl. Maj:t föreslagit, han skulle äga rätt att åtnjuta dyrtidstillägg enligt § 3 i det nya förslaget, d. v. s. efter de allmänna grunderna för dyrtidstillägg.

Fråga uppstår då huruvida det i allt fall kan vara motiverat att öka lönen på sätt Kungl. Maj:t och reservanterna påkalla. Jag måste då säga, att jag icke finner det riktigt eller erforderligt, att man beträffande en befattningshavare, vilkens löneställning så sent som i fjol bestämdes med hänsyn till då rådande förhållanden, ånyo vidtager en löneökning.

Jag får därför, herr greve och talman, hemställa om bifall till statsutskottets hemställan på ifrågavarande punkt.

Herr statsrådet Murray: Herr greve och talman, mina herrar! Det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt i denna punkt, är, såsom herr

förste vice talmannen nyss antydde, byggt på den förutsättningen, att de regler beträffande dyrtidstillägg, som skulle komma att tillämpas för statsdepartementen i sin helhet, även skulle komma att gälla denne befattningshavare, den tekniske byråchefen. Höjningen i lönen från 12,000 kronor till 13,500 kronor har alltså vidtagits för att hans löne icke skulle undergå någon verklig värdeminskning. För att förvissa sig om, att så icke skedde, provade man sig fram med olika indextal. Därvid konstaterades, att den tekniska byråchefen efter Kungl. Maj:ts förslag och med tillämpning av de reducerade grunderna för dyrtidstilläggen i själva verket skulle få något mindre än han enligt äldre regler åtnjutit.

Ang. avlöning för den tekniske byråchefen i kommunika-tionsdepartementet.
(Forts.)

Nu säger herr Ekman, att enligt hans uppfattning bör denne byråchef alltjämt få räkna de allmänna grunderna för dyrtidstillägg sig till godo. Jag är tacksam för detta uttalande. Bli så förhållandet, har han icke lidit någon orätt och kommer icke heller att lida någon orätt, och då är det honom förmodligen likgiltigt, under vilken tolkning han utfår sin avlöning, bara den i realiteten icke innebär någon sänkning. Jag kan således med hänsyn till det uttalande, som herr Ekman gjort och som jag förutsätter kommer att konfirmeras under behandlingen av frågan om dyrtidstilläggen, acceptera det förslag till arvode åt den tekniska byråchefen, som framkommit från statsutskottet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten anförda reservationen, och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 4—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Kungl. Maj:ts hade föreslagit riksdagen att för anläggning av skyddshamn vid Torekov på extra stat för år 1922 anvisa ett reservationanslag av 200,000 kronor.

Om anläggning av skyddshamn vid Torekov.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts föreliggande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt avgiven reservation hade herrar *J. Nilsson* i Skottlandshus, *J. Nilsson* i Malmö, *P. Nilsson* i Bonarp och *S. Bengtsson* i Norup ansett, att statsutskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ärendet.

Om anläggning av skyddshamn vid Torekov.
(Forts.)

Herr statsrådet Murray: Herr greve och talman! Under förevarande punkt har Kungl. Maj:t föreslagit anvisande av ett belopp av 200,000 kronor till påbörjande av en skyddshamn vid Torekov. Statsutskottet har emellertid hemställt, att denna framställning icke måtte bifallas. Till stöd härför har utskottet åberopat, dels att, bortsett från själva Torekofs kommun, det lokala intresset inte syntes vara så särdeles stort, dels också att, även om denna hamn i förbättrat skick skulle hava värde och ett stort värde såsom skyddshamn, man dock under nuvarande svåra förhållanden kunde sätta i fråga lämpligheten av att därpå nedlägga så betydande belopp, som förutsatts.

Jag medger gärna, att om man ser på Torekov allenast såsom fiskehamn statsutskottet givetvis har rätt. Det är icke så stora ekonomiska intressen knutna vid den punkten. Alltsedan stormarna år 1891 revo ned den vågbrytare, som med statsmakternas medverkan kommit till stånd, har hamnen undan för undan försämrats och undan för undan grundats igen, och det har blivit allt svårare för den allt fåtaligare och fåtaligare fiskarbefolkningen att föra sin hårda kamp för levebrödet. Det är väl också endast den förhoppningen, att statsmakterna dock en gång skulle räcka den en hjälpande hand, som förmått befolkningen att hålla modet uppe — ty statsmakterna hava verkligen givit befolkningen anledning till en sådan förhoppning. Det är icke mindre än två gånger, som riksdagen på förslag av enskilda motionärer gjort uttalanden, som otvetydigt hava röjt en benägenhet att hjälpa denna eftersatta och under svåra förhållanden lidande fiskarbefolkning. Men nu är olyckan den, att det behövs mycket mera pengar, som ungefär normalt åtgår för att bygga en fiskehamn. Föreläge endast ett normalt penningbehov, hade en sådan säkerligen kommit till stånd för länge sedan. Förhållandena äro emellertid sådana, att det måste göras stora hamnar för att trygga den särskilt långt framskjutna och exponerade lilla fiskehamnen, d. v. s. man måste inrätta sig dyrbarare än i regel är fallet beträffande fiskehamnar. Om denna plats hade betydelse endast såsom fiskehamn, vore det väl således fullkomligt utsiktslöst att tänka på att där nedlägga stora belopp. Men nu är det så, att hamnen har en icke ringa vikt såsom skyddshamn, och det är främst ur denna synpunkt, som Kungl. Maj:t och — jag kan väl även säga — tidigare riksdagen samt alla de myndigheter, som yttrat sig i denna fråga, förordat anslag till densamma. Från Hälsingborg ända upp till Halmstad finnes icke någon egentlig skyddshamn för mindre fartyg, och naturligtvis ännu mindre för större. Det finns på den närbelägna Hallands Väderö ett par ankarsättningar, men dessa äro synnerligen illa tryggade och kunna svårigen angöras nattetid. Det har också visat sig, att ett icke obetydligt antal sjöolyckor inträffat på denna plats, olyckor, som man tror med säkerhet skulle hava förekommit, om Torekofs hamn varit inrättad såsom en skyddshamn. Sålunda ha åren 1910—1919 i denna trakt ägt rum sammanlagt fem strandningar, som, enligt vad framgår av ett lotsstyrelsens meddelande till mig, sannolikt skulle hava kunnat undvikas,

om hamnen funnits. I de vidlyftiga handlingarna i ärendet kan man se, att under de närmaste fem åren före 1906 sex smärre fartyg strandat i närheten av Torekov, därav fyra under storm. Den lotskapten, som avgivit rapport härom, uttalade för sin del den åsikten, att om skyddshamnen funnits, hade olyckorna kunnat undvikas. Tidigare ha ett icke ringa antal fartyg gått förlorade och ett icke ringa antal människoliv gått tillspillo. Det borde väl också vara tydligt, att när, såsom här är fallet, ett betydande antal sjöfarande vid denna del av västkusten särskilt petitionerat om att få en skyddshamn i Torekov, måste bakom denna petition ligga ett verkligt behov. Redan år 1900 inkom en dylik petition, underskriven av mer än 700 personer, huvudsakligen sjökaptenar, fiskare och sjömän utefter västkusten.

Om anläggning av skyddshamn vid Torekov.
(Forts.)

En fråga som denna kan ju icke enbart bedömas ur ekonomisk synpunkt. Detta har också fiskehamnskommissionen med styrka framhållit, då den uttalat, att anläggningens värde såsom nödhamn icke syntes kunna eller böra mätas i penningar och att den för sin del på det livligaste tillstyrkte, att hamnen komme till stånd. Denna fråga har nu i över 20 år varit uppe. Riksdagen har, såsom jag redan antytt, två gånger tidigare uttalat sig till förmån för hamnens tillkomst. Man kan väl då tycka, att någonting borde göras, när nu så många år förflutit, sedan saken kom upp.

När det för mig gällde att taga ställning till föreliggande fråga och till alla de många andra anslagskrav, som lågo före, kunde jag icke fördölja, att detta var vad man skulle kunna kalla en *ny* fråga, men en ny fråga endast i så måtto, att den icke tidigare på Kungl. Maj:ts förslag framförts inför riksdagen. Jag ansåg mig dock böra bära fram densamma, ty jag hade en känsla av, att här förelåg en slags hedersskuld från riksdagens sida på grund av de uttalanden, riksdagen tidigare gjort, och att, om än beloppet i och för sig är rätt så betydande, man dock borde göra något för att i en bekymmersam tid visa, att riksdagen icke ens då glömt de uttalanden, som riksdagen en gång gjort, utan att riksdagen vill sätta verklighet bakom sina uttalanden, om det än på grund av förhållandena icke kunde ske i så hastig takt, som eljest skulle vara önskligt. Jag föreslog därför en lösning av frågan på så sätt, att anslag skulle utgå under en tid av fem år, vilken tid givetvis kan tänkas bliva ännu längre.

Jag hoppas, att kammaren skall behjärta de synpunkter, som jag nu vidrört och som äro utförligare omtalade i den kungl. propositionen, och sålunda i större eller mindre utsträckning följa det förslag, som Kungl. Maj:ts framlagt och vilket en del reservanter inom utskottet gjort till sitt.

Herr förste vice talmannen: Såsom statsrådet nyss erinrade, är detta en gammal fråga, som flera gånger varit före i riksdagen. Den har från rätt små dimensioner vuxit mer och mer, så att det nu gäller att gå med på påbörjandet av ett arbete, som enligt år

Om anläggning av skyddshamn vid Torekov.
(Forts.)

1919 verkställda beräkningar skulle komma att kosta 1,861,700 kronor. Frågan har från att avse en fiskehamn av rätt blygsamma proportioner i alla fall vuxit ut till att gälla anläggandet av en nödhamn. Huruvida denna nödhamn kommer att ligga på ett lämpligt ställe, därom har man egentligen icke i Kungl. Maj:ts utredning fått något bestämt besked. Visserligen hördes lotsstyrelsen så tidigt som 1903, men sedan dess har denna styrelse icke blivit hörd, och jag vågar säga att, efter vad som försports, när man hört sig för hos lotsstyrelsen, meningarna inom styrelsen rörande denna fråga varit tämligen delade. Nu har som sagt lotsstyrelsen icke blivit hörd sedan den tid jag nyss angav. De myndigheter, som egentligen blivit hörda, äro Kristianstads läns landsting samt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Det är ju klart, att om hamnen verkligen har den stora betydelse såsom nödhamn, som herr statsrådet velat göra gällande, är det flera intresserade parter, som kunna förmodas vilja hava sitt ord med i laget och som möjligen skulle kunna tänkas vara benägna att på något sätt bidra till byggandet av denna hamn. Det finns ju även länsstyrelser, såväl Hallands länsstyrelse som länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, som kunde tänkas vara intresserade av huruvida denna plats skulle vara den enda punkt på västkusten, där en nödhamn vore lämplig och behövlig.

Nu är det ju, såsom framgår av handlingarna, icke möjligt att få något bidrag från håll, där man särskilt borde vara intresserad av denna fråga, och Torekovs kommun har, med de små resurser den förfogar över, naturligtvis icke kunnat lämna något bidrag, men den har förbundet sig att underhålla hamnen. Om dess förmåga därutinnan kan man ju dock bli rätt tveksam, när man ser vilka små summor den kommunen rör sig med. Särskilt i dessa tider, när det pressas på nedsättningar och när man icke kan se framåt mot en ljusning i finansiellt avseende, anser jag det vara olämpligt att engagera sig för en så pass stor utgift, som här är fråga om, närmare 2 miljoner kronor. Jag vill särskilt trycka på de finansiella förhållanden, när jag nu yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet M u r r a y: Herr vice talmannen har i sitt yttrande nyss vidrört det förhållandet, att något större lokalt intresse icke visat sig för denna sak, då exempelvis intet landsting velat utfästa sig att lämna några bidrag till hamnanläggningen ifråga. Ja, kan man egentligen undra därpå? Som fiskehamn är, som jag förut antytt, Torekov inte särdeles betydande; det skulle med en god hamn möjligen kunna bli det, men det är ju en framtidsfråga. Huvudvikten ligger på dess betydelse för sjöfarten, och man kan väl knappast begära, att Kristianstads läns landsting skall vilja anslå medel för att främja sjöfarten i Kattegatt, utan för sin del betraktar den saken som huvudsakligen en sjöfartsangelägenhet och en stats angelägenhet.

Nu antydde också herr vice talmannen, att lotsstyrelsen inte skulle vara så synnerligen intresserad av saken. Ja, även jag har ju talat

litet vid lotsstyrelsen, och jag föreställer mig, att lotsstyrelsen ur sina speciella intressen kanske är mera intresserad av att få Skanörs hamn omgjord än att få Torekovs hamn. Men får den Skanör, så vill den nog mycket gärna ha även Torekov. Nu medger jag gärna, att Skanörs hamn är i trängande behov av en förbättring. Jag hade att välja mellan dessa två: att förkasta dem båda eller ta fram endera — att föra fram båda vågade jag icke tänka på. Jag kunde då icke komma ifrån, att ifråga om Torekov förelågo dock sådana uttalanden från riksdagen, att denna enligt min uppfattning hade en slags skyldighet att visa, att den verkligen menade allvar. Jag lade därför fram Torekov och tänkte därvid också, att den långsamma takt, vari jag förutsatte att arbetet skulle bedrivas, skulle hjälpa till att få igenom förslaget.

Jag tror som sagt, att man icke får lägga för stor vikt vid att de lokala myndigheterna, landstingen, icke velat göra något åt saken, och icke heller vid att lotsstyrelsen under hand låtit förstå, att den icke är så angelägen om just detta förslag, då samma lotsstyrelse låtit oss veta, att under de senare åren fyra till fem strandningar förekommit, som man kan anta skulle ha uteblivit, ifall hamnen funnits.

Herr N i l s s o n, J o h a n, i Skottlandshus: Herr greve och talman! Denna fråga är ett typiskt exempel på, hur frågor kunna behandlas i detta land. I tjugu års tid har det varit på tapeten, att Torekov skulle få statsbidrag för att ställa sin hamn i ett tillfredsställande skick. Kravet från orten har ju ingalunda varit, att hamnen skulle utbyggas i så stor omfattning, som det nu föreliggande förslaget innebär, utan blott att den skulle så förbättras, att den kunde fylla sin uppgift som fiskehamn, men under utredningens gång, när myndigheterna hörts, har det framkommit förslag om en sådan ombyggnad, att hamnen skulle kunna tjänstgöra även som skyddshamn. Nu har riksdagen vid två särskilda tillfällen uttalat sig för hamnens iordningställande, och när herr vice talmannen säger, att myndigheterna icke ha hörts i ärendet, är detta, som herr statsrådet redan påpekat, icke riktigt. Enligt de handlingar som finnas, ha både väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, lotsstyrelsen, fiskehamnskommissionen och lantbruksstyrelsen hörts, och samtliga dessa myndigheter ha tillstyrkt, att hamnen sättes i stånd. Det förefaller mig, som om man kunde vara tillfredsställd med alla dessa yttranden och tillstyrkanden. Nu kan det sägas, att de ligga något långt tillbaka i tiden, åtminstone en del av dem, men man har dock ingen anledning att tro, att vid en förnyad utredning yttrandena komme att gå i annan riktning. Det finns således intet skäl att skjuta på saken utom naturligtvis det i nuvarande tider alltid existerande skälet: det finansiella. Man kan ju dock icke låta alla arbeten avstanna och för övrigt kan man tänka sig, att denna hamnbyggnad skulle i någon mån kunna vara ägnad att motverka den arbetslöshet, som utan tvivel råder även i trakterna där nere, då ju en mängd människor kunde få sysselsättning vid detta arbete i stället för vid andra, mindre viktiga, som eljest särskilt finge anordnas.

Om anläggning av skyddshamn vid Torekov.
(Forts.)

Om anläggning av skyddshamn vid Torekov.
(Forts.)

Nu kan det ju hända att, som frågan ligger i utskottet, det icke finns allt för stora utsikter att få den bifallen av riksdagen, men om den skulle falla även denna gång, vill jag hoppas, och ber att få vädja till Kungl. Maj:t därom, att den ånyo måtte tagas under omprövning. Det är ju möjligt, att efter det uttalande statsutskottet gjort och de uttalanden, som gjorts här i kammaren, det blir nödvändigt att höra myndigheterna ännu en gång, och att det därefter tages under övervägande från Kungl. Maj:ts sida, huruvida saken bör framläggas i den omfattning den nu har, eller om man möjligen kan nöja sig med att lägga fram det mindre förslaget. Jag hoppas att frågan icke blir bortglömd, om den nu skulle falla, utan att den tages upp till förnyad behandling, så att den snarast möjligt åter kommer på riksdagens bord.

Jag ber emellertid att få yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet M u r r a y: Jag vill endast lägga till ett ord. Det nämdes något om det mindre förslaget, och det är ju klart, att hade det varit möjligt att lägga fram ett mindre förslag, skulle Kungl. Maj:t ha gjort det. Det har gång efter annan från ortsmyndigheternas och ortsbefolkningens sida sagts: kunna vi icke åtminstone få en mindre hamn, så att vi kunna börja vårt fiske och sköta det! För varje gång har det framhållits från vederbörande myndighets, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, sida, att hur gärna den än ville ordna hamnen efter en mindre skala, så var detta omöjligt. Det går icke att ordna en fiskehamn här utan att tillgripa så stora anordningar, att de samtidigt räcka till för en nödhamn. Annars skulle arbetet och kostnaden för själva fiskehamnen bliva oerhörda med hänsyn till gagnet. Kungl. Maj:t har därför ansett det omöjligt att mot en myndighets bestämda avrådan ge sig in på en nedsättning i de planer, som föreligga.

Herr v o n K o c h: Herr talman! När det gäller en så stor summa som 2 miljoner kronor under dessa svåra tider, är det givet, att riksdagen har särskild anledning att undersöka, om ett så stort belopp bör bifallas. Det förefaller mig vara tre frågor, som därvid böra besvaras.

För det första: föreligger här verkligen ett så stort behov, att staten bör ikläda sig den betydande utgiften av nära 2 miljoner kronor? Jag kan icke neka till, att jag för min del finner det anmärkningsvärt, att det icke visat sig något intresse, åtminstone i form av ekonomiska bidrag, från närliggande kommuner eller landsting, med undantag av det lilla bidrag, som kommer från Torekov. Det förefaller mig därför, som om det intresse, som här bör kunna påräknas, bör något tydligare manifesteras, innan riksdagen går med på att enbart med statsmedel utföra detta stora arbete.

Den andra frågan är: kan det mål, som man avser att vinna med företaget, icke nås på en enklare och billigare väg? Jag ber i detta hänseende, efter studium av handlingarna, att få säga, att det i alla

fall antytts flera olika vägar, och att särskilt från ortsmyndigheterna, alltså de speciellt intresserade, framförts ett förslag, som är betydligt enklare och billigare. Man bör väl kunna förvänta, att det kommer ett någorlunda enligt förslag ifrån myndigheterna, innan riksdagen beslutar i frågan.

Om anläggning av skyddshamn vid Torekov.
(Forts.)

Den sista och tredje frågan lyder: bör man under nuvarande nödtider anordna sådana stora arbeten? Den frågan är särskilt viktig på grund av att den förste reservanten, herr Nilsson i Skottlandshus, här antytt, att den rådande arbetslösheten vore ett skäl att igångsätta detta företag. Om detta vore riktigt, skulle icke heller jag, trots åtskilliga betänkligheter, ha något emot förslaget. Men enligt vad all erfarenhet ger vid handen, äro hamnarbeten av sådant slag som det ifrågasvarande icke lämpliga som nödhjälpsarbeten. Jag har av särskilt sakkunniga personer inhämtat, att detta speciella arbete i Torekov icke lämpar sig för på det området oerfarna arbetare. Det förefaller mig därför, som om man ur arbetslöshetssynpunkt icke har anledning att yrka på dessa arbetens igångsättande nu. Jag ber därför, herr talman, på grund av vad jag anfört, att få förena mig i utskottets hemställan om avslag.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Jag är i tillfälle att känna förhållandena i Torekov rätt väl, då jag vistats där nere i 6—7 somrar, och jag kan intyga, att den hamnanläggning, som för närvarande finns där, befinner sig i det mest förskräckliga förfall och är användbar endast under synnerligen gynnsamma förhållanden. När det blir lågvatten, kunna icke ens de båtar, som höra hemma i Torekov och som äro högst $4\frac{1}{2}$ —5 fot djupgående, komma in i hamnen, såvida de icke iaktta den allra största försiktighet. Segelfartyg, som komma från västkusten och skola förbi Kullen, kunna vid storm bli tvungna att segla hela den långa vägen tillbaka till Halmstad för att finna en nödhamn.

Det är således säkert, att det skulle ha ganska stor betydelse för sjöfarten liksom också för fisket på västkusten, om en hamnanläggning kunde åstadkommas vid Torekov. Jag har emellertid fått det intrycket, att förhållandena äro sådana, att en billig anordning icke skulle medföra något avsevärt gagn. Man har en gång försökt med en sådan anordning, som icke skulle kosta mycket pengar, och resultatet framgår av handlingarna. Hela den billiga hamnpiren blåste sönder en stormig natt så grundligt, att den omöjligen kan repareras.

Emellertid synes det mig liksom den näst föregående talaren, att man näppeligen kan binda sig för en utgift på bortåt 2 miljoner kronor för detta ändamål. Jag anser därför, att man bör avvakta en tidpunkt, då den planerade anläggningen kan göras för en lägre summa. Jag skulle också finna det önskvärt, att de stora handelsplatserna på västkusten eventuellt bidroge i någon mån, då det främjar deras sjöfart att ha en nödhamn i Torekov.

Om anläggning av skyddshamn vid Torekov.
(Forts.)

Herr talman, jag har intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den föreliggande punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarades den förra propositionen, som förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag för tillbyggnad av länsresidenset i Karlstad.

Punkten 43.

Kungl. Maj:it hade föreslagit riksdagen att för tillbyggnad av länsresidenset i Karlstad i huvudsaklig överensstämmelse med det av departementschefen i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1921 angivna förslaget på extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Å tilläggsstat för år 1921 hade för samma ändamål äskats ett anslag av 200,000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 69) av herr *M. Hellberg* och den andra inom andra kammaren (nr 90) av herr *L. J. Carlsson-Frosterud*, hade hemställts, att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förevarande framställningar måtte besluta sådan ombyggnad av länsresidenset i Karlstad, att dess övre våning inreddes till lokal åt landskansliet och att dettas förra lokal upplättes åt länets lantmäterikontor samt att i samband därmed måtte i stället för bostad åt den under innevarande år befattningen tillträdande nye landshövdingen anvisas ett till erforderligt belopp bestämt hyresbidrag.

Det av departementschefen tillstyrkta förslaget avsåg att utöka landskansliets nuvarande lokaler, något förändrade, med en flygel å tomtens norra del, vilken flygel sammanbinder huvudbyggnaden med norra flygelbyggnaden. I denna sammanbindande flygels bottenvåning skulle landskansliet vinna ökat utrymme och i våningen i trappa upp skulle lantmäterikontoret inflytta.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten för egen del yttrat: "Även om utskottet med hänsyn till gjorda iakttagelser vid avlagt besök på platsen kan vitsorda, att ett oavvisligt behov av förbättrade och utökade lokaler för länsstyrelsen och lantmäterikontoret i Karlstad föreligga, har utskottet dock icke ansett sig kunna tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag. Med utgångspunkt från vad motionärerna i detta hänseende anfört, anser utskottet att den gynnsammaste lösningen

av ovannämnda lokalfrågor bör kunna vinnas, icke såsom i statsverkspropositionen förutsatts genom uppförande av ytterligare en flygel, utan genom påbyggnad av ännu en våning, avsedd till bostad för landshövdingen, varvid i stället genom de utrymmen, som sålunda frigjordes i den nuvarande, en trappa upp belägna landshövdingevåningen, skulle inom länsresidenset kunna tillgodoses hela länsstyrelsens och lantmäterikontorets lokalbehov.

*Anslag för
tillbyggnad
av länsresi-
denset i
Karlstad.
(Forts.)*

Enligt utskottets mening böra möjligheterna för ett ordnande av de föreliggande lokalfrågorna på nu antytt sätt tagas under förnyad omprövning och nytt förslag i ämnet framläggas för nästa års riksdag.

Under tiden synes, enligt vad av utskottet införskaffade upplysningar giva vid handen, erforderliga lokalutrymmen kunna beredas länsstyrelsen och lantmäterikontoret i den våning, som för närvarande bebos av landshövdingen, åt vilken, i avvaktan på den blivande landshövdingevåningens färdigställande, i stället skulle förhyras lämplig privat bostad, varom redan preliminärt anbud föreligger.

Under nu angivna förhållanden torde anvisandet av anslag å tilläggsstat kunna inskränkas till vad som åtgår för täckandet av kostnaderna för beredandet av tillfällig landshövdingebostad. För detta ändamål torde ett belopp av 2,500 kronor komma att visa sig tillfyllest. Det å riksstaten äskade anslaget synes däremot oförändrat böra kvarstå såsom erforderligt för beredandet av medel under år 1922 till igångsättande av de påbyggnadsarbeten, varom beslut då kan komma att fattas, ävensom till likviderande av hyra för landshövdingebostaden.

Under återopande av vad utskottet sålunda anför, får utskottet nu beträffande anslag å riksstaten hemställa, att riksdagen må

a) för utförande av vissa byggnadsarbeten å länsresidenset i Karlstad m. m. på extra stat för år 1922 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor;

b) att herrar M. Hellbergs och Carlsson-Frosteruds i ämnet väckta motioner må anses besvarade genom vad utskottet här ovan anför."

Herr statsrådet Murray: Utskottets förslag i denna del innebär en bestämd avvikelse från det förslag, som Kungl. Maj:t på sin tid framlade. Jag vill med anledning därav säga, att därest jag, innan jag framlade propositionen, varit i tillfälle att, såsom jag sedermera gjort, besöka Karlstad, skulle jag icke lagt fram propositionen sådan den blivit framlagd. Jag har vid besöket funnit, att det kungl. förslaget skulle innebära ett betänkligt förryckande av stadsbilden på en viktig punkt, och att saken skulle bli väsentligt bättre ordnad, om den ordnades just så som utskottet här föreslagit. Jag har velat meddela detta.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den förevarande punkten hemställt.

Punkterna 44—48.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 49.

Lades till handlingarna.

Punkterna 50—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 6 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet.

Punkterna 1—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 24, angående dels verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning, dels ock användande av riksbankens vinst för år 1920.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Denna punkt var så lydande:

Om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken.

”Efter granskning av riksbankens räkenskaper för år 1919 hava riksdagens senast församlade revisorer i sin därom avgivna berättelse meddelat, att vid riksbankens förvaltning under den tid granskningen omfattat revisorerne ej funnit något att erinra, samt att de för sin del ansåge, att ansvarsfrihet borde fullmäktige beviljas.

De revisorer, som, valda av riksdagen, granskat avdelningskontorens i orterna förvaltning år 1919, hava likaledes i sina berättelser tillstyrkt ansvarsfrihet för kontorens styrelser. I enlighet med föreskriften i § 4 av den för utskottet gällande instruktion vill utskottet meddela, att med avseende å riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under den tid, granskningen omfattat, utskottet ej funnit anledning till erinran utöver vad härovan förekommit, samt att utskottet för sin del anser, att ansvarsfrihet bör beviljas fullmäktige.

Utskottet hemställer alltså, att ansvarsfrihet må fullmäktige i riksbanken beviljas dels för förvaltningen under år 1919 av bankens såväl huvudkontor som samtliga avdelningskontor i orterna, dels ock för de beslut och åtgärder, som finnas antecknade i fullmäktiges protokoll från och med den 10 januari 1920 till och med den 9 januari innevarande år.”

Om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken.
(Forts.)

Herr T r y g g e r: Herr greve och talman, mina herrar! Jag skall be att få säga några ord, icke därför att jag vill framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, utan därför att jag finner åtskilliga brister i den utredning, som här föreligger. Utskottet har vänt sig till bankofullmäktige och uttalat en önskan, att fullmäktige måtte lämna en på samma gång fullständig och översiktlig framställning över riksbankens utländska affärsrörelse från tiden för krigsutbrottet, med angivande dels av de skäl, som tid efter annan varit bestämmande för fullmäktiges åtgärder i avseende å denna rörelse, dels av verkliga uppkomna förluster å densamma, dels ock vilka tillfällen kunnat förefinnas att under angivna tid minska riksbankens tillgodohavanden i riksmark. På denna hemställan till fullmäktige ha fullmäktige givit ett svar, som herrarna se här i betänkandet. När man läser detta svar, finner man, att det icke är något som helst svar på de frågor, som äro framställda, utan man kringgår dessa frågor. Däremot ha fullmäktige givit en framställning av den princip, som för fullmäktige varit bestämmande vid handhavandet av den utländska affärsrörelsen, särskilt frågan om valutan.

För min del får jag säga, att jag anser den princip för bankens verksamhet, som fullmäktige ha fastslagit, vara i det väsentliga riktig. Fullmäktige ha sagt, att det är de, som ha huvudansvaret för vår valutas ställning, och att de inrättat sin valutapolitik därefter, så att de alltid skulle kunna tillhandahålla näringslivet de valutor, som voro erforderliga, och göra det till kurser, bestämda uteslutande med hänsyn till det verkliga dagsvärdet. Därjämte ha de tillagt, att vinstsynpunkten icke bör vara avgörande för riksbankens valutapolitik.

Ja, det är ju fullkomligt riktigt, att vinstsynpunkten icke får vara absolut avgörande, men icke heller förlustsynpunkten bör väl få vara det. Fullmäktige böra otvivelaktigt sköta valutapolitiken så, att resultatet icke blir stor förlust för riksbanken. Ty vi skola komma ihåg, att jämte uppgiften att omhändervåra vår valuta och tillhandahålla näringslivet betalningsmedel på utlandet, har en riksbank en ännu större uppgift, nämligen att vara den fasta grundval, på vilken hela vårt näringsliv vilar. Därvid är det naturligtvis av enorm betydelse att icke valutapolitiken så handhaves, att den fasta grundvalen rubbas, och att således hela vårt näringsliv kommer att vila på en osäker grund. Var och en kan förstå, att för landet i dess helhet det icke är så synnerligen farligt, om en eller annan tornspira skulle ramla, men å andra sidan, ifall själva grundvalen vacklar, kan resultatet bli ödesdigert. Så vitt jag uppfattat de frågor, som av bankoutskottet ställts till fullmäktige, gingo de ut på,

Om ansvars-
frihet för
fullmäktige i
riksbanken.
(Forts.)

att riksdagen skulle få en klar inblick, huru det verkligen under denna kristid i stort sett varit ställt med bankens soliditet, huruvida icke möjligtvis riksbanken drivit en sådan valutapolitik, att banken vid vissa tillfällen förlorat belopp, som förringat dess förmåga att fullgöra vad som måste anses vara dess huvuduppgift. Nu se vi av vad som står i betänkandet, att den förlust, som riksbanken gjort, gått upp till ett belopp av 76,653,000 kronor, och då är ändå icke allt medräknat. Trots att förlusten upptages till detta belopp, har man dessförinnan därifrån avdragit de på utrikesrörelsen uppkomna kursvinsterna. Man vet sålunda icke, huru stor förlusten varit för vissa valutor, men vad man vet är, att från och med år 1916, sålunda åren 1916, 1917, 1918, 1919 och 1920, har riksbanken, med undantag av de belopp, som avsatts till avbetalningslån, icke haft någon vinst utöver den, som med 7,507,626 kronor redovisats för det sista året. När en rörelse av den omfattning som riksbankens, med det kapital, som står riksbanken till förfogande, och den sedelutgivningsrätt, riksbanken utövar, under en följd av år icke givit något utöver det lilla belopp, jag nyss nämnde, har den naturligtvis lidit förluster, som varit alldeles för stora. Det hade varit intressant, då man fått åtskilliga mindre viktiga upplysningar, om här också meddelats upplysning angående den tidpunkt, då förlusten hade nått sitt maximum och då följaktligen riksbankens ställning på grund av dess valutapolitik var mest försvagad.

Ja, herr talman, jag kan såsom sagt icke hava något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, redan därför att jag nu icke har befogenhet att bedöma ansvarsfrågan annat än för den tid, för vilken ansvarsbefrielse icke redan är beviljad, men jag har velat uttala dessa ord för att därigenom slå fast, att åtminstone enligt min uppfattning den ståndpunkt bankofullmäktige intagit beträffande valutan och den utrikes affärsrörelsen icke kan anses vara riktig, samt att bankofullmäktige enligt min mening visat sig sakna klar blick för riksbankens stora, väsentliga betydelse såsom grundval för hela vårt ekonomiska liv.

Herr Östberg: Gentemot den föregående ärade talaren vill jag erinra om det uttalande, som bankofullmäktige gjort och som är framlagt på sidorna 4, 5 och 6 i utskottets betänkande. Bankofullmäktige redogöra där för riksbankens ställning å valutamarknaden och påvisa den säregna ställning riksbanken intager såsom i vårt land den central, vilken har att sköta om köp och försäljning av utländsk valuta. Fullmäktige framhålla att skötseln av de utländska valutaaffärerna bör ske icke från spekulationssynpunkt, utan så, att riksbanken har att tillse, att ständigt tillräckliga reserver av valuta finnas för att kunna möta olika situationer.

Det är klart, att en sådan förvaltning som riksbankens, liksom varje annan, i synnerhet under dessa tider kan göras till föremål för anmärkningar. Det är ju ock lätt att göra dessa, sedan förhållandena blivit

annorlunda än de voro förut under den mest kritiska tiden. I alla fall måste envar medgiva, att de tider, som gått, varit i alldeles ovanlig grad påfrestande.

Jag har emellertid icke begärt ordet endast för att erinra om detta förhållande, utan även för att påvisa, att den stock av utländska valutor, som riksbanken vid världskrigets början innehade och sedermera innehaft, visserligen undergått förändringar, men finnes naturligtvis fortfarande till större eller mindre del kvar. Det kan ju tänkas, att förhållandena bli sådana, att åtminstone en del av de förluster, som nu synas på papperet, i framtiden komma att ersättas.

Om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld jämte en i ämnet väckt motion.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa sedlar med guld m. m.

I en till riksdagen den 4 mars 1921 avlåten, till bankoutskottet den 9 i samma månad hänvisad proposition, nr 122, hade Kungl. Maj:ts, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att riksbanken finge för tiden från och med den 1 april till och med den 30 september 1921 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

I ett över nämnda proposition avgivet, den 10 mars 1921 dagtecknat utlåtande, nr 21, anförde bankoutskottet, att utskottet, med hänsyn till den korta arbetstid, som stode utskottet och riksdagen till buds före påsk, ansett sig för det dåvarande endast böra föreslå, att den riksbanken medgivna befrielsen från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld erhöle förlängd giltighet till den 1 nästkommande maj.

Riksdagen fattade beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan. Den riksbanken medgivna befrielsen från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld skulle sålunda upphöra med utgången av april månad.

I sitt ovan omförmälda utlåtande förklarade sig utskottet tillika vilja framdeles till riksdagen inkomma med förslag i ämnet, avseende tiden efter ovanberörda den 1 maj.

Kungl. Maj:ts förslag var, såsom av åberopade statsrådsprotokollet framgick, föranlett av en utav fullmäktige i riksbanken till Kungl.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Maj:t ingiven skrivelse av den 5 februari 1921, däri fullmäktige hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition till riksdagen föreslå, att riksbanken under tiden från och med den 1 april till och med den 30 september 1921 befriades från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld. Över denna framställning, mot vilken fullmäktige i riksgäldskontoret förklarar sig icke hava något att erinra, hade ekonomiska rådet den 16 februari 1921 avgivit utlåtande och därvid, under hänvisning till ett av rådet den 20 december 1920 avgivet yttrande i fråga om målet för Sveriges valutapolitik, tillstyrkt bifall till fullmäktiges i riksbanken förslag.

Vidare hade till utskottets behandling hänvisats en inom första kammaren av herr *Asplund* väckt motion, nr 185, om vidtagande av åtgärder i syfte att återställa den svenska valutans guldparitet. Emellertid hade med första kammarens protokollsutdrag för den 16 innevarande april till utskottet överlämnats en av motionären inlämnad skrivelse, däri denne på grund av vissa skäl förklarar sig icke längre hava anledning vidhålla det i motionen framställda yrkandet. I följd härav hade utskottet icke ansett erforderligt avgiva yttrande över förenämnda motion.

I det nu föredragna utlåtandet hade utskottet närmare utvecklat sin uppfattning beträffande det svenska penningvärdets framtida ordnande. Slutet av utlåtandet lydte sålunda:

”Med sammanfattande av ovan framhållna synpunkter, anser sig utskottet som ett allmänt mål för valutapolitiken för den närmaste framtiden böra angiva följande riktlinjer, nämligen

att, med förhindrande av en ytterligare prisstegring, en stabilisering av penningvärdet såvitt möjligt bör eftersträvas i den mån säkra och till buds stående medel det medgiva, samt

att genom samarbete med andra länder, när tiden därtill är inne, sådana åtgärder böra vidtagas, som kunna vara ägnade att för Sveriges del befordra en snabbare återgång till en effektiv guldmynstfot.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

a) att riksdagen må medgiva, att riksbanken må för tiden från och med den 1 maj till och med den 30 september 1921 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningsen av bankens sedlar, samt

b) att förenämnda motion I: 185 icke må till någon vidare åtgärd föranleda.”

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herr *Wigforss*, som ansett, att utskottet bort under hänvisning till i reservationen utvecklade synpunkter hemställa, att riksdagen måtte medgiva, att riksbanken finge

för tiden från och med den 1 maj till och med den 30 september 1921 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att, om förhållandena därtill gäve anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet B e s k o w: Det spörsmål, som nu föreligger för kammarens prövning, är närmast frågan om rätt för riksbanken att för tiden till och med den 30 september 1921 vara fritagen från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, dock med befogenhet för riksbanken att, om förhållandena därtill giva anledning, före utgången av nämnda tid återupptaga inlösen av bankens sedlar.

Kungl. Maj:t har föreslagit, att riksbanken måtte erhålla denna rätt, och bankoutskottet har tillstyrkt förslaget. Jag har emellertid trots det vara på sin plats, att här närmare precisera min ståndpunkt i ämnet, så mycket mera som, då det föreliggande förslaget den 4 mars — alltså strax efter det jag tillträtt mitt nuvarande ämbete — av mig anmäldes för Kungl. Maj:t, jag ej hade tillfälle att utförligare redogöra för min ställning.

Bland de många lidanden och svårigheter, som världskriget medförde även för de neutrala staterna, torde man utan överdrift kunna i första hand räkna penningvärdets ständigt fortgående försämring. Den tid, då varupriserna voro utsatta för ideliga höjningar, ligger oss så nära, att vi ännu ha de olycksdiga verkningarna därav i friskt minne. Stora delar av befolkningen finga i detta land som i andra sina utkomstmöjligheter starkt förminskade och därmed sin levnadsstandard betydligt nedpressad. Särskilt illa gick dyrtiden fram över dem, vilkas arbetskraft var förbrukad, och som räknat med att en sparad slant skulle trygga deras ålderdom. För var dag som gick berövades de alltmera frukterna av sin omtanke och sparsamhet. Klart är, att på många håll viljan till sparande härigenom skulle försvagas.

Även till den bristande sparsamhet, som nu förebrås staten och kommunen, lades till stor del grunden under denna tid, då med sedelpressens hjälp en artificiell köpkraft tillskapades för täckande av behov, som icke skulle hava kunnat tillgodoses med verkliga inkomster.

Det förtjänar också att framhållas, att mången utan nedläggande av större arbete enbart genom ett mer eller mindre hänsynslöst utnyttjande av konjunkturen förskaffade sig fördelar på det stora flertalets bekostnad.

Inflationsperioden kännetecknades således dels av ett förtärande av landets kapitaltillgångar, dels av en skadlig omflyttning av förmögenhetsförhållandena, åtföljd av vad 1920 års finanssakkunnige kalla en "vitt utbredd lösaktighet i handel ochandel."

Så småningom och särskilt inför intrycket av de olidliga förhållandena i länder, där penningen i särskilt hög grad förlorat sitt värde, fick

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

man klart för sig, att inflationen var en sjukdom, som krävde en radikal behandling. På många håll i världen sattes också i gång ett energiskt arbete mot densamma. Jag vill i detta avseende erinra om svenskas riksdagens behandling av denna fråga nästlidet år, om tillsättandet av finanssakkunnige i april månad 1920, om tillkomsten av den s. k. Brysselkonferensen och Sveriges hedrande andel däri.

Ehuru vi genom förhållandenas makt sedan några månader tillbaka icke längre befinna oss i en period av sjunkande penningvärde, utan tvärtom, har jag ansett mig böra rekapitulera våra svårigheter från inflationsperioden. Det bör stå klart för oss, att en ny långvarig och fortskridande sänkning av penningvärdet är en olycka, som måste undvikas.

Huruvida början till det prisfall på varumarknaden, som på flera platser i världen men främst i Förenta staterna satte in under sommaren 1920 berodde på målmedvetna åtgärder av statlig natur, eller om densamma hade andra orsaker, kan i detta sammanhang lämnas därhän. Faktum är, att sedan det väl gått upp för folk, att varupriserna icke med nödvändighet måste stiga, utan även kunde falla, framkallade den stora återhållsamheten i köp ytterligare prisfall. Icke långt efter det prisfallet börjat i Förenta staterna, satte det in i England, och snart var situationen, ej minst på grund av ryktena om prisfall västerut, densamma även i Sverige. Den nuvarande situationen har affärskrisens alla kännetecken, således mycket ringa köplust och fallande priser. Tecken till återvändande köplust eller till definitivt stopp i prisfallet äro knappast skönjbara varken i Förenta staterna, England eller Sverige. Partipriserna hava efter senaste uppgifter fallit från sina respektive maxima i genomsnitt i Förenta staterna 39 %, i England 40 % och i Sverige 35 %. Partiprisnivån torde nu i Förenta staterna vara cirka 160, i England cirka 190 och i Sverige cirka 240, om motsvarande partipriser i de respektive länderna för år 1913 sättas till 100. Det ligger i sakens natur, att de angivna talen äro mycket approximativa. En motsvarande undersökning för detaljpriserna visar, att dessa priser ingalunda följt med i prisfallet så hastigt som partipriserna, varav följer, att de olika levnads-kostnadsindices, som basera sig på dessa detaljpriser och på en del andra faktorer, som icke visat samma benägenhet att sjunka, såsom skatter och hyror, fallit mycket långsammare än partipriserna. I England har levnads-kostnadsnivån sjunkit från 276 den 1 november 1920, då den stod högst, till 233 den 1 april 1921, således 16 %. Här i Sverige hade vi som bekant vårt högsta levnads-kostnadstal, 281, omkring den 1 oktober 1920. Detta tal har den 1 april 1921 nedgått till 249, således med cirka 11 %. Om i en period av prisfall grosshandelspriserna först röna påverkan, och detaljpriserna och levnads-kostnaderna följa långsamt efter, så följer slutligen arbetslönen, såsom den svårast påverkbara faktorn i allmänhet sist den allmänna tendensen. Så har det också här i Sverige visat sig vara fallet, i det att först på senare tid några avsevärda sänkningar av arbetslönen inträffat. Som bekant ha emellertid redan

åtskilliga arbetsavtal uppgjorts med löner, som med 15 à 20 % understiga de under 1920 gällande lönerna. På många ställen tillämpas dock ännu de tidigare lönerna.

Då det nu gäller att undersöka, huru det stora prisfallet påverkat vår svenska valuta, bör man som bekant i första hand jämföra den med den amerikanska dollarn, vilken som bekant åtminstone i det närmaste behållit sitt guldvärde. Om och när det inträffar, att en dollar, såsom före kriget var fallet, står i ett värde av kr. 3,73, skulle den svenska kronan hava återfått sitt värde i förhållande till guld. Den 2 februari 1920 svarade kr. 4,69 mot 1 dollar, d. v. s. dollarn stod 25,7 % över pari. Den 29 februari samma år stod dollarn i kr. 5,38, d. v. s. 44,2 % över pari. Den 3 januari i år var dollarkursen jämnt 5 kronor. För närvarande är dollarkursen omkring 4,20 eller endast 13 % över pari.

Enligt en beräkning på denna grund skulle således icke återstå synnerligen stor höjning av den svenska kronans värde gentemot dollarn, förrän den svenska kronan återfinge sitt lagligen fastställda guldvärde. Härvid är emellertid att märka, att om man jämför den amerikanska dollarns värde gentemot varor med den svenska kronans värde i förhållande till varor, så finner man, att skillnaden mellan värdet på vår nuvarande krona och värdet på dollarn är större än de 13 %, som dollarkursen ger anledning att tro. Den svenska kronan har således i realiteten en för låg köpkraft inom landet, jämfört med dess förmåga vid inköp av dollar respektive av varor i Amerika. Detsamma gäller om man jämför den svenska kronan med pund och de flesta andra myntslag. På grund av osäkerheten i beräkningarna av varuprisnivåerna är det kanske lämpligast att icke nämna några siffror som uttryck för den svenska kronans övervärdering på den internationella valutamarknaden. Varpå denna övervärdering beror, därom råder icke full klarhet. Vi hava att för närvarande räkna därmed som ett faktum. Det kan tänkas, att dessa abnorma förhållanden ändra sig snart nog, vilket då måste följäs av en stegring i dollarkursen, såvida icke den svenska varuprisnivån skulle i motsvarande mån sjunka gentemot utlandets. Även med skäligen hänsyn tagen till detta förhållande torde den svenska kronan på senare tid hava ökat sitt värde icke blott mot varor utan även gentemot guld. Såvitt jag kan bedöma har den svenska kronan ryckt något närmare sitt gamla guldvärde än vad på länge varit fallet.

Sådant synes mig i stora drag läget för närvarande vara. Den fråga, som nu uppstår sig till besvarande är: huru böra vi för den närmaste framtiden inrikta vår valutapolitik?

Såsom jag nyss antydde, hade jag tillfälle att i största allmänhet angiva min ståndpunkt härutinnan, då jag den 4 mars för Kungl. Maj:t anmälde de med valutavärden sammanhängande spörsmål, som i dag äro föremål för kammarens prövning.

I mitt yttrande till statsrådsprotokollet framhöll jag därvid först och främst, att det vore ett önskemål av högsta vikt, att penningvärdet ju förr dess hellre stabiliseras, och att, vad Sverige angår, en återgång

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. (Forts.)

till effektiv guldmyntfot sker, så snart detta låter sig göra. I denna min allmänna utgångspunkt står jag i full överensstämmelse såväl med 1920 års finanssakkunnige och ekonomiska rådet som ock med mina båda närmaste företrädare på finansministerposten. Senast har — vilket jag med tillfredsställelse konstaterar — bankoutskottet nu biträtt samma mening.

Enär emellertid en övergång till effektiv guldmyntfot, innan guldets värde i förhållande till varor erhållit nödig stabilitet, är förenad med konsekvenser, som delvis icke kunna överblickas, och det synes omöjligt att i närvarande stund vinna garantier för att en nu fastställd guldparitet under alla omständigheter skulle kunna upprätthållas, så förklarade jag mig — i anslutning till ekonomiska rådets uttalande — anse, att tillsvi- vidare en avvaktande ståndpunkt bör intagas. Jag förutsatte dock härvid, att valutapolitiken allt fortfarande bedrivs sålunda, att den svenska kronans värde i förhållande till guld icke nedgår utan tvärtom — såvida detta under ett bestämt men varsamt handhavande av till buds stående medel visar sig möjligt — i görligaste mån höjes.

Som första punkt i det program, jag sålunda skisserade, har alltså uppställts återgång till guldmyntfoten. Jag vill emellertid gå ett steg längre och tillägga, att man synes mig alltjämt böra sträva hän mot den svenska kronans inlösen med guld till den mängd, som är i lag angiven. Lyckas man att stabilisera den svenska kronan på denna nivå, infriar den svenska staten sina en gång ingångna förpliktelser. Om något annat borde det enligt min mening helst icke bli- va tal. Ingen av de stater, som hava en åtskilligt längre och svårare väg att tillryggalägga än vi, innan de återfört sitt penningvärde till den gamla guldpariteten, hava — åtminstone icke än så länge — på allvar tagit upp frågan om en myntrealisation. Såvitt jag kan se, vore det icke lyckligt, om vi i Sverige, som dock äger en bättre valuta än de flesta länder, genast kastade yxan i sjön, innan vi ännu gjort ett allvarligt försök att återföra vår valuta till dess gamla guldparitet och när avståndet dit dock ej är större än det är. Jag hoppas, att bankoutskottet delar denna mening, men tyvärr förefaller det mig, som om utskottets utlåtande på denna punkt icke gäve fullt klara direktiv i önskvärd riktning. Om vi som utskottet förordar begränsa oss till att inrikta våra ansträngningar på att stabilisera vårt nuvarande penningvärde och vår nuvarande prisnivå, löpa vi alltid risken att ytterligare öka avståndet mellan kronan och guld, nota bene om och i mån som guldets eget värde stiger. Nog böra vi alltjämt som mål för valutapolitiken uppställa en återgång till den gamla guldpariteten. Skulle utvecklingen visa, att detta mål ej kan nås, då, men först då, får man slå av på sina fordringar. Men att redan göra det medan förhållandena ännu äro så ovissa och innan man än kan veta, om i längden avgörande svårigheter komma att ställa sig hindrande i vägen, vore enligt min mening förhastat. Vi få dock ej glömma, att även om vi lyckas återge vår valuta dess gamla värde i guld, innehavaren av fordringar i svenska kronor i alla fall för sin krona på

grund av försämringen av guldets värde får åtskilligt mindre utbyte i varor än vad fallet var före kriget. Under vissa omständigheter kanske föga mer än hälften.

Om man således enligt min åsikt icke som slutmål bör uppgiva att komma tillbaka till ett penningvärde, som är stabiliserat vid den gamla guldpariteten, så torde å andra sidan av vad jag redan anfört framgå, att jag ej anser lämpligt att *nu* söka forcera fram en dylik återgång. Därutinnan är jag fullt ense med bankoutskottet. Så länge guldets värde är underkastat så starka variationer, som alltjämt är fallet, synes mig för övrigt — i likhet med utskottet — vinsten av guldvalutans återställande ej vara tillräckligt betydande för att man bör underkasta sig de svårigheter, som skulle vara förenade med en omedelbar återgång, detta så mycket mindre som guldvärdets fluktuationer under den närmaste framtiden kunna komma att bli så avsevärda, att man ej skulle anse sig lämpligen kunna hålla fast vid guldvärdet, sedan detta till äventyrs nåtts.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Även därutinnan delar jag bankoutskottets åsikt, att man ej nu definitivt bör fastslå en senare tidpunkt för ett återinträde av riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med guld, eller med andra ord man bör ej redan nu söka fixera tiden för återgång till guldvaluta.

Över huvud förefaller det mig — såsom jag redan i mitt yttrande till statsrådsprotokollet den 4 mars antydde — att det, när tiden därför kan anses vara inne, bör tagas under övervägande, huruvida icke i förevarande fråga, och särskilt när det gäller att bestämma tidpunkten för återgången till guldmyntfot, ett samarbete bör komma till stånd med sådana länder, vilkas ställning till frågan om guldmyntfoten är ungefär överensstämmande med vår. Om det därvid visar sig möjligt att ernå viss samstämmighet med avseende å eventuella åtgärder, synes mig mycket vara vunnet, ej minst därutinnan att först genom en mer allmän återgång till guldmyntfot garantier torde kunna skapas för en nöjaktig stabilisering av guldets värde. Jag har med tillfredsställelse noterat, att utskottet delar denna min uppfattning.

Om man sålunda enligt min mening tillsvidare måste avvara den självverkande regulator som guldmyntfoten innebär, så är det å andra sidan av så mycket större vikt, att den valutapolitik, som bedrives, och vars handhavande ju till stor del ankommer på riksbanken, skötes på ett förutseende och målmedvetet sätt. Jag kommer härmed in på den andra programpunkten i mitt yttrande av den 4 mars — den, som avser vår valutapolitik under mellantiden, intill dess en återgång till guldmyntfot kan äga rum.

Det ligger i öppen dag att, när man som framtidsperspektiv uppställer vår valutas återförande till den gamla guldpariteten, det i och för sig måste anses som önskvärt, att icke under den tid, som närmast stundar, vår valuta försämras i värde. I mitt nyssnämnda yttrande angav jag också som riktlinje: ingen ny inflation och, om möjligt, fortsatt deflation. Jag går nu att nämna de förutsättningar, som enligt min me-

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.

ning äro oeftergivliga för att en politik efter dessa linjer skulle kunna föras.

Jag vill då till en början framhålla, att samtidigt med att den nu pågående krisen åstadkommit förhållanden på penningmarknaden, som ur valutavårdens synpunkt kunna anses gå i rätt riktning, och samtidigt som den utrensat åtskilliga osunda företeelser inom vårt affärsväsen den dock drabbat vissa grenar av vårt näringsliv så hårt, att det samma över huvud taget för närvarande knappast tål ytterligare påfrestning. Tillståndet är otvivelaktigt för närvarande det, att en mycket stor del av Sveriges industri arbetar icke blott utan vinster utan även med betydande förluster. Även om avsättningsförhållandena vore normala, skulle produktionskostnaderna för en mängd varuslag överstiga de försäljningspris, som kunna uppnås, och ännu mycket större blir skillnaden i tillverknings- och försäljningspris därigenom, att den starkt minskade avsättningen, respektive produktionen, driver upp de fasta kostnadernas andel i produktionspriset. Nu är det visserligen så, att åtskilliga av våra industriföretag, som konsoliderat sin ställning, torde kunna tåla vid att under tämligen lång tid arbeta utan vinster och ibland till och med med förluster, men beträffande många industrigrenar och industriföretag gäller, att deras situation icke medger detta. Därest ett större antal dylika företag skulle drivas till ett nedläggande av sin verksamhet, respektive till en tvångslikvidation, skulle icke blott aktieägarna och andra, som i dem insatt kapital, göra stora förluster, utan med hänsyn till de nationalekonomiska värden, som därigenom skulle gå förlorade, skulle även det allmänna lida en betydande skada. Fall givas, då efter en dylik katastrof vederbörande industrier sannolikt icke skulle kunna åter resa sig. Särskilt gäller detta en del företag, som driva konkurrens på världsmarknaden. Den, som på den marknaden en gång blivit utslagen, har föga hopp att åter komma med igen. Jag vill icke heller underskatta det faromoment, som ligger däri, att förtroendet för vår industri som kapitalplaceringsobjekt förloras ännu mera, än vad beklagligtvis redan är fallet, till skada för den företagaranda, som i framtiden skall bära vårt näringsliv framåt.

Men den nuvarande situationen inom näringslivet har även en annan sida, som ter sig ej mindre betänklig. Jag syftar på läget på arbetsmarknaden. Redan har arbetslösheten börjat antaga oroväckande proportioner, och klart är att, om betingelserna för produktionen ytterligare försämras, denna arbetslöshet måste gripa alltmer omkring sig. Det torde vara överflödigt att här närmare påvisa de olyckor för det allmänna och den enskilda, som härav kunna bli följden. Jag vill dock framhålla, att arbetslöshetens oundvikliga följeslagare arbetslöshetsunderstödet och nödhjälpsarbetet i och för sig medföra betänkliga moraliska och ekonomiska vådor. Vilka konsekvenser arbetslösheten har för statens ekonomi, därom har riksdagen noggrann kännedom. Att arbetslöshetsunderstöden tendera till att framkalla en försämring av vårt penningvärde, är en sak, som också måste beröras i detta sammanhang.

För att man skall komma ur den ytterst vanskliga situation, vari näringslivet sålunda är försatt, har man, såvitt jag kan se, endast att räkna med följande möjligheter: *antingen* en höjning av varuprisen *eller* en reduktion av produktionskostnaderna, vilka bägge möjligheter också kunna kombineras.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Det förra av dessa alternativ, höjning av varuprisen, är allenast en omskrivning för fortsatt inflation eller just det resultat, som man ur valutapolitikens synpunkt om möjligt vill undgå.

Vill man på allvar undvika denna väg ur svårigheterna, återstår, såvitt jag kan se, ej annat än att söka nedbringa produktionskostnaderna. För att nå detta mål böra till att börja med alla besparingar i organisations- och förvaltningskostnader, som över huvud äro möjliga, genomföras. Det är ock mitt intryck, att näringslivets män under trycket av de dåliga tiderna energiskt inrikta sina ansträngningar härpå.

Men för att produktionskostnaderna väsentligen skola nedbringas erfordras dessutom, att den post, som i många fall ekonomiskt betyder mest, nämligen lönerna till olika kategorier av personal, reduceras.

Arbetskostnaden på produkten torde i genomsnitt vara cirka $3 \frac{1}{2}$ gånger så stor som före kriget, varvid dock är att märka, att arbetarens förtjänst genom den förkortade arbetstiden icke stigit i samma proportion. Arbetskostnaden är således i allmänhet relativt mera ökad än partiprisen, som för närvarande i genomsnitt torde vara endast cirka $2 \frac{1}{2}$ gånger så höga som före kriget. Den förut rådande jämvikten mellan arbetslöner och varupris har således rubbats. Läget är ur produktions-synpunkt så mycket bekymmersammare, som arbetslönerna i åtskilliga länder, med vilka vi hava att konkurrera, synas hava ökat mindre än i Sverige.

Huru stor reduktionen i den nuvarande genomsnittliga nominal-lönen skall behöva bli för att vårt näringsliv skall återfå sin konkurrenskraft på världsmarknaden, torde icke kunna generellt avgöras. Förhållandena äro olika inom olika näringsgrenar, vartill kommer, att de löneförhöjningar, som under de senaste åren ägt rum, ingalunda skett likformigt efter hela linjen. Jag utgår från att situationen på arbetsmarknaden icke får på någon plats utnyttjas till sådana reduktioner, som gå utöver vad som av mig nu angivna synpunkter påkalla. Här vill jag också understryka, att i mån som reduktioner i lönerna svara mot en höjning av penningvärdet, desamma ej innebära någon sänkning av reallönen.

I detta sammanhang torde ock böra påpekas, att på många håll, där man nu måst reducera arbetstiden till exempelvis tre dagar i veckan, veckoinkomsten faktiskt nedgått till allenast hälften av vad förut utgått. I dylika fall bör det uppenbarligen ligga i alla parterns intresse att hellre i viss mån nedsätta dagavlöningen, om därigenom produktionen kan upptagas i sådan omfattning, att full sysselsättning kan beredas personalen.

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

Bland övriga produktionskostnader för vårt näringsliv vill jag här något beröra järnvägsfrakter och räntor.

Vad de förra angår vore det givetvis, särskilt för vissa grenar av vår industri, högeligen önskvärt, om en sänkning kunde komma till stånd. Bankoutskottet har även gjort ett påpekande i denna riktning. Frågan om möjligheten av en fraktreduktion under nuvarande exceptionella förhållanden är ock föremål för regeringens omprövning. Uppmärksammas bör emellertid, att denna fråga i vad densamma angår statsjärnvägarna jämväl har en betydelse för statskassan, som i nuvarande brydsamma statsfinansiella läge ej kan lämnas opåaktad.

Vad beträffar räntefrågan så är densamma givetvis beroende av riksbankens diskontopolitik, som i sin tur nära sammanhänger med valutapolitiken över huvud. Utan att närmare ingå på frågan härom, vill jag i anslutning till bankoutskottet dock framhålla, att diskontot i nuvarande ekonomiska läge näppeligen har den betydelse för valutavärden, som under normala förhållanden är fallet, under det att detsamma torde spela en rätt stor roll för näringslivet.

Med det anförda har jag angivit min principiella ställning till vår valutapolitik under den övergångstid, vari vi nu leva: ingen ny inflation, och om möjligt, fortsatt deflation, men detta endast under den oeffrigliga förutsättningen, att det skall visa sig möjligt för vårt näringsliv att i jämbredd med denna utveckling driva ned sina produktionskostnader, så att näringslivet alltjämt kan hållas uppe, och att förty företagsamhetens lamsläende och arbetslöshetens utbredning kan undvikas.

Det är härvid av utomordentlig vikt, att den nödiga jämvikten mellan produktionskostnader och varupris med det snaraste inträder. Att situationen härutinnan snarare försämrats än förbättrats under den tid, som förflutit efter framläggandet av de propositioner i valutafrågan, som nu behandlas, synes mig tyvärr icke kunna bestridas. Med hänsyn härtill blir det måhända ofrånkomligt att till undvikande av svårbotlig ödeläggelse och i syfte att åter få produktionen i gång taga under övervägande åtgärder, som kunna bringa en tillfällig hjälp, även med risk att de riktlinjer, som ur synpunkten av valutans vård i och för sig vore de mest önskvärda, åtminstone interimistiskt skjutas åt sidan. Så långt möjligt bör dock enligt min mening tillses, att den utveckling i riktning mot stegring av den svenska kronans värde, som på senare tid förmärkts, icke mer än nödigt fördröjes eller i varje fall icke helt avbrytes, med påföljd att den dag, då den svenska kronan återkommer till guldparitet, flyttas alltför långt fram i fjärran, måhända så långt, att det till sist skall visa sig omöjligt att nå det av mig som önskvärt betecknade slutmålet.

Till sist må det tillätas mig att erinra, att vi ej böra glömma, att den nuvarande krisen liksom de flesta penningkriser är av internationell karaktär. De svårigheter, varmed näringslivet här hemma kämpar, äro desamma som de, vilka drabba industri, handel och sjöfart exempelvis i U. S. A., England och våra grannländer. Där liksom här äro produk-

tionskostnaderna i många branscher långt över försäljningspriserna på de framställda varorna. Det är min tro, att förrän denna kris rasat ut på världsmarknaden, förr är det icke möjligt att uppnå någon slutgiltig förbättring inom det svenska näringslivet. Innan köplusten på allvar återvänt inom England, U. S. A. o. s. v. torde det exempelvis icke vara möjligt att åt våra exportindustrier giva någon avsevärd lyftning. Huru affärskrisen på världsmarknaden kommer att utveckla sig, därom veta vi föga. Förr eller senare återkommer dock jämvikten, antingen genom att utlandet lyckas reducera sina produktionskostnader eller genom att varuprisen åter börja stiga. Att detta slutligen kommer att hava stort inflytande på den svenska kronans ställning är tydligt. Häri ligger ett kraftigt skäl för oss att icke fastlåsa vår valuta.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m (Forts.)

Den politiska situationen uti världen är för övrigt skäl nog att icke ännu binda händerna allt för hårt på sig. Vi kunna av handelspolitiska skäl lätt tvingas i rent självförsvar till skyddsåtgärder på näringsområdet, som äro av den natur, att man icke a priori kan bedöma deras inverkan på den svenska kronan.

Med den mening i valutafrågan, varåt jag i det föregående givit uttryck, överensstämmer, att jag anser, att riksbanken även i fortsättningen måste vara fritagen från skyldigheten att inlösa sina sedlar med guld, och att det icke heller är möjligt att nu slutgiltigt fastslå den tidpunkt, då inlösningsplikten skall åter inträda. Likaledes följer av den intagna ståndpunkten, att riksbankens sedelutgivningsrätt ej bör för starkt begränsas, utan att den extra sedelutgivningsrätten alltjämt bör kvarstå.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Wigfors: Man skulle kunna säga, att för en reservant i ett utskott icke kunde finnas något angenämare än att, just innan han tager till ordet för att komma med sin kritik mot utskottets betänkande, levereras samma kritik i den mest slående form av den, som för närvarande innehar finansministerposten. Det är nämligen så att, trots all försiktighet i form och trots all den välvilja, som utmärkte herr finansministerns kritik av bankoutskottets utlåtande, måste man säga, att han i sak sagt praktiskt detsamma som reservanten. Han har nämligen slagit fast, att i och med detta bankoutskottets utlåtande vi fått angiven en ny riktlinje för vår valutapolitik under den närmaste tiden. Han har dragit fram att från den dag år 1920, då finanssakkunnige kommo med sitt utlåtande, vari det säges, att målet för valutapolitiken måste vara att förhindra ytterligare prisstegring, men dessutom ett varsamt och successivt höjande av penningvärdet, respektive sänkande av prisnivån, så har denna grundtanke genomgått alla officiella uttalanden i ämnet, som senare framkommit. Han erinrade om, att han själv i den proposition, som förelåg för bankoutskottet när det kom med detta utlåtande, även under-

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. stryker precis samma sak. Han anser, att vi skola ställa oss avvaktande, men samtidigt har han understrukt att han härvid förutsätter, att vår valutapolitik fortfarande skall föras så, att svenska kronans värde i förhållande till guldet icke går ned utan tvärtom, om möjligt, går uppåt.

(Forts.)

Jag hade tänkt mig att i första delen av mitt anförande söka göra fullkomligt klart och tydligt för kammarens ledamöter, att bankoutskottets betänkande verkligen innebär ett bestämt avsteg från den tidigare förda politiken. Jag tror nämligen, att inom denna kammare likasom — jag tror det icke är en indiskretion att säga det — redan inom bankoutskottet självt och bland dess majoritet finnes folk, som tror, att bankoutskottet i sitt utlåtande sagt ifrån, att man bör vända tillbaka till guldmyntfoten och vända tillbaka till inlösning av sedlarna efter den gamla guldpäriteten. Det är detta som icke är fallet. Det skulle vara ofruktbart, förefaller det mig, om man i diskussionen i dag skulle behöva uppehålla sig avsevärt länge vid frågan om tolkningen av bankoutskottets utlåtande; det är så ofantligt mycket viktigare ting som föreligga för denna diskussion, att det vore i hög grad bortkastad tid, om man icke kunde från början av debatten slå fast, att bankoutskottet verkligen går i *en* viss riktning och icke i en annan, och denna riktning är utan tvivel den, att det kräver, att vår valutapolitik skall föras så, att vi slå fast nuvarande prisnivå och taga konsekvenserna därav. Det framgår tydligast, om man sätter bankoutskottets utlåtande och dess uttalanden i relief mot vad som sagts av 1920 års finanssakkunnige, av det ekonomiska rådet och av finansministern i hans proposition. Bankoutskottet säger visserligen, och jag skall be de kammarens ledamöter, som äro intresserade av denna sak, att slå upp bankoutskottets utlåtande sid. 4, där det klart och tydligt säges ifrån, att utskottet ansluter sig till den meningen, att en övergång till guldmyntfoten bör ske, så snart detta låter sig göra, och jag vet att det finnes personer, som anse, att dessa ord innebära, att ett återvändande till guldmyntfoten bör ske på i lagen stadgade villkor. Men naturligtvis är det orimligt att giva dessa ord en sådan tolkning. Man kan återvända till guldmyntfot på huru många sätt som helst. Återvändande till guldmyntfot är ingenting annat än ett fastslående av ett visst bestämt pris i guld på sedlarna, att man således skall inlösa sedlarna till ett visst pris, men vilket detta pris är, det står fullkomligt i vida fältet. Det är bara *ett* pris fastslaget i lagen, men vi kunna använda vilket pris som helst, när vi en gång återvända till guldmyntfot. Men det är att lägga märke till, att när bankoutskottet i sitt betänkande går att försöka formulera en i någon mån positiv ståndpunkt, säger det icke ett ord om det, som varit genomgående i alla tidigare uttalanden, nämligen om höjningen av penningvärdet. Det säger tvärtom, att det är likgiltigt, till vilket guldvärde man en gång kommer, att inlösa bankens sedlar. Det vill bestämt framhäva — det framgår tydligt av dess resonemang — att det är en sak, som en gång får klara sig själv, och att vi i detta ögonblick icke behöva

taga hänsyn till den saken, när vi gå att bestämma, huru vår valuta-politik under den närmaste framtiden skall ordnas.

Då kan man fråga: vad betyder en stabilisering av prisnivån, och vad har den att göra med frågan om en myntrealisation? Ja, efter herr finansministerns synnerligen klara framställning i saken skulle det kanske icke vara nödvändigt att tillägga något, men just för att göra klart vilka konsekvenser som ligga i bankoutskottets utlåtande, ber jag att med några korta ord få uppehålla mig vid frågan.

Det är tydligt, att, om vi låsa fast den nuvarande prisnivån, låsa vi fast våra sedlars värde i visst förhållande till det värde guldets nu har. Det kommer att ligga under guldvärdet. Visserligen är det för närvarande endast 10 å 12 %, men alltid komma våra sedlar att ligga ett stycke under guldvärdet. Det står på våra sedlar, att tusenlapparna inlöses med ungefär 400 gram guld. Om man ser på dollarkursen, så är tusenlappen i detta ögonblick värd 350 gram guld. Om nu sedlarna stå kvar där de nu äro i förhållande till varuprisen, men guldets stiger i värde, så är det alldeles tydligt, att skillnaden mellan våra sedlars värde och guldets värde måste bliva större och större. Om till exempel dollarkursen stiger till 5:50, så skulle vår tusenkrona vara värd 275 gram guld. Det är klart, att ju längre man fortgår på den vägen, desto längre kommer man från möjligheten att, när vi skola gå tillbaka till guldmyntfoten, taga upp inlösen av våra sedlar mot det gamla guldvärdet. Den som icke känner sig övertygad av dessa mina hänvisningar till vad bankoutskottet sagt, har nog ändå ett mycket bestämt, om också allmänt intryck av att bankoutskottets hela motivering är lagd på den linjen, att det finnes en sak, som är mera fruktansvärd än alla andra, och det är ett fortsatt prisfall. I denna rent refererande och analyserande framställning av vad utskottet sagt, bör jag kanske icke blanda in något av min egen mening. Men jag kan gärna i förbifarten säga, att jag icke hör till dem, som äro okänsliga för vad detta prisfall betyder. Jag är lika övertygad som någon, att priset är det centrala i krisen, och man behöver icke vara utrustad med någon överkänslighet för mänskliga olyckor för att rent instinktivt känna sig ovillig mot varje politik, som kanske skulle skärpa krisen. Jag förstår mycket väl den känsla, som rent instinktivt griper efter varje möjlighet att komma ur detta fruktansvärda prisfall. Och jag kan tillägga, att jag själv är så pass mycket agitator, att jag förstår frestelsen att demagogiskt utnyttja denna känsla och att den kommer att så utnyttjas, om icke i denna kammare så i den andra.

Men jag vänder tillbaka till min utgångspunkt. Jag har sökt göra klart, hur naturligt det är att önska ett slut på priset, och att utskottets utlåtande därför icke heller kan tolkas på annat sätt, än att det vill med de medel som stå till buds låsa fast den nuvarande prisnivån. Om utskottet därvid uttalat sig så pass reserverat om möjligheten, att utskottet säger: "med till buds stående medel" och "så vitt möjligt", så är det för utskottet, kan man säga, bara en beklaglig konsekvens av

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

den mycket häftiga kritik, som tidigare i utlåtandet riktats mot andras mening. Då man förut påstått, att vi inte kunna vända tillbaka till guldmyntfoten därför att medel saknas att fasthålla vid ett bestämt förhållande till guldet, har det sig litet svårt att nu säga, att vi kunna lova ett absolut säkert resultat. Vad man önskar är uppenbart, och vad man på det hållet vill att riksbanken skall inrikta sin politik på är lika uppenbart. Om man läser fast prisnivån, och guldet håller sig vid sitt nuvarande värde, komma vi att stå kvar där vi stå. Men nu har utskottet gjort sig synnerligen stort besvär med att bevisa, att guldet icke kommer att stå kvar i det värde det nu har, utan att guldet med allra största sannolikhet kommer att stiga i värde. Utskottet säger sålunda självt klart och tydligt ifrån att avståndet mellan våra sedlars värde och guldets kommer att bli större och större, och då kan varje människa därav draga den naturliga slutsatsen, att då blir det mer och mer osannolikt, att vi, när det en gång gäller att vända tillbaka till guldmyntfoten, skola kunna följa finanssakkunnigas och finansministerns förslag att söka komma tillbaka till den gamla guldpariteten. Med denna utgångspunkt förefaller det mig, att man redan nu vid början av diskussionen skulle kunna slå fast att utskottsutlåtandet åtminstone inte är fritt från tvetydighet. Många som icke suttit i utskottet, ha tolkat det på samma sätt som jag. Då förefaller det mig, att redan detta är den starkaste anledningen till att icke gå med på att göra detta utskottets utlåtande till riksdagens beslut, eftersom det skulle innebära i fortsättningen, att vi vore oense om tolkningen om vad riksdagen har beslutit. Det har faktiskt framställts skilda tolkningar av detta beslut, och då förefaller det mig, som om man skulle hava tillräckligt skäl att åtminstone icke acceptera utskottets motivering. Jag har såsom reservant icke kunnat godkänna densamma, men jag har icke något annat yrkande än utskottets. Jag föreslår icke, att sedlarna nu skola inlösas, men jag föreslår icke heller någon fix, bestämd tid, när denna inlösning skall äga rum. Men man har en gammal erfarenhet av att om man endast uttalar en allmän önskan, utan att på något sätt stryka under den, utan att liksom giva en antydning om hur pass kraftigt man önskar saken, kommer det hela att bli allenast en from önskan och ingenting mer. Jag har försökt — utan att på något sätt gå längre än nödigt är och utan att på något sätt vilja binda bankledningen vid handhavandet av penningpolitiken — att giva en antydning om på vilken väg riksdagen skulle önska, att banken sloge in, och har därför antytt, att den extra sedelutgivningsrätten på 125 miljoner bör så snart som möjligt åter indragas, och jag har framkastat tanken, att den från och med nästa år icke vidare skulle behöva förnyas, eller åtminstone icke i hela sin omfattning förnyas. Det är ju så moderat, som man gärna kan begära, om man nu över huvud vill säga något alls. Jag vill erinra om att vid sista kvartalsskiftet denna extra sedelutgivningsrätt icke behövde tagas i anspråk med mer än 37 miljoner.

Även i fråga om det andra förslaget kan man gå tillväga med ganska stor försiktighet. Jag har antytt, att det möjligen kan finnas delade me-

ningar om hurvida dollarkursen är normal eller icke. Jag har sagt, att om den går ned sakta och stadigt, så kan man antaga, att nedgången är normal. Och om den fortsätter ända ned till den punkt, där våra sedlar få sitt gamla värde gent emot dollarn, så är det ju ganska rimligt att tänka sig, att det här icke bör vara någon rent tillfällig orsak, som ligger bakom, och att då kräva av bankledningen, att den på allvar tager upp frågan, huruvida tiden kunde vara inne att återuppta sedelinlösningen, är återigen en den mest blygsamma formulering, som jag över huvud kunnat finna.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Men, det är bisaker, huvudsaken är själva frågan: skola vi gå åt det håll, som utskottets utlåtande angiver, eller skola vi taga prisfallet? Jag hör icke till dem, som äro så förfärligt rädda, så fort ordet myntrealisation nämnes. Det är alldeles klart, att man kan komma i sådant läge, att en konkurs är icke bara nödvändig utan också det bästa både för en själv och för ens fordringsägare. Men att man skulle börja tala om konkurs och bjuda 90 proc. ackord i det läge, vari vi nu befinna oss, det förefaller mig, som om det skulle vara åtskilligt för tidigt. En myntrealisation medför mycket stora svårigheter, det kan icke hjälpas.

Vidare säger utskottet, att varje fastslående av kronans värde gent emot guld innebär mer eller mindre en godtycklighet. Ja, det är alldeles riktigt, men jag frågar kammarens ledamöter, om icke denna godtycklighet blir mångdubbelt större, om den skall fastställas fullständigt, så att säga, på fri hand, därigenom att man låser fast en prisnivå, som man just i detta ögonblick har, än om man säger: vi fylla rent formellt de krav, som sedelinlösningen ställer på oss och inlösa sedlarna med det gamla guldvärdet. Detta är visserligen också godtyckligt i viss mening, emedan guldets värde har undergått förändringar. Men vi ha icke haft makt över guldvärdets förändringar på samma sätt, som vi ha makt över vår egen prisnivås förändringar; det är den stora skillnaden. Och jag får säga, att det förefaller mig, som om det skulle bli en mycket märkvärdig stund i Sveriges riksdag, när vi skulle sitta här och avgöra huru mycket somliga människor skulle förlora och andra människor vinna. Efter vilka grunder skola vi gå? Men då finnes alltid den lösningen att säga, att guldets representerar så att säga den internationella utvecklingen, över vilken vi icke haft makt. Hela prisrevolutionen i världen har följt med guldets förändringar, som vi icke kunna bestämma över. Låt oss gripa till denna, som vi visserligen kunna tycka irrationella värdemätare, som ändå i detta ögonblick förefaller att vara den mest rationella! Vi låta guldets med dess visserligen tillfälliga förändringar bliva det, som blir avgörande för huru vi skola ställa oss. Ingen kan då rikta några direkta anfall mot statsmakterna, emedan de fullständigt godtyckligt och kanske på grund av den ena eller andra intressegruppens styrka valt att lösa in sedlarna med en ny mängd guld. Det bleve att överlämna detta avgörande åt guldvärdets förändringar, vilka människor mer eller mindre betrakta som ett naturfenomen eller, låt

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

oss säga, en naturlag. Ja, så långt förefaller mig saken vara tämligen klar. Men som sagt, om det kunde anföras andra och verkligt bärande skäl, som göra det tydligt, att svårigheterna bleve ofantligt mycket större, om vi skulle försöka vända tillbaka till den gamla guldpariteten, skulle jag icke av de nämnda betänkligheterna låta hindra mig från att gå den väg, som bankoutskottet föreslagit.

Jag är den förste att instämma med herr finansministern, som så kraftigt understrukt de svåra ting, som vi ha att välja emellan. Det är icke så i denna stund, att man kan säga, att allting är klara fördelar på ena sidan eller klara nackdelar på den andra. Det är tvärtom så, att man finner det synnerligen begripligt, om en grupp av människor kan anse, att det ena är att föredraga, medan den andra gruppen anser, att det andra är bättre. Det, som bestämmer mig, är — skulle jag vilja säga — två skäl, dels att jag icke tror, att vi ha möjlighet att i detta ögonblick kunna stabilisera vår prisnivå, dels att de följder, som inträffa, om man gör försök i den riktningen, komma att bli värre än de, som inträffa, om vi icke göra det. Jag skall icke stryka under de skäl, som bankoutskottet i sitt utlåtande så kraftigt dragit fram för att bevisa, huru svårt det är för oss att verkligen godtyckligt bestämma vår egen prisnivå. För närvarande kan man säga, att man skulle, när priset är så häftigt, kanske få tillgripa så våldsamma medel för att hejda detta prisfall, att det icke finns den ringaste säkerhet för, att icke följderna skulle bli en ny prisstegring. Man kan säga vad som helst om guldets osäkerhet, men med ännu större skäl kan man säga, att vår frihet från guldets under de gångna åren icke skänkt vårt penningväsen någon större stadga, ty vi hava följt med guldets växlingar, ehuru vi icke haft guldets som värdemätare. Faktiskt ha dessa svängningar blivit starkare än de blivit, om vi varit knutna vid guldets. Det, som hänt under det sista priset, är ägnat att visa, att även om vi vilja gå åt visst håll och hålla priserna uppe, så komma verkningarna från utlandet, från det starka priset där, med sådan oerhörd suggererande kraft att göra sig gällande, att vi faktiskt komma att följa med. Den enda följd, som jag kan tänka mig, av att på detta relativt lama sätt försöka sätta sig till motvärn gentemot priset skulle snarare bli den, att vi finge priset fördröjt i stället för att kunna hejda det. Då är frågan: ha vi verkligen några fördelar av att draga ut krisen över någon längre tid än den eljest skulle taga? Jag tror, att vi alla kunna vara eniga med finansministern, när han säger, att vi ändå icke komma på rätt bog och icke ändå få produktionen på fötter igen, förrän vi nått den botten, som åtminstone allmänt uppfattas som botten för priset, så att man kan börja på nytt med den förhoppningen, att de priser, som då finnas, skola stå sig och möjligen stiga. Jag kan icke se annat än att den utvecklingen fördröjes, om vi vidtaga åtgärder i den riktning, som väl skulle följa av bankoutskottets utlåtande.

Jag skall endast i allra största korthet tillåta mig att ingå på de mycket allvarliga ting, som herr finansministern yttrade på tal om nödvändig-

heten att reducera våra produktionskostnader, så att de på något sätt stå i proportion till det prisfall, som ägt rum ifråga om partiprisen. Det förefaller mig att vara en alldeles för enkel lösning av hela detta problem om man tror sig kunna dra den slutsatsen, att våra arbetslöner utan vidare skulle kunna sänkas i samma proportion som priserna på världsmarknaden. Det går icke att försöka slå fast arbetslönen vid en viss nivå, som tyckes svara mot försäljningspriserna under en våldsam kris. Till och med en mycket våldsam reduktion av våra försäljningspris kanske icke skulle medföra några ökade försäljningar. Jag menar, att, om man vill försöka taga den konsekvens, som herr finansministern synes syfta på, d. v. s. om man t. ex. i vår exportindustri skulle söka fastställa sådana arbetslöner, att vi just nu skulle kunna få våra exportvaror sålda, så är det mycket möjligt, att vi skulle få reducera våra arbetslöner till noll eller under noll, om det vore möjligt. Jag vill erinra om ett litet konkret exempel, som jag icke kan låta bli att draga fram just i samband med, vad finansministern yttrade om möjligheten att på andra vägar bringa ned produktionskostnaderna. För ganska kort tid sedan läste jag en mycket grundlig utredning av den ekonomiska ställningen i vår cellulosaindustri år 1914, vilket år betraktades som normalt. Inom denna industri räknade man då med, att arbetslönerna för tillverkning av en ton stark sulfitcellulosa uppgingo till ungefär 12 kronor. Jag ämnar icke uppehålla mig vid arbetslönens relativa del i produktionskostnaderna. Men det anmärkningsvärda är, att dessa 12 kronor, som naturligtvis måste vara ett medeltal av olika arbetskostnader, som på olika håll ingå i detta ton cellulosa, utgjorde ett medeltal av arbetskostnader, vilka varierade mellan nästan 18 kronor och något över 8 kronor. Skillnaden i arbetskostnaderna inom olika fabriker och olika delar av landet var således cirka 10 kronor. Den reducering av 15 proc. i arbetslönerna, som nu har företagits inom trämasseindustrien, skulle, om den försiggått då, ha medfört en förskjutning av 2 kronor per ton i kostnaderna. Vi förstå, att i många fall en oerhört mycket större vikt ligger på andra faktorer än på arbetslönen. Jag har velat säga detta, emedan jag icke tror på att man behöver och kan taga de konsekvenserna — om man finge tolka herr finansministerns anförande så — att våra arbetslöner skulle pressas ned till den ståndpunkten, att det för närvarande bleve möjligt för oss att konkurrera på världsmarknaden. Jag tror, att i så fall svenska folket får göra på samma sätt som enskilda, att det helt enkelt tager förlusterna och tager dem på det ställe, där det finns något att taga. Men det finnes icke något att taga utöver en ganska snäv gräns på den punkt, som heter arbetslön. Minimistandarden måste upprätthållas för arbetarklassen, ty kommer denna under en viss minimistandard, har man faktiskt fördärvat sina framtida möjligheter att kunna producera.

Jag vill till slut bara ytterligare säga, att till de svårigheter, som ligga däri, att vi sannolikt endast kunna fördröja priset, kommer också den statsfinansiella sidan av saken. Vi stå nu i det läget, att vi ha

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

börjat inrikta oss på att försöka få ned alla priser. Det har också i riksdagen gjort sig gällande en bestämd tendens att taga denna konsekvens i fråga om statsutgifter, t. ex. i fråga om statens ämbetsmäns och tjänstemäns löner, och bankoutskottet — märkvärdigt nog skulle man kunna säga — anför samtidigt som det talar om att begränsa utgifter och skatter, att vi måste taga i allvarligt övervägande att sätta ned taxorna för de affärsdrivande verken. Jag vill icke alls motsätta mig politiken att sätta ned dessa taxor, men jag anser även på den punkten, att man måste vara beredd att taga vissa förluster i detta ögonblick för att så mycket snabbare komma ned till en säker botten, och förlusterna få naturligtvis därför tagas. Jag tror icke, att det är herr finansministerns mening, att, om vi skola taga förluster — jag vill icke gissa på några bestämda belopp, men det bleve nog ganska avsevärda belopp — på statens affärsdrivande verk, att det utan vidare skulle hava till följd, att avlöningen för de personer, som där äro anställda, skulle knappas av så, att vi därigenom kunde taga in hela förlusten. Sålunda även på denna punkt vill jag säga, att vi kunna, när det just gäller den levande produktiva faktorn, icke gå ned längre än till en viss gräns. Om vi vilja sätta ned taxorna och lönerna för statstjänarna, är det alldeles uppenbart, att man icke samtidigt kan säga, att vi skola rikta in våra ansträngningar på att behålla den nuvarande prisnivån. Jag är själv statstjänare och medveten om nödvändigheten att skynda på vad som nu sker, och jag skulle vara den förste att rösta för det förslag, som regeringen har lagt fram för att begränsa lönerna till statstjänarna, emedan jag naturligtvis är övertygad om, att alla måste hjälpas åt att bringa ned prisnivån. Om riksdagen däremot samtidigt skulle fastslå, att vi icke skola göra detta utan bara försöka pressa ned lönerna, medan vi samtidigt hålla fast den nuvarande prisnivån, då är det alldeles tydligt, att man måste bli högeligen betänksam.

Sålunda, den slutsats jag kommer till är ingen annan än den, att vi ha gjort den erfarenheten under krigsåren, att det fria pappersmynt, som vi haft att göra med, icke är någon säker hållhake och i detta ögonblick icke säkrare än det varit förut. Att just därför nu säga, att vi skola binda fast oss vid pappersmyntet, det förefaller mig icke vara någon politik, som äger stöd i den erfarenhet, som vi under förflutna år gjort. Och om det icke är fallet, måste jag säga, att vi böra så snabbt som möjligt gå tillbaka till guldet. Jag ser ingen annan möjlighet, än att riksdagen bör stryka under denna sin önskan genom att också i någon mån antyda, att den icke är rädd för de medel, som ligga i den föreslagna åtgärden att draga in en viss mängd sedlar, och vidare att om det skulle visa sig, att vi komma i paritet med t. ex. dollarn, som är guld, vi böra taga konsekvenserna, återuppta sedelinlösningen och giva guldexporten fri. Det är ingenting annat än det, som jag i min reservation har föreslagit.

Jag ber att få yrka bifall till denna min reservation, emedan den icke innehåller något, som binder riksbankens ledning eller förhindrar den

att vidtaga nödvändiga åtgärder, om verkligen en del växlingar i guldvärdet inträffa, som bankoutskottet i sitt utlåtande pekat på. Det finns ingenting i reservationens direktiv, som hindrar riksbanken att för sådana extraordinära förhållanden också tillgripa extraordinära åtgärder och även inställa sedelinlösningen och guldexporten. Men ingen vet, när en sådan våldsamt höjning av guldvärdet skulle kunna inträffa, eftersom utskottet självt säger, att den icke kommer, förrän länderna allmänt börja övergå till den effektiva guldmyntfoten. Den utsikten, att guldet skall stiga i värde, då alla länder gå över till effektiv guldmyntfot, måste vi under alla förhållanden vara beredda på. Man måste erkänna, att det ligger något mycket egendomligt i bankoutskottets utlåtande, när det dels faktiskt säger, att vi skola vända tillbaka till guldmyntfot, när guldets värde stadgats, dels samtidigt säger, att guldets värde icke stadgas, förrän länderna mera allmänt börja återgå till guldmyntfot. Huru skall då en guldmyntfot någonsin bli möjlig? Under sådana förhållanden kastas åtminstone något ljus över detta annars ganska dunkla yttrande av utskottet, att det "torde sålunda vara tvivel underkastat, huruvida vårt land, även när tiden därtill är inne, ensamt för sig vare sig bör eller kan övergå till effektiv guldvaluta". Om vi över huvud taget vilja komma till guldmyntfot, få vi väl under en lång framtid taga de konsekvenser, som därav kunna följa. Vi skola kanske få uppleva samma stegring i guldvärdet, som under 1870—80 talen, då man allmänt övergick till guldmyntfot. Det är dock tydligt, att alla länder, när denna nya övergång sker, ha intresse av att så ordna penningförhållandena, att stegring i guldets värde icke medför för dem alla sådana olycksbringande konsekvenser.

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld n. m.
(Forts.)*

Jag vill i detta sammahang också påpeka, att i utskottets utlåtande finnes icke den anslutning till finansministerns förslag om samarbete med andra länder i ungefär liknande läge, som han trodde sig där kunna utläsa. Det står endast: "att genom samarbete med andra länder, när tiden därtill är inne, sådana åtgärder böra vidtagas". När denna tid är inne, har bankoutskottet i sitt utlåtande bundit fast vid sådana betingelser, att ingen människa vet, när den kan inträffa. I reservantens förslag föreslås i stället, precis som finansministern själv föreslår, att så snart som möjligt försöka taga upp förhandlingar med stater, som äro i ungefär liknande läge som vi, om de åtgärder, som möjligen nu kunna vidtagas för att förbereda denna återgång.

Jag tillåter mig i full anslutning till själva huvudtendensen i herr finansministerns uttalande att yrka bifall till min reservation.

Greve Lagerbjelke: Herr vice talman, mina herrar! Jag har lika litet som departementschefen och den föregående ärade talaren några erinringar att göra mot bifall till utskottets kläm, däremot så mycket mera mot utskottets motivering, om vilken jag redan nu vill förklara, att jag anser, att den bör i sin helhet utgå. Utskottets motivering är en nationalekonomisk avhandling i optima forma. Nu äro som bekant

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

ationalekonomer aldrig eniga, möjligen om någon allmängiltig lag, men icke när man kommer in på tillämpningen; och i varje fall, när de komma in på ett uttalande som detta, är enighet utesluten. Det är för mig då synnerligen märkligt, att bankoutskottet snart sagt enhälligt, d. v. s. med undantag av en reservant, kunnat ena sig om detta uttalande. Man skulle av denna enighet kunnat draga den slutsatsen, att bankoutskottets ledamöter icke äro nationalekonomer, möjligen då med undantag av reservanten, vilken nyss, efter vad han yttrade i början av sitt anförande, ”i korthet” belyst förevarande fråga. Men om nu bankoutskottets medlemmar icke skulle vara nationalekonomer, följer därav, att det är ganska märkligt, att de vågat sig så ingående in på detta nationalekonomiska opus.

Beträffande innehållet av motiveringen, innehåller den för visso många förnuftiga uttalanden med en praktisk läggning, och jag instämmer för min del gärna i en hel del av dessa. När jag det gör, syftar jag särskilt på uttalandet, att en övergång till effektiv guldmyntfot bör ske, så snart detta låter sig göra. I detta uttalande är utskottet, såsom departementschefen redan framhållit, i synnerligen gott sällskap, men när utskottet sedermera går in på detta uttalande, ger utskottet intet som helst direktiv, hur denna övergång egentligen lämpligast skall och bör ske. Samma brist på anvisningar framträder i allmänhet även i övriga frågor, som utskottet har behandlat, och då särskilt i vad rör deflationen. Då jag i likhet med den siste talaren inte kan finna annat, än att utskottet i sin motivering ger ett betänkligt handtag åt dem, som arbeta för en myntrealisation, så har det uti det avseendet för mig varit en stor tillfredsställelse att åhöra departementschefens uttalande. Enligt min uppfattning måste vi för närvarande här i landet bestämt reagera mot en myntrealisation. Utskottet sammanfattar nu sina premisser i detta sista av mig berörda ämne, nämligen deflationen, med följande uttalande på sidan 17: Utskottet uttalar sig för den riktlinjen, att ”med förhindrande av en ytterligare prisstegring en stabilisering av penningvärdet så vitt möjligt bör eftersträvas, i den mån särskilda och till buds stående medel det medgiva”. Ja, det uttalandet synes mig vara ett orakelsvar som då skall få sin belysning i de premisser, som utskottet förut uttalat. Går man emellertid till dessa, äro de så svävande, att det hela nära nog blir en fullständig nebulosa.

När utskottet sedermera övergår till diskontopolitiken, vill utskottet, såsom mig synes med allt skäl, överlämna dess skötande till riksbanksfullmäktige.

Vad sedermera beträffar de affärsdrivande verken, säger utskottet:

”I syfte att främja produktionens upprätthållande bör det enligt utskottets mening tagas under allvarligt övervägande, huruvida riksdagens på sin tid meddelade direktiv för de affärsdrivande verkens räntabilitet och taxepolitik även under nuvarande förhållanden oförändrat böra bibehållas”; och sedermera uttalar sig utskottet för en

sänkning av de höga fraktsatserna. Jag delar utskottets uppfattning i detta avseende och har nyligen i riksdagen uttalat mig i samma riktning. Jag vill dock uttala mina betänkligheter mot, att bankoutskottet gör ett uttalande i sin motivering, som sedermera kan uppfattas såsom ett direktiv för statens taxepolitik. Detta kan väl ändock icke vara något, som ligger inom området för bankoutskottets verksamhet. Nu säger emellertid bankoutskottet här uti detta syfte, och det synes mig med allt skäl, att det kan förekomma en hel del produktiva företag, som på grund av omöjligheten att bära de höga frakterna måste nedlägga driften. Men när bankoutskottet går in på orsakerna till de ekonomiska svårigheterna, förefaller det mig egendomligt, att bankoutskottet inskränker sig till denna enda anledning. Det finnes många andra anledningar till ekonomiska svårigheter för företag, som även ligga inom riksdagens maktbefogenhet, och jag syftar då särskilt på åttatimmarsdagen. Jag förstår icke, varför icke utskottet lika väl som på fråga om de höga taxorna gått in på den frågan, ja, varför icke också lika väl på frågan om dyrtidstillägg och i sammanhang därmed på frågan om arbetslönerna i den allmänna marknaden. När jag är inne på den sista frågan, vill jag mot vad den siste ärade talaren yttrade framhålla, att det är alldeles självfallet, och ingen, vare sig departementschefen eller någon annan förständig människa, har väl uttalat den uppfattningen, att man skulle få konkurrenskraftiga pris för vår export endast och allenast genom att nedsätta arbetslönerna. Det är endast ett moment; men ofrånkomligt läser väl vara, att det momentet är synnerligen betydelsefullt.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Jag får till sist, herr vice talman, uttala, att det är för mig omöjligt att godkänna utskottets motivering i dess helhet; och jag finner det också omöjligt att börja på att sovra i motiveringen, då uttalandena i denna nära sammanhånga både i det ena och andra hänseendet. Jag är icke heller i stånd att här framlägga ett förslag till ny motivering för utskottet, och då jag ej heller kan instämma med den siste talaren i hans förslag, så återstår mig sålunda, herr greve och talman, intet annat än att yrka, att kammaren måtte, med ogillande av såväl utskottets som reservantens motivering, bifalla utskottets hemställan.

Herr Gustafsson: Herr greve och talman, mina herrar! Det är efter denna både skarpa och långa kritik, som av de två sista talarna förts mot utskottet, ganska svårt att klara utskottets egentliga tankar i detta vårt vidlyftiga betänkande, men jag skall försöka på bästa sätt att i någon mån göra det.

Bankoutskottet har i detta sitt utlåtande försökt att för riksdagen framlägga några beaktansvärda synpunkter i denna stora fråga. Det hade utan tvivel varit angenämt, om utskottet hade kunnat konstatera, hur högt valutafebern stigit i den svenska samhällskroppen och därtill haft makt och rätt att ställa en diagnos på densammas tillfrisknande. Men nu är det i stället så, att utskottet måste inskränka sig till att

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

ordinera bland annat så omoderna saker som att tillgripa arbetsamhet och sparsamhet, och detta såväl för den enskilde individen som för stat och kommun. Vår valutafråga kan enligt utskottets mening icke lösas enbart efter teoretiska linjer, utan framför allt måste vid den tagas hänsyn till det praktiska livets män såväl inom industrien som inom bankvärlden, och därför hava dessa våra uttalanden i utskottsutlåtandet kommit till synes. Emellertid, då denna fråga, nämligen frågan om sedlars inlösen med guld, förlidet år behandlades i denna kammare, höjdes här många och starka röster för, att vi genast skulle släppa guldets löst, och bland de talare, som då förfäktade den åsikten, var även herr Wigforss, som var av alldeles samma mening som dessa. Jag konstaterar med nöje hans omvändelse och bättring på det området, men jag kan icke med samma nöje konstatera hans ställning i övrigt gent emot utskottet. Det var säkerligen ett gott grepp, som vi gjorde, när vi beslutade att låta guldets vara inlåst och låta sedlarna cirkulera på det allmänna förtroendet med guldets som barlast. Nu är frågan, om man ej i allt fall är nöjd med vad bankoutskottet kommit fram med. Man hade tydligen väntat, att bankoutskottet skulle hava kommit med nya och starka direktiv, varefter vi skulle kunna inrikta vår valutapolitik för framtiden. Vi ha här från statsrådsbanken hört ganska fasta uttalanden på detta område, och det hade varit önskvärt, om utskottet vågat sig på att absolut fixera den tid, när vi skulle övergå till guldinlösen, men vi hava efter moget övervägande inom utskottet icke velat detta, och det av det skälet, att det i stort sett är en stor internationell fråga, och det är icke lämpligt för ett litet land som Sverige att föregå och bestämma tiden, när detta skall ske. Och jag vill fråga: var skulle den man finnas inom denna kammare, som vågade stiga fram och presentera ett på förhand bestämt valutaprogram och tiden, varefter den svenska valutapolitiken från och med i dag skulle föras? Det är ganska vanskligt att profetera på detta område, och därför har utskottet gått fram på den försiktiga linjen och sagt, att vi skola anpassa oss efter de olika tidslägena och att vi skola avvakta, vad framtiden har i sitt sköte. Men vi skola dock i allt fall gå fram emot guldinlösen. Det är i denna anpassningspolitik, som meningarna gå isär. Klart torde det för alla vara, att om vi icke kunna få produktionen av nyttigheter i gång och därigenom skapa möjlighet till inkomst genom export, kommer nog vår valuta successivt att oundvikligen mycket försämras, men för att få produktionen i gång fordras, att de vägar, som det praktiska livets män anse vara framkomliga, måste av oss anvisas, och då hava vi icke kunnat inom utskottet i andra ordalag än som skett uttala oss i fråga om räntesänkning, men det ligger dock underförstått i utskottets uttalande, att åtminstone det stora flertalet inom utskottet, ja, jag kan gott säga, att vi alla äro eniga om, att det vore önskvärt, och det borde icke vara omöjligt, att i någon mån sänka diskontoräntan för att söka åstadkomma en lättnad för en hel del industrier och affärer ute i landsbygden, vilka nu sucka under tyngden av denna ränta, samtidigt som alla värdesaker

eller värden sjunka, vilka ligga till grund för belåningen. Då har det från motparten sagts, att vi skulle därmed vilja fastläsa den prisnivå, varpå vi nu stå; vi skulle icke vilja följa med i den fortsatta utvecklingen och prissänkningen. Jag för min del förstår icke, om man vill läsa utskottets motivering och läsa den rätt, att man kan läsa ut detta, ty utskottet är alldeles på det klara med att, för att en prisstegring i nuvarande läge skulle vara möjlig, det skulle behöva ske en förändring i världen i stort sett. Det föreligger icke nu sådana möjligheter, att vi kunna stabilisera oss. Vi få endast anpassa oss och se efter. Vi kunna endast följa med, så fort tiden går. Det sägs ju från nationalekonomernas sida, ifrån dem, som vilja gå den teoretiska linjen, att om vår sedelmängd fortfarande håller sig vid den nivå, som den nu håller sig vid och icke sjunker, utan stabiliseras och således möjligtvis kan fluktuera, stiga eller sjunka något vid olika kvartalsskiften, skulle detta innebära, att vi ovillkorligen skulle få en prisförhöjning. Jag frågar: är det någon möjlighet för oss att, på den grund att vi hava några hundratal miljoner sedlar mer eller mindre i rörelse, det enbart skulle inverka på prisförhöjningen? Jag vågar tro, att det är den gamla lagen om tillgång och efterfrågan på varor, som i första hand dikterar prisen, och först i andra hand komma i någon mån sedlarna att inverka. Å andra sidan skulle prisnivåns höjande verka, att det skulle komma nya låneansökningar, när vi finge billigare ränta, och därigenom bleve det naturligtvis en ny, ännu värre prisstegring. Ja, hur skola vi tänka oss någon möjlighet därav av det skälet, att alla värden, som ligga till grund för belåningen av valutan både i enskilda banker och i riksbanken, sjunka successivt? Värdena sjunka på landsbygden och i städerna. Hur skulle det då vara möjligt, att man skulle få en inverkan därifrån?

Jag tror vidare, att om kammaren vill tolka utskottsutlåtandet litet mildare, än vad kritikerna här ha gjort, skall den icke kunna utläsa, att vi hava velat först stabilisera oss och sedan gå fram till myntrealisation. Det är icke alls meningen, och i det fallet vore det önskvärt, om vi bleve rätt förstådda.

Men jag skall icke vidare upptaga kammarens tid, utan skall endast be, herr talman, att kammaren med en litet välvilligare syn på utskottets motivering måtte i stort sett godkänna densamma och att sålunda utskottsbetänkandet måtte bliva av kammaren bifallet.

Herr Enhörning: Herr greve och talman! Herr statsrådets och chefen för finansdepartementet utmärkta anförande gick ut på en fortsatt orientering mot guldmynstfoten.— ingen ny inflation, men fortsatt deflation med iakttagande av en avvaktande hållning. Vidare framhåller han, att riksbankens räntepolitik nu icke har någon betydelse för valutapolitiken — vilket ju är mycket glädjande — och fortsätter: "Huru affärskrisen kommer att utvecklas, det veta vi icke." Ja, i dessa sista antaganden har herr statsrådet givetvis fullkomligt rätt, men det veta vi, att den höga räntan spelar för industrien en stor roll, och å alla

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. industrimäns vägnar tackar jag för detta modiga, betydelsefulla uttalande rörande räntepolitiken, vilket säkerligen skall skänka mången industriman nytt hopp och uppmuntran till fortsatt idog verksamhet till gagn för vårt land.

Valutafrågans invecklade problem ter sig under nuvarande förhållanden mera svårlöst än någonsin förut. Detta beror däraf, att den stagnation i de mellanfolkliga förbindelserna, som kriget förorsakade, ännu härskar i stor utsträckning. I det formliga kaos, som råder inom penningmarknaden, återspeglas därför tillståndet i världen på det flagrantaste och mest beklämmande sätt. Och vi skola kunna hoppas på en begynnande valutastabilisering först, sedan världen tillfrisknat, något så när, från krigspsykosen. Emellertid måste ju varje stat söka föra en efter förhållandena lämpad, målmedveten valutapolitik i dessa bistra tider. Vad nu vårt land beträffar, hava våra nationalekonomer givit de mest divergerande anvisningar för densammans handhavande. Dock tycks man vara ense i att varna för en ny prisstegring, vilken man anser hota därigenom, att sedelcirkulationen icke minskats. Men huru skall sedelcirkulationen kunna minskas med en så kolossalt stor omsättning eller förbrukning av bytesmedel pr individ, som förhållandet har varit och fortfarande är i vårt land? Det är givet, att sedelcirkulationen ingalunda kan försiggå lika hastigt nu som tillföre, då det knappast förefanns någon anledning, varför ej sedlarna snarast skulle återkomma till bankerna. Men i dessa osäkra tider låter det nog tänka sig, att man ute i bygderna deponerar sedlarna hemma hos sig i stället för att låta dem fortsätta sin gång. Förtjänsterna hava ju under de senast gångna åren varit mycket höga, och mången har utan tvivel kunnat göra avsevärda besparingar, men man har ej velat deponera dessa i bankerna av olika skäl.

Nu anser man emellertid i vida kretsar, att riksbankens stora sedelutgivningsrätt enkannerligen enligt den i § 6 andra stycket av lagen för Sveriges riksbank av den 27 maj 1897 medgivna rätten utgiva sedlar till ett belopp av högst 125 miljoner kronor utöver, vad som är medgivet i första stycket av § 6, är orsaken till dyrtiden, och att om denna emission av 125 miljoner kronor skulle indragas, skulle även därmed dyrtiden hävas. Man måste förvåna sig över, att en dylik tanke kunnat på allvar diskuteras under så långliga tider, ty med de större belopp, som det svenska folket i allmänhet under dessa år rört sig med, måste man i stället, synes det mig, förvånas över, att sedelomloppet dock har nedgått. Säkerligen hade en betydligt större sedelstock kommit att påfordras under de senare krigsåren, om svenska folket ej varit så överflödigt i sina vanor, vilket framkallat en större omsättning av penningar, varav säkerligen en stor del annars kommit att hamna såsom reserver på kistbotten. Om den också åren förut varit något större, så är det, i sanning, inför dessa fakta ingenting att förvåna sig över, och näppeligen hade handeln och kommersen kunnat reda sig med mindre bytesmedel, utan att använda andra surrogat, såsom t. ex. en vida utsträckt checkrörelse, vilket väl icke hade varit lika förmånligt för staten, som dock har en

väsentlig inkomst på sina sedlar. Jag kan således icke erkänna, att sedelstocken haft någon så stor inverkan på dyrtiden, och helt säkert kommer riksbankens 125 miljoners sista utgivningsrätt att i sin helhet utnyttjas, om, såsom vi hoppas, industrien åter så småningom skall kunna upptaga en del av sin verksamhet till fromma för vårt land. Därför måste valutapolitiken helt omläggas.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Den svenska kronans höga värde är ett mycket stort hinder för möjliggörandet av exporten, och det är ju dock den, varpå vi skola leva. Denna utgör, så att säga, nationens lungor, vilka under krigsåren hava vant sig vid friskare luft, vilken den nu ej kan undvara utan att visa kvävningssymtom. Den stegrade levnadsstandarden vill folket icke uppgiva, och det lyssnar ej heller till landsfaderliga råd från nationalekonomer och industriens målsmän, som överallt predika arbetsamhet och sparsamhet. Åttatimmars arbetsdagen befordrar ingalunda en förbättring i detta hänseende, utan den inbjuder i stället till större förströelse med därav stegrade utgifter. Om svenska kronan framdeles skall bibehålla samma höga värde, kommer detta att verka som en hämsko för all exportindustri, vilket återigen kommer att medföra ytterst sorgliga följder för all den personal, som sysselsättes vid dessa industrier, och för alla dem, som äro beroende av denna personals verksamhet. Dessa sorgliga följder äro ju redan ett faktum, som man kan konstatera överallt i vårt land, men ändå synes det omöjligt att få folk att fatta och förstå den förändrade situationen. Man kan ej tänka sig möjligheten av, att nya förhållanden inträtt, oaktat överallt i vårt land stillastående fabriker tala sitt mäktiga språk.

Huru skola vi nu komma över dessa elakartade svårigheter? För närvarande kan jag ej se hjälpen i något annat än i en orientering i våra valutaförhållanden åt annat håll än Amerika, dit man nu ställt sina förhoppningar, utan tvivel på grund därutav, att Amerika är det enda land i världen, som nu har guldmyntfot med högt myntvärde, och det är i guldmyntfotens införande, som man ser det hägrande räddningsmedlet. Tro väl herrarna, att detta över huvud taget är möjligt, då vi hava länder såsom Tyskland, Frankrike och Italien med så deprecierade valutor? Jag tror det icke utan menar, att vi måste bita i det sura äpplet — sänkning av den svenska kronans värde utåt, men bibehållande inåt. Den engelska valutan har på sista tiden gått ned, och det vore lyckligt för vårt land, om vi följde Englands exempel. Huru äro förhållandena i Danmark och Norge? Den norska kronan kan man köpa för 70 öre och den danska för 75 öre. Vilket försprång ha då ej sålunda dessa länder framför oss härigenom! Om t. ex. Norge betingar £ 21 för en vara, så inbringar det Norge lika många norska kronor, som vi erhålla svenska för £ 30, och dock är norska kronans köpkraft inom landet lika hög som den svenska kronans — om ej högre. Jag hörde en god vän giva det exemplet, att på svenska sidan om gränsen kostar en kopp kaffe 40 öre, under det att man på den norska endast betalar 30 öre för samma vara. I konsekvens härmed förstå vi, att England hellre köper sina varor där,

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.

varest man kan erhålla dem för £ 21 i stället för £ 30 av oss. Det ligger i öppen dag. Om vi så gå till Finland, som har en ännu mera deprecierad valuta, huru mycket mindre konkurrenskraft hava vi ej gentemot detta land. Och i förhållande till grannstaterna, Tyskland, Tjecko-Slovakien, Österrike, Rumänien, Ungern och Jugoslavien är vår ställning i berörda hänseende ännu sämre. Om England köper en standard trävaror i Finland och därför betalar £ 30, så får den finska säljaren därför 5,298 finska mark, under det att en svensk säljare vid samma förutsättningar endast får 498 kronor. Skillnaden är ju mera än tio gånger större. Härmed framgår med all tydlighet, huru omöjligt det är för oss att konkurrera med alla de nationer, som hava en deprecierad valuta.

Skola vi väl envisas att hålla vår valuta hög endast för nöjet att gå under? Jag medger gärna, att en sänkning av vår valuta eventuellt kommer att i framtiden föra med sig stora svårigheter, men vi måste nu finna oss däruti, såvida ej den stora massan av vårt folk skall förlora sitt arbete och därmed möjligheten för självförsörjning. En valutansänkning fruktar man nu värre än pesten, men man inser ej lägets skrämmande allvar inför anblicken av, huru fabriker, verken och bruken stängas och arbetslösheten ökas. Vilken köpkraft besitter ej den tyska marknaden inom det egna landet! Utåt har den knappt ett värde av 7 öre, och just därigenom kan detta land förse oss med vad vi behöva av industrialster till ett sådant pris, att vi, oaktat tullar, icke kunna utstänga dessa. Huru länge tro väl herrarna, att detta skall kunna fortsätta? Kanske så länge att vi till slut stå inför en katastrof? Vi måste finna oss i förhållandena sådana de hava utvecklat sig. Liksom skalden låter den sjuke Döbeln vid Jutas utbrista till sin läkare:

”— — — — tänk ut en sats, min herre
som gör mig för i morgon sjufalt värre
men hjälper mig i dag på mina ben”

så måste även vi nu våga ett avgörande steg i förhoppning om, att vi i likhet med den finske generalen skola hemföra en seger, ty stillasittande och överksamhet betyda nederlag.

Vi måste i den största ekonomiska kris, som någonsin hemsökt världen, reglera vår valutapolitik efter det exempel, som det stora flertalet av staterna giver och ej orientera oss åt ett enda håll och försöka hålla samma ton som detta mäktiga undantag i nationernas orkester, i vars närhet vi måste verka blindpipa, även om vi blåsa aldrig så mycket. Endast en gång förut har Sverige varit i en liknande belägenhet efter Gustaf Wasas restaureringsverk, nämligen då Goertz' finanspolitik gjorde sin stora bankrutt och drog med sig nöd och elände. Men skillnaden är den, att då stodo vi ensamma i Europa på fallets brant, nu dela vi olyckan med Europas alla stater, och alla folk hoppas på, att en mild försyn skall giva ett modus vivendi i framtiden. Vi med vårt relativt gynnsamma utgångsläge i denna kris hava även anledning att se mera optimistiskt på situationen än andra stater. Det är ej uteslutet, att hjälpen för oss nu

skulle ligga i, att vår kronas värde bragtes att ligga någonstans mellan dess och den danska kronans nuvarande värde.

Vad man mest fruktar, som följd av en depreciering, är dyrtid och därmed förnyade anspråk på högre avlöningar. Men dock hellre detta än att vi skola gå under. För övrigt hava vi väl lärt oss något av den gångna dyrtiden, och för lönernas springande i höjden få vi väl sätta stopp, ty den billigare tillförseln utifrån av livsförnödenheter och alla övriga importvaror är en borgen för, att priserna kunna hållas inom rimliga gränser. En kontroll till förhindrande av oskäligen prisstegring av de olika varuslagen skulle väl nu — med den erfarenhet, alla mer eller mindre lyckade kommissioner under kristiden givit oss — vara ganska lätt att åstadkomma. Ty erfarenheten har varit oss en god läromästare i hithörande ting, och allting tyder på, att det för oss säkerligen blir lättare att hålla tillbaka en stegring än åstadkomma en reducering. Alltså återstår oss ingenting annat än att för närvarande orientera oss åt annat håll än mot guldmynntfoten, vilken vore bra i och för sig, om alla andra länder, som vi hava varuutbyte med, även skulle hava densamma, men vilken, då endast ett land — t. o. m. utom Europa — äger den, ingalunda passar oss.

En annan sak är att sänka den sällan eller aldrig tillföre så höga räntesatsen för att även på det sättet få produktivt arbete i gång. Finns det någon, som verkligen kan göra sig en föreställning om, att denna höga räntesats skall åstadkomma billigare produkter? Det är väl totalt utslutet, och dock är en ofantligt mycket billigare tillverkningskostnad nödvändig i den svåra konkurrensen med andra länder med deprecierad valuta. Folket håller envist fast vid sin över hövan höga förtjänst, och det får man ju ej undra på — det är ju mänskligt. Men att Sveriges riksbank lika envist skall i dessa tider hålla en så hög räntesats — det är i sanning att förvåna sig över, och komma icke substantiella sänkningar att i snabbt tempo följa på varandra, så får vårt land dyrt betala följderna av en väntepolitik. Ett annat land, mindre än vårt, Holland har under hela denna kristid hållit lägre räntor än vi. Enligt ett telegram, som på min förfrågan ingick i går, har den officiella holländska räntan under de senare fem åren endast varit $4\frac{1}{2}$ %. Fastän Holland fört en annan valutapolitik än vi, vilken utan tvivel tillfört staten högst kolossala överskott, står holländska valutan under pari.

Vilja vi alltså, mina herrar, se arbetet så småningom sättas i gång, måste vi i vår valutapolitik orientera oss åt annat håll än — Amerika och dessutom reducera vår höga räntesats. Göra vi ej detta, skola vi få se svenska folket på vägarna sökande det bröd, som det ej kan få genom arbete, och våra kommuner utarmade av nödhjälpsarbeten samt våra statsfinansieringar i bankrutt. Se där följderna, mina herrar! Vilja ni taga denna risk på Eder? Vi äro här för att sörja för vårt folks väl, ej för att bereda dess undergång. Fullt medveten om att det recept, som jag här velat giva, möjligen kan förorsaka vårt folk svårigheter i framtiden, vill jag dock erinra om, att det är vår skyldighet att se till, att den nuvarande generationen ej går under. Vad hjälper det väl, om vi erövra en rangplats

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

bland Europas stater på guldpolitikens område, om vårt folk därav tanger skada ej blott till sitt lekamliga väl utan även till sin själ. Man synes frukta en fiktiv skada i framtiden, om vilken man dock ej vet, huru den kommer att drabba. Lättare torde det dock bli att reparera denna, vid en sådan tidpunkt, då Europas stater kunna taga varandra förtroendefullt i hand för att gemensamt söka bot för de olyckliga följderna av världskriget. Av två onda ting måste vi välja det minst onda och hoppas på, att en mild och nådig försyn i framtiden skall hjälpa oss ur svårigheterna. Optimismen kan bygga upp något, men säkerligen ej pessimismen.

Med anledning av vad jag nu yttrat, yrkar jag i alla fall, herr greve och talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Öhngren: Herr greve och talman, mina herrar! Jag beklagar, att kritiken över utskottsbetänkandet har utfallit så ytterst olika, särskilt i pressen, och, som det höres, även i denna kammare. Detta ger mig anledning att särskilt få uttala min glädje över och tacksamhet för herr finansministerns anförande. Detta bestämda program att, så snart sig göra låter, försöka komma fram till en guldmyntfot enligt nu gällande värde, det är, vill jag här fastslå, den tankegång och den önskan, som besjalar utskottsmajoriteten och som vi sökt i detta utskotts- betänkande påvisa, ehuru väl vi däri tydligen icke lyckats. Likaledes vill jag från början fastslå, att utskottsmajoriteten ingalunda har tänkt sig att på något sätt genom betänkandets formulering söka förbereda ingången till en myntrealisation. Denna tanke har varit utskottet fullkomligt fjärran. Alltså synes det mig, som om utskottsmajoritetens tanke i det närmaste sammanfaller med innebörden i de anföranden, som herr finansministern här haft.

Emellertid synes det mig, som om orsaken till att detta utskotts- betänkande tolkas så ytterligt olika är den, att vi i själva verket ha att göra med två mycket stora problem, som säkerligen äro beroende av olika ekonomiska faktorer. Vi ha i första hand att göra med upprätthållandet och, om möjligt, höjandet av vår valuta utåt. Vår höga valuta utåt är enligt mitt förmenande en klenod av största värde, som vi måste på allt sätt vårda, icke allenast bibehålla, utan om möjligt höja, och detta innebär, att vi få våra varor, d. v. s. industrien får sina råvaror från utlandet för ett lågt pris. Det innebär, att vi få en hel del förnödenhetsartiklar, matvaror och det ena med det andra, maskiner och andra redskap till låga pris. Vilken inverkan har då detta? Jo, det inverkar naturligtvis så, att vi därigenom småningom nå, vad som är nödvändigt — en nedsättning inom landet av produktionskostnaderna på många sätt. Men därmed är ingalunda sagt, att vi i samma mån som det nu är erforderligt att nedsätta produktionskostnaderna, vi skola behöva sänka vår levnadsstandard. Jag skall försöka anförä ett populärt exempel. Om arbetaren för en femkronesedel kan få för 5 kronor varor efter 1914 års priser, är detta för honom givetvis fördelaktigare, än om han,

som nu är förhållandet, för en tia får för ungefär fyra kronor varor. Litet var bör och måste även givetvis i någon mån sänka sin levnadsstandard. Vår industri får lov att tekniskt inrätta sig på ett bättre sätt än förr och måste skötas med större omtanke. Det är många, många andra saker, som måste iakttagas för att nedbringa vad jag anser vara det allra viktigaste, nämligen produktionskostnaderna. Få vi ned produktionskostnaderna, vilket jag icke anser vara alldeles ofrånkomligt, vad kommer då att inträffa? Jo, vi bliva konkurrenskraftiga på den utländska marknaden i händelse vi få ned våra produktionskostnader i förhållande till vad som är fallet i de länder, som för närvarande ha ordnade förhållanden. Vinna vi detta mål och verkligen bliva konkurrenskraftiga, så är det ju givet, att välståndet här så småningom skall återvända. Anledningen till, att vi nu ligga nere på sådant djup ifråga om en hel del varupriser inom landet, är givetvis den våg, som går över hela världen och som vi lika litet som någon annan kunna undvika, och vilka medel vi än behagade uppställa, torde vi icke kunna undgå den. Priset torde enligt mitt förmenande komma att inträffa i alla fall.

Den föregående ärade talaren framhöll, att vår export skulle komma att lida så oerhört av den höga valutan. Detta är fel. Vår export kommer icke att lida av den höga valutan, i den mån vi kunna få ned våra produktionskostnader. Det stora problemet, den stora svårigheten är att komma ned till en lämplig produktionskostnad för att åter kunna bliva konkurrenskraftiga. Det är givet, att den låga nivå, som nu finnes i en hel del länder och som för närvarande generar oss på alla möjliga sätt, den kan icke undvikas, den måste ha sin tid. Den måste höjas så småningom, dessa länder måste så småningom ordna sina förhållanden, och vi komma slutligen att träffas på ett konkurrensplan, nu liksom fordom. Det är min enkla övertygelse i denna sak.

Det är åtskilligt som sagts här i dag, som jag icke förstår. Jag vill övergå till något annat. Det som kanske mest givit anledning till, att detta utskottsutlåtande nu har blivit så missförstått, är säkerligen de ord, som tala om en stabilisering. Men vi få lov att tänka oss och läsa oss in i vad detta ord egentligen betyder och avser. Det är alldeles uppenbart, att vad vi här säga om stabilisering avser den yttre valutan. Vi äro tvungna att söka stabilisera den yttre valutan. Vi äro ju i ett mycket, mycket lyckligt läge, kanske bland dem som ha det lyckligast ställt för att kunna komma därefter. Vi skulle i närvarande stund t. ex. med lätthet kunna stabilisera vår valuta i förhållande till pundet, ja, vi ha t. o. m. gått över det. Det är ju icke otänkbart, att vi kunna komma fram till dollarn, och då äro vi säkerligen på en punkt, där vi lugnt kunna vänta, tills flera länder känna sig färdiga att övergå till guldmyntfot.

Jag tror således, att en hel del av denna kritik beror på, att man icke skiljer mellan dessa två frågor, valutaspörsmålet utåt och höjandet av våra sedlars köpkraft inåt. För att kunna förstå varandra, tror jag det vore skäl, att vi i varje fall sade, varom vi egentligen tala. Ut-

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)

skottet vill sålunda komma fram till målet en *guldmyntfot*, i lyckligaste fall till vad guldets enligt lag för närvarande gäller. Detta är också på flera sätt uttryckt i utskottsbetänkandet, och jag kan icke förstå reservanten; trots hans långa och vackra anförande kan jag i alla fall icke förstå honom. Han kommer till samma slutkläm som utskottet. Hans sammanfattning är, "att vår valutas värde i förhållande till guldets icke försämras, utan istället en återgång till guldmyntfot och sedelinlösnings återupptagande enligt gällande grunder förberedes." Ja, där kan man möjligen vara honom tackam för vad han tydligare uttalat, men han uttalar alldeles detsamma, som utskottsbetänkandet innebär. Vidare säger han, "att för vinnande om möjligt av snabbare och säkrare resultat samarbete sökes med andra länder, vilkas ställning till guldmyntfoten är jämförlig med vår". Ja, han försöker borttolka vår mening med detta, vi ha också yttrat samma sak. Således skulle vi, som tillhöra majoriteten inom utskottet, i själva verket kunna gå med på vartenda ord av vad reservanten här behagat skriva, just därför att det innebär, vad vi själva förut ha uttryckt. Men jag ogillar i alla fall reservationen i allra högsta grad, ty den innebär ett misstänkliggörande av utskottets avsikt och mening. Utskottets avsikt är att komma fram till guldmyntfoten och ingalunda, som reservanten behagade påstå, att bereda väg för en myntrealisation, allt annat än detta.

Jag fäste mig vid ett uttalande av reservanten, men det torde vara onödigt att upptaga det här. Vi torde nog vid flera tillfällen komma att byta ord, förstår jag. Han sade, att om vi komme att bli konkurrenskraftiga i förhållande till utlandet, så skulle arbetslönerna behöva nedpressas till noll och under dess värde. Nej, detta är icke fallet. Det är icke på det sättet, utan i den mån vi inom landet höja sedelns värde, blir levnadsstandarden icke så synnerligen förändrad. Något förändrad måste den bli, men icke till den grad, som dessa ord i själva verket innebära.

Ännu ett par ord. Hela detta långa anförande av herr Wigforss baserades på, att guldets värde skulle komma att stiga i mycket hög grad. Huru vet herr Wigforss det? Guld är naturligtvis en vara liksom allt annat. Finnes det stor tillgång på denna vara, så faller dess pris, och blir det brist, så stiger det. I fråga om detta kunna vi icke göra annat, än att möjligen genom internationella överenskommelser söka bibehålla ett visst värde i alla fall. Jag tror, att världen kommer i så häftigt arbete på alla områden och icke minst i fråga om uppsökandet av guld efter denna depressionsperiod, att jag därför snarare är böjd för att antaga, att guldets finge benägenhet att falla. Det är dock något, som varken herr Wigforss eller jag eller någon annan i nuvarande situation kunna yttra oss om.

En annan sak, som blivit mycket klandrad, är, att vi i bankoutskottets utlåtande tagit oss friheten yttra något om järnvägsfrakterna. Jag medger gärna, att denna sak rätteligen icke har sin plats i detta utlåtande, men det lämnades i utskottet — som herrarna måste tro nog har

försökt göra så gott det kunnat, för att skaffa sig inblick i vad som försiggår här i landet — upplysning om, att det i detta land finnes industrier, som helt och hållet fått lov att läggas ned på grund av de höga järnvägsfrakterna. Är det då rimligt, att dessa industrier skola läggas ned, arbetslöshet uppstå och staten bliva tvungen att betala arbetslöshetsunderstöd på grund av att järnvägsfrakterna i vissa fall äro för höga? Om nu detta påstående är riktigt — vi ha icke varit i tillfälle att konstatera det, churuväl vi icke ha anledning tro, att så ej är fallet — vilken betydelse och omfattning har det? Det är detta vi hemställa, att det borde undersökas och om det sålunda även indirekt påverkar den ekonomiska ställningen i landet.

Med vad jag nu för tillfället anført, ber jag, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Det är väl sällan riksdagen med sådan intensitet har diskuterat motiveringen till ett utskottsbetänkande som i dag hittills skett och tydligan allt fortfarande kommer att ske.

I avseende på själva utskottets kläm råder numera enighet, och när man erinrar sig de debatter, som vid förra riksdagen förekommo i anledning av, att utskottsmajoriteten då ville medgiva befrielse för riksbanken att inlösa sina sedlar med guld och de vådor, som utnålades kunna uppstå på grund av detta medgivande, så må man ju vara glad över, att *enighet* nu vunnits om, att ett dylikt medgivande dock nu kan och måste lämnas och fortfarande bör bestå liksom i andra, med vårt jämförliga länder. Man är således ense i frågan om själva klämman.

Man är också ense i den andra punkten, i vilken utskottsmajoriteten har sammanfattat sina föregående uttalanden, nämligen därom, att Sverige genom samarbete med andra länder bör söka, när tiden därför är inne, få sådana åtgärder vidtagna, som kunna vara ägnade att för Sveriges del befordra en snabb återgång till en effektiv guldmynstfot. Herr Wigforss har visserligen sagt, att hans formulering av detta önskemål skulle vara att föredraga framför utskottets, därför att utskottet har sagt, att det skulle ske, "när tiden därtill är inne", och herr Wigforss har ansett, att hans åsikt står i närmare samklang med vad statsrådet och chefen för finansdepartementet uttalat. Men jag tvivlar på, att någon statsman eller något statsråd i övrigt skulle vilja göra en hänvändelse till andra makter, om icke *tiden därtill vore inne*. Den som handlar i ansvarig ställning måste naturligtvis avvakta den lägliga tidpunkten, så att i det avseendet föreställer jag mig, att utskottets formulering har ett bestämt företräde framför reservantens.

Komma vi så till den andra punkten, som utgör den första i utskottets sammanfattning, och se vad där sagts, så innehåller den i utskottets läsart, "att, med förhindrande av en ytterligare prisstegring, en stabilisering av penningvärdet såvitt möjligt bör eftersträvas i den mån säkra och till buds stående medel det medgiva". Här har herr Wig-

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med lösningens återupptagande enligt gällande grunder förberedes". Reser-
 vanten har således strukit under den punkten, att man *med nödvändighet* skall återgå till det gamla förhållandet mellan sedlar och guld, sådant det för närvarande i vår lagstiftning nu är stadgat. Han anser sig också i denna punkt stå i överensstämmelse med statsrådets och chefen för finansdepartementet uttalande. Men det förefaller mig, som om man från utskottets synpunkt snarare skulle kunna säga, att utskotts-
 majoriteten även i den punkten stode i närmare överensstämmelse med statsrådet. Herr statsrådet uttalade nämligen endast det, att det vore *önskvärt* att vi skulle komma därhän, att guldlösningen skulle ske efter nu stadgade grunder. Han angav emellertid inga medel, icke på vad sätt man skulle komma dit, och då man icke kan angiva något medel för att nå ett önskvärt resultat, så har utskottet icke ansett sig kunna uttala sig vidare i den riktningen, men det har heller icke uttalat sig i motsatt riktning.

Herr Wigforss' hårddragna slutsats, att utskottet skulle uttalat sig för en myntrealisation, är, såvitt jag förstår, icke riktigt. Det är ett hårddragande av vissa punkter i utskottets motivering, som enligt utskottsmajoritetens mening icke är berättigat. Jag tror icke det kan vara till någon nytta för landet, att ordet "myntrealisation" på detta sätt indrages i debatten. Jag tror icke det stärker vår ställning vare sig inåt eller utåt.

Utskottet har sagt, att för närvarande, sådana som tidsomständigheterna äro, med de oroliga och växlande förhållanden som råda, och då även guldets värde är underkastat starka växlingar, kan man icke uttala sig om, huru den guldmynstfot kommer att bliva beskaffad, till vilken vi framdeles kunna komma att övergå, när förhållandena hava, som det heter på detta språk, stabiliserats. Den omständigheten, att utskottet icke ansett sig kunna uttala sig i den punkten, får naturligtvis icke tolkas så, att utskottet förordar en myntrealisation. Utskottet har sagt, att detta icke för närvarande kan bedömas. Det är möjligt, och det vore ju det önskvärdaste, att vi kunde återgå till den gamla, nu gällande guldmynstfoten, men det är också möjligt, att vi icke kunna det, och då tjänar det ingenting till att nu uttala sig om den saken, och särskilt icke om önskvärdheten därav, då man icke kan angiva de medel och vägar, på vilka man skall nå målet. Således, utskottet har icke, som herr Wigforss sagt, förordat någon myntrealisation, och i den vägen ber jag få understryka vad som förut från deras sida, som deltagit i utskottsbehandlingen, har framhållits. Om man således icke misstolkar i den punkten, så befinner sig utskottet, såvitt jag kan förstå, i full samstämmighet med herr statsrådet och chefen för finansdepartementet enligt hans här gjorda uttalande.

Nu har man i dag här vidare sagt, att vad utskottet här presterat ju kan vara bra i vissa stycken, men utskottets ledamöter äro inga nationalekonomer och man kan icke begära, att utskottet skall kunna framlägga ett program i denna fråga, som kan vinna allmän tillslutning. Nej, det är ju mycket svårt i en så livligt omtvistad fråga, om vilken meningarna gå så mycket isär. Men utskottet har försökt, att från sin ståndpunkt göra en sammanfattning av frågans huvudpunkter och efter sina undersökningar, vid vilka utskottet varit i tillfälle att höra både teoretiska nationalekonomer och praktiska finansmän, såvitt jag kan förstå, kommit till samma ståndpunkt som på sin tid angavs av Brysselkonferensen. Icke heller denna har ansett, att man nu kunde uttala sig om, vilken guldmyntfot slutligen skulle bliva för världen gällande. Även Brysselkonferensen har förordat, att man skall övergå till en effektiv guldmyntfot. Men det säges i dess program, att det är omöjligt att yttra sig om, när och hur man i de äldre staterna skall kunna återgå till sin tidigare effektiva guldmyntfot, eller huru lång tid, som skall förflyta, innan de nya länderna skola kunna skapa en dylik. Och det är lönlöst att nu söka fastställa proportionen mellan pappersmynt och guld. Om och när en deflation åvägbringas, måste den, tillägger Brysselkonferensen, genomföras gradvis och med största försiktighet.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Utskottet har, som herrarna böra finna, i det stora hela ställt sig på Brysselkonferensens ståndpunkt. Vad som nu dock huvudsakligen klandras i utskottsutlåtandet, det är, att utskottet tillåtit sig att påvisa de vådor på olika områden, som kunna vara förenade med en alltför stark prissänkning.

Det är klart, att prisstegringar bäras mycket lättare, när det kommer mycket pengar i omlopp och allting stiger. Då ha alla, åtminstone till skenet, i större eller mindre grad, fördelar därav, i synnerhet om förhöjning av lönerna för statens och kommunernas tjänstemän följer med. Men när det börjar gå nedåt och prisnivån sjunker, så gnisslar det alltid mera. Det är alltid svårare att få prisnivån tillräckligt djupt sänkt, och även det medför sina faror.

Nu säger man här, att det icke är så farligt. Bara varorna sjunka tillräckligt i pris, så blir allting bra. Då komma arbetslönerna att följa med. Men skall man verkligen kunna åstadkomma en allmän sänkning av varuprisnivån, och arbetslönerna först därefter följa med? Det är det, som man predikat här. Man säger: Vi skola först ha ned varuprisen, och sedan skola vi sätta ned arbetslönerna. Och man har till den ändan även resonerat som så, att arbetslönerna spela en mycket liten roll i produktionen. Ja, det förhåller sig naturligtvis något olika, men i regel tror jag man kan säga, att inom ett flertal näringar arbetslönerna utgöra just den jämförelsevis största posten, liksom i statens och kommunens verksamhet avlöningarna ur utgiftsynpunkt spela den största rollen. Tror då någon, att man skulle kunna få ner varuprisnivån utan att börja med att minska den största produktionskostnaden för ett flertal näringar och industrier, nämligen arbetslönerna? Jag tror, att

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. (Forts.) det är tämligen ogörligt. Det är just därför som utskottet ansett sig böra påpeka de förhållanden, som här äro berörda, och framhålla, att det hela medför vissa svårigheter, vilka ett samhälle får vara försiktigt med.

Men utskottet har därmed icke sagt, att man skall fastläsa den nuvarande prisnivån — det är också en felläsning, som de, vilka äro vana att läsa utskottsbetänkanden, åtminstone inte borde göra sig skyldiga till — utan utskottet har endast sagt, att en stabilisering av prisnivån är erforderlig och nödvändig, och därom äro väl alla ense. Men det är inte sagt, att det är den nuvarande prisnivån i alla delar, som skall stabiliseras. Det är ju alldeles klart, att prisen på flera punkter ännu måste gå nedåt.

Utskottet har velat påvisa, att det är synnerligen viktigt, att man så snart som möjligt kommer till en stabilisering av priserna, ty hela samhällsmaskineriet fordrar, att så skall ske, och det fordras kanske inte minst med hänsyn till den stora apparat, som stat och kommun sysselsätta.

Jag tror således, att mycket av den kritik, som ägnats utskottets uttalanden, beror på att man icke läst fullt riktigt innantill, och det synes mig att på de punkter, där kritiken icke grundats på felläsningar, utskottsutlåtandet vunnit erkännande från olika sidor.

Nu har här framkastats, att man skulle slänga hela motiveringen och bara anta klämman. Detta är naturligtvis i ett så svårdiskutabelt ämne som detta ett mycket populärt yrkande. Hade man skrivit detta utlåtande under vanliga förhållanden, skulle man också inom utskottet ha kunnat inskränka sig till att med några korta punkter tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Emellertid har utskottet ansett sig böra söka lämna en orienterande framställning av här ifrågavarande spörsmål. Motiveringen blir naturligtvis inte sämre, så vitt utredningen angår, därför att riksdagen icke antar den. Den har ju sitt värde ändå. Och den blir naturligtvis inte heller bättre, om riksdagen godkänner den. Det är ju dessutom så, att vad här än säges och vad här än beslutas, går det ekonomiska livet sin gilla gång, och de ekonomiska lagarna göra sig gällande. Någon avgörande inverkan på dessa ekonomiska lagar kunna vi väl icke genom ett riksdagsbeslut i denna sak åstadkomma.

Medan man nu å ena sidan har klandrat utskottets gjorda uttalanden, har man å andra sidan klandrat utskottet för att det icke uttalat sig mera i vissa frågor, särskilt beträffande diskontopolitiken. Det är således tydligen inte lätt att i dessa frågor iaktta den gyllene medelvägen. Vad nu diskontopolitiken beträffar, har utskottet, efter min mening med rätta, framhållit, att den måste läggas i den ansvariga riksbanksledningens händer, då endast den kan överblicka alla hithörande faktorer.

En sak emellertid, som utskottet efter min mening kanske bort närmare beröra, är frågan om regleringen av Sveriges import. Det är

ju en sak, som på det närmaste sammanhänger med valutaspörsmålet, och det är alldeles tydligt, att när vi inte kunna exportera, så få vi inte heller importera, om icke hela vår finansställning och vår handelsbalans skall komma på sned. Det måste således på ett eller annat sätt sörjas för att icke en för landet onödigt och framför allt icke en för landet skadlig import får äga rum. I detta avseende har utskottet endast uttalat att den nu sittande tull- och traktatkommittén torde komma med förslag om de åtgärder, som kunna vara erforderliga.

Slutligen har utskottet understrukt nödvändigheten av att stat och kommun i dessa tider iakttaga den största sparsamhet, ty det är inte nog med att hänvisa till näringslivets förhållanden, när det är fråga om penningväsendet, för att förklara försämringen i fråga om sedelmängden. Det är också statens och kommunernas verksamhet som ställt så stora anspråk på riksbankens sedelutgivning. I hög grad var detta förhållandet under kristiden, och det bidrog naturligtvis i sin tur att öka den utelöpande sedelmängden. Det är således av vikt, att stat och kommun i all sin hushållning numera iakttaga den största sparsamhet. Och detta tal om sparsamhet bör naturligtvis inte bara vara ett program, som framdrages då och då, utan det bör vara ett program, som också tillämpas. Jag tror, att vi eljest komma att stå inför högst betydande vådor på det ekonomiska området för den närmaste framtiden.

Jag har nu tillåtit mig redogöra för vad utskottsbetänkandet efter min mening verkligen innehåller. Jag tror inte, att riksdagen har anledning att göra annat än godkänna såväl utskottets kläm som dess sammanfattande motivering i de två huvudpunkterna. Den övriga motiveringen står ju i överensstämmelse med dessa två punkter. Jag anhåller därför, herr greve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr T r y g g e r: Herr greve och talman, mina herrar! Jag gör inte alls anspråk på att vara någon auktoritet på detta område, som så många andra, men jag vill i alla fall begagna tillfället att uttala min mening. Enligt min åsikt finner man i utskottets motivering en lycklig praktisk syn på frågan och ett visst sunt bondförstånd — jag hoppas utskottets medlemmar icke misstycka; jag använder uttrycket såsom en komplimang och icke såsom någonting annat. Vi ha ju också hört, att statsrådet och chefen för finansdepartementet i stort sett såsom riktigt har understrukt vad utskottet sagt; nästan på varenda viktigare punkt har han godkänt utskottets mening. I ett fall har han uttryckligen betonat, att han, försåvitt utskottsutlåtandet får tolkas på visst sätt, d. v. s. försåvitt utskottet icke avser någon myntrealisation, för sin del gillar utskottets uppfattning angående återvändande till guldmynstfoten, och nyss ha vi här hört, att utskottet icke avser någon myntrealisation. Jag har läst utskottsutlåtandet, och jag kan icke därur få fram, att det skulle vara utskottets mening att förordna en myntrealisation. Alltså, i stort sett ha statsrådet och utskottsmajoriteten varit av samma åsikt.

Nu vill jag visserligen medgiva, att statsrådets yttrande rent for-

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. (Forts.)

mellt sett var överlägset utskottets motivering. Men det är ju så, att när det är *en* person, som skriver en motivering, blir den alltid bättre än när t. ex. 15 personer hålla på och skriva en dylik.

Vad jag finner förträffligt i utskottsutlåtandet, det är, att utskottet i sitt betänkande har reagerat emot en skadlig överdrift, den överdriften nämligen, att man så snabbt som möjligt skall återvända till guldmyntfoten, att man av alla krafter bör arbeta därhän. För min del är jag icke alls tveksam om vad som är målet, d. v. s. att vi böra söka oss tillbaka till förhållandena 1914. Icke heller jag för min del kan vilja som något mål uppställa myntrealisation eller något dylikt, utan jag instämmer tillfullo med alla auktoriteter, som hittills yttrat sig i denna fråga, därutinnan, att en återgång till 1914 års guldparitet är något, som vi böra eftersträva. Men därav följer ingalunda, att vi för närvarande skola anstränga oss av alla krafter för att så snart som möjligt komma till detta mål. Det kunde vara synnerligen olämpligt, och det är olämpligt enligt min mening.

Herrarna behöva blott tänka sig det fallet: man har bråttom och man åker hastigt för att komma till ett visst ställe. Så kommer man till en brant backe. Varenda klok människa håller då igen och ökar ej hastigheten i backen, ty där går det fort ändå på grund av sakens egen natur.

Så är också fallet för närvarande med avseende på vår återgång till guldpariteten. Just för tillfället och under det sista halvåret har omständigheternas egen makt drivit oss mycket snabbt emot denna guldparitet. Då gäller det att ej vidta alldeles särskilda åtgärder för att få hastigheten ännu större, ty vi skola komma ihåg — det kunna vi väl vara överens om, vad vi än ha för uppfattning med avseende på prisförhållandena — att det för samhället är skadligt, om prisreduktionen sker så hastigt, att näringslivet ej hinner ackommodera sig efter de nya förhållandena.

Vad nu valutafrågan beträffar, påpekade statsrådet, så vitt jag fattade honom rätt, att man bör skilja mycket starkt mellan kronans inre köpkraft och kronans yttre köpkraft. Frågan om den yttre köpkraften är vad man vanligen kallar för valutaspörsmålet. Den inre köpkraften är emellertid det primära, det är den, som man i någon mån kan behärska, medan den yttre köpkraften är ojämförligt svårare att bli herre över. Den inre köpkraften beror på produktionskostnaderna; dess höjning förutsätter att vi kunna driva ned produktionskostnaderna. Så länge vi ej göra det, kunna vi icke öka den inre köpkraften, men om vi göra det, stiger med säkerhet denna köpkraft. Den yttre köpkraften åter, som beror på vår valutas förhållande till andra valutor och då närmast de valutor, som vila på guldparitet, den kan ej upprätthållas i längden utan ett rimligt förhållande mellan export och import; det går absolut icke. Följaktligen, hur vi än besluta och vad vi än göra, är det lönlöst, ifall vi ej kunna skapa en lämplig relation mellan export och import. På annan väg kan man icke tänka sig, att vår valuta skulle kunna

återfå sin fulla yttre köpkraft, d. v. s. komma upp i guldparitet och bibehålla sig på denna ståndpunkt. I fråga om jämvikten mellan export och import intar vårt land en alldeles särskilt ofördelaktig ställning. Jag vill fästa uppmärksamheten på olikheten i detta avseende mellan Danmark och Sverige. För ögonblicket är visserligen den danska valutan sämre än den svenska, men min övertygelse är, att Danmark i det nuvarande världsläget har lättare att i längden hålla sin valuta uppe än Sverige. Detta beror därpå, att våra stora exportartiklar äro sådana artiklar, som vi ej själva kunna konsumera, ifall de skulle bli avvisade av utlandet, medan Danmarks stora exportartiklar däremot utgöras av livsförnödenheter. Vi ha däremot företrädesvis trä och järn. Danskarna kunna inrätta sin hushållning mera oberoende av utlandet, under det att vi, som äro hänvisade till utlandet ifråga om en massa nödvändighetsvaror, ha stora exportartiklar, som vi i erforderlig omfattning ej kunna själva begagna, såvida utlandet vägrar att ta emot dem.

För min del kan jag, då det förhåller sig på detta sätt, icke finna annat än att man för närvarande borde lämna frågan om guldpariteten och den utländska växelkursen någon tid åt sitt öde och i stället ägna mera uppmärksamhet åt produktionen, konsumtionen, sparsamheten, exporten, importen, ty det är endast genom klokt framskridande på den vägen, som vi kunna komma till det mål, som vi alla äro ense om att vi böra eftersträva, en verklig guldmynthot.

Vad särskilt diskontopolitiken beträffar, har man blivit ense därom, att diskontopolitiken för närvarande betyder ganska litet för valutafrågan, och det är ett synnerligen lyckligt resultat. Då äro vi ju i tillfälle att föra en diskontopolitik, som icke förryckes av valutaspörsmålet. Vi kunna väl medgiva, att den diskontopolitik är den riktiga, som bäst gagnar vårt näringsliv, och att följaktligen de, som bestämma diskontopolitiken, icke böra ha för ögonen dess möjliga inverkan på valutafrågan utan framför allt dess betydelse för näringslivet. Om näringslivet här icke blir i tillfälle att verka, om således produktionen ej kan komma i gång och därefter fortsättas med kraft, är det alldeles klart, man må säga vad man vill, att den klass, som kommer att mest lida av detta, är den stora arbetsklassen. Vad har egentligen arbetsklassen, som man på vissa håll vid behandlingen av valutafrågan särskilt tagit hänsyn till, för intresse av, huruvida man för en dollar får betala 3 kronor 72 öre, 4 kronor eller 4 kronor 50 öre? Detta är i grund och botten för arbetsklassen en likgiltig sak. Däremot är det för den av betydelse, att det finnes arbetstillfällen, att det icke råder arbetslöshet. Jag fruktar, att ifall guldvalutaentusiasterna komme att ensidigt behärska den svenska diskontopolitiken och valutapolitiken, skulle man lätt komma därhän som den gamle frygiske kung Midas, vilken av guden hade utbett sig, att allt vad han berörde skulle förvandlas till guld. Allt gick i början bra, men snart visade det sig, att även maten, som han ville förtära, förvandlades till guld. Då gick han emellertid tillbaka och bad guden att bli befriad från den kraft, som guden hade skänkt honom.

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. Jag är övertygad om att detsamma kan bli fallet med vår arbetareklass. Ifall man stirrar sig blind på valutafrågan och guldpariteten och låter näringslivet förfalla, kommer det en dag, då arbetarna komma att fordra räkenskap av dem, som ha åstadkommit ett för arbetareklassen så skadligt resultat.

Jag skall ej upptaga tiden längre; här ha ju så många yttrat sig förut och andra ha begärt ordet. Jag vill emellertid blott tillägga, att så som jag tolkar utskottets motivering skulle jag ej ha någonting emot att i stort sett yrka bifall till utskottets utlåtande. Under alla omständigheter kan jag ej vara med om det yrkande, som greve Lagerbjelke framställt, att man skulle ogilla motiveringen. Det är något, som vi icke bruka göra i första kammaren. Möjligen har jag varit borta någon gång, då första kammaren begagnat metoden att ogilla en motivering. Men även om jag sutte i andra kammaren, där man anser sig ha större frihet att handla i detta avseende, skulle jag sätta mig emot ett dylikt yrkande, ty jag anser, att det skulle vara synnerligen skadligt, om de många riktiga tankar, som ligga i motiveringen, bleve desavouerade av riksdagen. Och det vore även tråkigt i det avseendet, att det måste kännas personligen förödmjukande för utskottets medlemmar att, när de dock så kraftigt, så modigt uttalat en i det hela riktig mening, de skulle mötas av riksdagen med ogillande. Då det här emellertid gjorts gällande — kanske med visst skäl, ehuru jag icke är av den meningen — att man kan tolka utskottets motivering på olika sätt, skulle det kunna ifrågasättas, om det i denna situationen icke kunde vara lämpligt — då vi nu i alla fall fått tillfälle att uttala vår mening — att man endast bifölle utskottets hemställan utan att yttra sig om motiveringen, d. v. s. låte motiveringen falla bort.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med uteslutande av motiveringen.

Herr Wohlin: Herr talman! Det möter naturligen svårigheter, i synnerhet för den, som icke är särskilt förtrogen med de valutapolitiska problemen, att uttala sig i den föreliggande frågan i så försiktigt valda ordalag, att han icke i framtiden behöver riskera några misstag i sina gjorda erinringar. Detta kräver en viss koncentration, och det hade måhända icke varit oklokt av det ärade bankoutskottet, att i något större mån än som skett iakttaga en dylik koncentration i det föreliggande utlåtandet. Jag har övertvägt, huruvida jag borde vid detta tillfälle iakttaga den gamla vishetsregeln att "tala är silver, men tiga är guld", men vill dock tillåta mig några kortfattade anmärkningar.

Som min uppfattning vill jag då först hava uttalat, att det viktigaste för vårt lands ekonomiska liv nu och i framtiden synes mig vara en stabilisering av den svenska valutan. Det bör vara klart för alla, att en av de viktigaste ekonomiska orsakerna till det nu rådande tillståndet i världen är osäkerheten i de internationella valutorna och att man för att övervinna den kris, som världshushållningen nu genomgår inom

varje land, framför allt måste sträva till en stabilisering av valutan. Frågan om valutornas stabilisering är sålunda enligt min mening ännu viktigare än frågan om den nivå, på vilken varje valuta stabiliseras. Då emellertid en stabilisering knappast är tänkbar annat än genom återgång till effektiv guldmyntfot, framställer sig spørgsmålet, huruvida och huru snart vårt land bör återgå till guldmyntfot. Jag tror, att man på denna punkt bäst skyddar sig för kritik nu och i framtiden, om man helt kort begränsar sig till att säga, att den svenska riksdagen borde uttala en bestämd förväntan, att Sverige skall återgå till en effektiv guldmyntfot, så snart de yttre förhållandena i världen göra en sådan återgång möjlig. Den svenska valutans återknytande till guldet bör och får således icke en enda dag fördröjas utöver den tidpunkt, då en dylik åtgärd blir genom världsförhållandenas utveckling möjlig. Frågan åter, huruvida den före kriget gällande guldpariteten kan komma att återställas, synes mig böra besvaras sålunda, att därom kan ingen i denna stund uttala någon bestämd mening, eftersom det icke är möjligt att i denna stund bedöma guldets värde vid den tidpunkt, då en framtida återgång till guldmyntfot kommer att äga rum, liksom det icke heller är möjligt att förutsäga vår prisnivå och vår valutas ställning vid samma tidpunkt. I överensstämmelse med vad jag för min del utläst ur herr finansministerns uttalande vill jag dock säga, att riksdagen borde något starkare än vad bankoutskottet har gjort uttala sin förhoppning och sin förväntan, att det skall bli möjligt att inom en överskådlig tid återgå till guldmyntfot enligt den före kriget gällande guldpariteten. Härmed är också sagt, att enligt min uppfattning den åtgärd, som av herr Östberg betecknades såsom icke börande lämpligen omnämnas i riksdagsdebatten, icke får varken direkt eller indirekt givas minsta sken av gillande från vare sig utskottets eller riksdagens sida. Och jag är icke lika övertygad som åtskilliga av utskottets ärade representanter om att inga ordvändningar och uttryckssätt i utskottsutlåtandet förekomma, vilka av en och annan kunna tolkas såsom ett alltför svagt avståndstagande från en dylik för det svenska näringslivet i framtiden så farlig åtgärd.

Vad nu beträffar dagens bekymmer, som ligga oss närmast, bör man enligt min uppfattning icke genom valutapolitiska åtgärder sträva mot att ytterligare nedbringa prisnivån, d. v. s. man bör icke söka att genom konstlade medel accelerera det prisfall, som på grund av världssituationen och det internationella läget för närvarande pågår i vårt land. Övergången till en lägre prisnivå bör fastmera ske så varsamt som hänsynen till våra näringar gör påkallat. I anslutning till denna min uppfattning har jag vid ett par föregående tillfällen här i kammaren tagit till orda till förmån för skyddsåtgärder för ett par viktiga grenar av vårt näringsliv, vilka skyddsåtgärder ingalunda ha varit avsedda att förhindra återgången till en lägre prisnivå men väl att förebygga, att det stora internationella prisfallet ohejdat och ohämmat samt med hela sin våldsamma kraft skulle träffa det svenska näringslivet. Någon tanke på att förhindra en nedgång i prisnivån längre fram i tiden ligger givetvis icke

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

i ett förord för dessa provisoriska åtgärder till skydd för vissa näringsgrenar under den nuvarande övergångstiden. Det är givet, att i detta sammanhang den frågan framställer sig, som även av en föregående ärad talare berörts, huruvida sådana skyddsåtgärder, varom jag nu talar, hava något inflytande på ett lands valuta. Jag tillåter mig besvara den frågan så, även om denna sats möjligen uppfattas mindre välvilligt från åtskilliga håll här i kammaren, att tullar ej ha någon valutaförsämrande inverkan. Detta torde vara såväl ett teoretiskt riktigt faktum som även ett av erfarenheterna i olika länder före kriget bestyrkt förhållande, då man ju före kriget hade exempel på åtskilliga länder, som förde en mer eller mindre utpräglad tullvänlig politik och som icke desto mindre hade en synnerligen väl värdad valuta. Det är sålunda icke någon bristande överensstämmelse mellan å ena sidan önskemålet om ett varsamt och successivt återgående till en lägre prisnivå och å andra sidan kravet på att man under denna övergångstid något dämpar det nu pågående prisfallet genom dylika åtgärder. Det föreligger häri ingen sådan motsägelse, som man möjligen i förstone skulle anse föreligga. Det viktigaste emellertid, som i närvarande läge fordras, är givetvis, såsom också utskottet riktigt påpekat, sträng sparsamhet med enskilda och offentliga medel samt en sund statlig finanspolitik. Därjämte bör tilläggas, att man ej annat än i yttersta nödfall bör vidtaga direkt valutaförsämrande åtgärder, d. v. s. åtgärder, som på artificiellt sätt skapa köpkraft, och jag tänker härvid i första rummet på alltför stora och av omständigheterna icke absolut framtungna arbetslöshetsunderstöd. Det är dock därmed ej sagt, att man icke, trots att sådana åtgärder ha en valutaförsämrande inverkan, ändock i ett nödläge i en viss utsträckning måste tillgripa dem. Slutligen bör det vara tydligt för alla, vilka förorda en mera hastig återgång till en lägre prisnivå och särskilt en mera hastig återgång till den gamla guldmyntheten, att en dylik valutapolitik och ekonomisk politik nödvändiggör nedsättningar i de nominella lönerna för vår svenska arbetarklass, varmed emellertid, försåvida att kravet i fråga icke går för långt utan håller sig inom rimliga gränser, ingalunda behöver följa en nedsättning av reallönerna.

Av det sagda framgår att jag för min del i likhet med åtskilliga föregående talare finner många riktiga synpunkter uttalade i bankoutskottets motivering och att jag skulle vara beredd att underskriva en hel del av vad i denna motivering förekommer. Men jag kan ej underlåta att säga, att det å andra sidan i samma motivering förekommer åtskilliga uttalanden, som påminna om den gamla satsen att det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta. Så har utskottsmajoriteten på någon sida i sitt förslag — ja, aktstycket är så söndertrasat av läsning under de sista dygnet, att det knappast håller hop i mina händer — hänvisat till faran av en fortsatt deflationspolitik. Speciellt på sidan 12 längst ned står det med kursiverad stil, att "en fortsatt deflation näppeligen under längre tid kan uthärdas". På ett annat ställe åter i utskottets utlåtande, nämligen på sidan 9 anges det såsom varande av största

vikt att utreda, "huru långt en planmässigt genomförd deflationspolitik, i den mån denna är möjlig att genomföra, med hänsyn till samhällets gemensamma intressen kan fortsättas". Man brukar ju icke förorda utredningar om åtgärder, som skulle leda till vad man anser "icke kunna uthärdas". Detta är endast ett exempel bland många på ordvändningar i utlåtandet, som innebära motsägelser eller i varje fall kunna tydas som sådana. Dessutom tillkommer, att utskottsmajoriteten i denna ingalunda värdelösa doktorsavhandling ingått på vissa detaljer rörande exempelvis våra affärsdrivande verks taxepolitik, men aldeles uraktlåtit att yttra sig om andra grenar av vår näringspolitik, som äro värda lika mycket beaktande som de förra, såsom exempelvis vår import-, reglerings- och tullskyddspolitik, eller de av en föregående ärad talare framhållna verkningarna på vårt ekonomiska liv av den lagstadgade begränsningen av arbetstiden. Jag finner sålunda, att utskottsutlåtandet tydligen är frukten av kompromisser, där man tagit upp vissa speciella sidor av vår näringspolitik, men utelämnat andra. Och då utlåtandet dessutom, såsom nyss sagts, innehåller vissa satsar, som, om de också icke direkt motsäga varandra, dock kunna läsas såsom varande varandra motsägende, är det rätt svårt att på rak arm godkänna detta utlåtande i oförändrad form. Det förvånar därför icke, att man här disputerat om tolkningen av detta utskottsutlåtande, och det har ju varit påfallande, att man från samma utgångspunkter kommit till de mest skilda tolkningar av aktstycket, ett förhållande, som själfvallet ej kan vara annat än till skada, om man i framtiden skall grunda vårt lands valutapolitik och ekonomiska politik i övrigt på en riksdagsskrivelse med det innehåll, som utskottsmajoritetens motivering utvisar.

Med hänsyn till dessa förhållanden skulle jag, herr talman, helst hava sett, att utskottet hade inskränkt sig till att i största korthet uttala, att utskottet ansåge vår valutapolitik böra gå ut på en stabilisering av vårt lands valuta och att utskottet förväntade, att en återgång till effektiv guldmynstfot måtte ske så snart de internationella förhållandena göra en sådan återgång möjlig — att således utskottet med begränsande av sin motivering till två ostridiga och säkerligen av alla godkända satsar hade tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition i ämnet. Hade det funnits möjlighet för att genom ett återremissyrkande återfå ett nytt utlåtande i denna koncentrerade och, så vitt jag förstår, för alla acceptabla form, skulle jag här icke ha tvekat om att framställa ett sådant yrkande om återremiss. Men då det är mycket ovisst om utskottet, som nu under en längre tid utarbetat den avhandling, vilken här är föremål för kritik, under några dagars förnyad behandling av ärendet kan komma att ena sig om denna radikala lösning av frågan, tror jag, att ett återremissyrkande är mindre lämpligt och jag avstår alltså från att göra ett sådant. Å andra sidan delar jag den närmast föregående ärade talarens obegenhet för att genom ett direkt ogillande av motiveringen även ogilla de delar av denna, som för mig äro fullt acceptabla. Jag vill därför instämma med den närmast föregående talaren i hans yrkande, att kam-

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

maren måtte godkänna utskottets hemställan utan att uttala sig om utskottets motivering. Jag vet icke om ett sådant yrkande kan upptagas av herr talmannen, men då det framställts av en av kammarens äldsta och mest erfarna ledamöter, förutsätter jag att så är förhållandet. Jag tror, att om detta yrkande bifalles, den relativt bästa lösning är uppnådd, som på grund av frågans läge i dag kan uppnås, ehuru jag är fullt på det klara med att det icke är den bästa lösning, som skulle hava kunnat vinnas, om möjlighet förefunnits för att genom en återremiss få utskottets motivering ungefärligen så ändrad, som jag tillät mig förorda.

Jag får alltså, herr talman, instämma med den närmast föregående talaren i hans yrkande.

Herr K v a r n z e l i u s: När riksdagen föregående år behandlade denna fråga, var det strid om, huruvida riksdagen skulle medgiva denna rätt att vägra inlösning av sedlar. Det är glädjande att konstatera, att i år icke någon som helst meningsskiljaktighet råder om Kungl. Maj:ts framställning i detta avseende. Den ärade reservanten till bankoutskottets utlåtande stod som den främste förkämpen för den meningen, att riksbanken skulle vara skyldig att fortfarande inlösa sedlar mot guld. Han har nu gått över till utskottets ståndpunkt och kommit längre i detta avseende än vad man kan säga, att utskottsmajoriteten i övrigt gjort.

Striden står nu emellertid icke om den saken utan om innehållet i den motivering, bankoutskottet förebragt. Jag förmodar, att bankoutskottet föranletts att giva sig in på det vanskliga spørsmålet att försöka angiva riktlinjerna för vårt lands valutapolitik på grund av de uttalanden, som under den föregående tiden förekommit i tidningspressen, där det gång på gång sagts, att man hoppades, att riksdagen skulle komma att angiva riktlinjerna för vårt lands valutapolitik. Jag förmodar, att det är dessa omständigheter som föranlett utskottet att taga sig före den vanskliga uppgiften att ange riktlinjerna för landets valutapolitik. Men enligt min uppfattning torde man väl kunna våga säga — utan att göra sig skyldig till någon stor överdrift och utan att på något sätt förolämpa de ärade ledamöterna av bankoutskottet — att de saknat nödiga förutsättningar för en så maktpåliggande uppgift. Och jag kan gärna tillägga, att enligt min uppfattning även riksdagen saknar nödiga förutsättningar härför. Detta med hänsyn till de fullständigt abnorma förhållanden, som för närvarande äro rådande i hela världen. Då man varit i tillfälle att iakttaga, huru framstående och insiktsfulla personer på det ekonomiska och finansiella området hava ansträngt sig för att kunna lösa detta vanskliga problem utan att lyckas, och huru nationalekonomerna inom och utom vårt land på det mest skarpsinniga sätt fördjupat sig i detta ämne, utan att de kommit till några tillnärmelsevis enhetliga riktlinjer, då måste man ju begripa, att det är orimligt ifrågasätta, att riksdagen skulle kunna angiva några riktlinjer, som med säkerhet kunde föra oss ut ur svårigheterna. Under sådana förhållanden

anser jag mig våga det påståendet, att bankoutskottet har företagit sig en uppgift, som överstiger dess krafter, när det försökt sig på detta arbete.

Detta hindrar givetvis icke, att det i detta utskottsutlåtande förekommer en hel del uttalanden, som äro rena, klara och värdefulla sanningar, som man under alla tider måste erkänna riktigheten av. I det hänseendet kan jag gärna instämma i vad herr Trygger sade om den saken. Men det förekommer dessutom i detta utlåtande en hel del saker, som jag ej kan instämma i, och därför kan jag icke fullständigt gå med på det lovprisande av utskottets utlåtande, som herr Trygger, om jag fattade hans anförande rätt, bestod detsamma.

Nu har det här av de ärade representanterna för utskottet deklarerats, vad meningen med utskottets betänkande i vissa omstridda delar varit, och under det den ene försäkrat, att det varit bankoutskottets bestämda mening, att vi skola komma fram till att få upp den svenska kronan till dess gamla guldparitet, ha andra representanter för utskottet sagt, att huvudsaken är, att vi få ned den svenska kronans värde. På dessa motsatta motiveringar har utskottet således kommit fram till detta gemensamma utlåtande; den ene lägger in en mening, den andre en annan i detsamma.

Det har från utskottshåll energiskt protesterats mot, att utskottet på något som helst sätt antytt, att det vore böjt för en myntrealisation eller givit på hand något i den riktningen. Det är då anmärkningsvärt, att reservanten på första raderna i sin reservation tager avstånd från denna tendens i utskottsutlåtandet, för så vitt den ej skulle finnas antydd på något sätt. Det skulle då antingen förutsätta bristande intelligens hos reservanten — det tror jag dock ej behöver tillvitas honom — eller ock att han skrivit detta av illvilja. Jag tror icke heller, att någon är beredd att stå för det påståendet. Den nakna sanningen är nog den, att i utlåtandet, sådant det skrivits, kan utläsas tanken på en myntrealisation. Men det vore väl orimligt, om vårt land, som ändå kan anses vara bland de bäst situerade land i hela världen, skulle vara det land, som först började umgås med tanken på en myntrealisation. För min del måste jag på det bestämdaste reagera mot, att riksdagen på något sätt skulle giva på hand, att vi umgås med sådana tankar. Det skulle säkerligen ej bidra till att hjälpa oss ur svårigheterna eller höja vårt lands anseende utåt med hänsyn till vårt lands solvens och soliditet. Jag tror ej heller, att landets ekonomi är sådan, att vi behöva tänka på att undandraga oss någon del av de förpliktelser, vi iklätt oss.

Vidare förekommer i utskottets utlåtande ett uttalande, att såsom ett led i den strävan, man här skulle ge sig in på för att komma ur de ekonomiska svårigheterna, man även skulle tillgripa en nedsättning av våra taxor vid kommunikationsverken. Jag förmodar, att de ärade utskottsledamöterna ej tänkt igenom detta problem fullständigt, ty då skulle de kommit till insikt om, hur omöjligt det är att praktiskt realisera detta i vad det gäller våra järnvägstaxor. Ty det är ju så, att i vårt

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. (Forts.)

land existera icke endast statsbanor utan även enskilda järnvägar. Skulle man nu sänka taxorna, måste man — för så vitt man ej vill ställa vissa näringsidkare i en gynnsammare situation gentemot andra, som icke ha statsbanorna att tillgå för sina frakter — tydligtvis nedsätta fraktsatserna både å statsbanorna och de enskilda järnvägarna. Vid statsbanorna kan man möjligen göra det, ty man kan ju anlita skattemedel för att täcka bristen. Men vid de enskilda järnvägarna föreligger ej denna möjlighet; där måste man finna sig i att anordna sin taxepolitik så, att man kan få banorna att bära sig utan något tillskott av utomstående. Jag tror ej, att det skulle vara klokt, allra minst i dessa tider då statens ekonomi i alla fall är synnerligen hårt ansträngd, att giva något som helst på hand, att man vore böjd för, att staten genom skattemedel skulle få bära en hel del av kommunikationsverkens kostnader. Därvidlag måste tvärtom riksdagen vidhålla, att kommunikationsverkens skötsel skall vara sådan, att de kunna bära kostnaderna utan tillskott av statsmedel. Tyvärr har man ännu icke kommit dit, men strävandet måste alltjämt inriktas på det målet. Om det också icke vore något mera i utskottets utlåtande, som jag ogillade, skulle dock detta för mig vara tillräckligt för att instämna i yrkandet på, att kammaren icke skall godkänna motiveringen. Men det finnes, som det förut sagts, även andra motsägelser, och detta gör, att även jag, herr greve och talman, kommer till samma slut som ett flertal föregående talare, att jag icke kan godkänna motiveringen.

Nu finnes det ju olika vägar, på vilka man kan komma fram och lösa sig från detta godkännande. Greve Lagerbjelke yrkade ogillande av motiveringen. Om jag fattade herrar Tryggers och Wohllins yrkanden och slutet av deras yttranden rätt, ville de godkänna utskottets hemställan med uteslutande av motiveringen. Om detta är riktigt, ber jag att få instämna i detta yrkande om godkännande av det slut, vartill utskottet kommit, men med uteslutande av utskottets motivering.

Herr Sandler: Herr talman, mina herrar! Det har av den näst föregående talaren ifrågasatts, att hela detta ärende skulle återremitteras till utskottet. Han kom emellertid på goda grunder till det slut, att det ej vore ett lämpligt förfaringsätt. Jag ber för min del att få säga, att varje förnuftigt motiv för en sådan återremiss synes mig saknas, då grundlagen ej medgiver återremiss till ett annat utskott. Det är ju nämligen så, att bankoutskottet så lång tid har övervägt, vad bankoutskottet skulle för riksdagen föreslå i avseende på riktlinjerna för vår finanspolitik, att jag måste utgå från att, sedan utskottet efter sitt övervägande nu kommit till att framlägga detta vidlyftiga aktstycke, av herr Wohlin nyss kallat doktorsavhandling, bankoutskottets ställning till denna fråga därmed också vore klar och given. Jag har verkligen aldrig ett ögonblick tänkt mig, att det skulle förhålla sig på det sättet, att man efter en eventuell återremiss skulle ha möjlighet att från bankoutskottet kunna motse något helt annat, ett nytt förslag till riktlinjer angående vår finanspolitik.

Nu visar det sig redan i denna debatt, att utskottsutlåtandet har haft förmåga att framkalla en, såsom jag tror, ganska ovanlig förvirring i kammarens diskussion, med en mångfald olika tolkningar och tolkningsförsök. Jag vill taga fasta på vad herr Trygger senast sade, som började med att förklara, att han tyckte, att bankoutskottet hade fått ett lyckligt och praktiskt grepp på hela denna fråga och visat prov på sunt bondförstånd, för att sedan i slutet av sitt anförande göra gällande den uppfattningen, att vi här i riksdagen nog borde lämna valutafrågan åt sitt öde. Då vill jag fråga kammaren, huruvida icke detta är ett ganska gott exempel på, vilka krökta tankebanor bankoutskottets utlåtande lyckats framkalla. Man betonar, att detta bankoutskottets utlåtande, som är en vidlyftig teoretisk exposé angående vår valutafråga, röjer ett praktiskt lyckligt grepp på ämnet, och sedan kommer man till det slut, att valutafrågan gärna kan lämnas åt sitt öde. Då förstår jag verkligen icke, vad det är för ett praktiskt grepp däri, att bankoutskottet ägnat frågan en så omsorgsfull behandling.

Jag vill i förbigående — då herr Trygger uppträdde för att lära den svenska arbetarklassen, att den ej borde intressera sig för valutafrågan, utan, som jag förmodar, lämna den åt herrar kapitalister i det svenska samhället — bara anföra följande enkla förhållande. Jag kan tänka mig, att en arbetares lön nu står i — låt mig för att taga en siffra säga — ett indextal av 300, således är tre gånger så hög som före kriget. Om denna lön nu reduceras med 20 procent, betyder det en sänkning av den nominella penninglönen med 60 enheter av indexsiffran. Då åker den ned från 300 till 240. Den åker då omedelbart ned under den siffra, som angiver sista kvartalets levnads-kostnadsnivå, som ju är nära 250. Kan icke herr Trygger förstå, att en sådan svensk arbetare kan ha ett intresse av, att det icke nu vidtages åtgärder, som ha till syftning att bromsa priset på de varor, den svenska arbetaren skall köpa? Herr Trygger försökte skrämma med kung Midas' öde. Ja, herr Trygger är nog själv icke alls övertygad om, att de svenska arbetarnas åstundan står till det snöda gullet. Herr Trygger vet mycket väl, att vad de åstunda för sina löner är icke guld utan varor. Men just därför ha de också ett mycket påtagligt intresse av, att prisnivån befinner sig i sådant läge, att icke deras löner reduceras alldeles orimligt under deras hittillsvarande reella levnadsstandard. Det är ungefär samma överensstämmelse mellan början och slut, som i ett annat avseende karakteriserade herr Tryggers anförande: han förklarade sig i det väsentliga kunna giva bankoutskottets motivering sin anslutning, men han slutade med att icke yrka bifall till densamma.

Det har redan påpekats av den närmast föregående talaren, att man från bankoutskottets håll fått höra de mest skiftande tolkningar av vad bankoutskottet menat. Herr Öhngren sade för en stund sedan, att hans uppfattning till fullo överensstämde med reservantens uppfattning. Han hade hela tiden uppfattat utskottets yttrande på det sättet, att det här

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Om fortsatt gällde att för svenska riksdagen förorda en återgång till den gamla befrielse för lagstadgade guldpariteten, och han betonade, att han betraktade det såsom ett synnerligen vitalt intresse, att man sänkte våra produktionskostnader, vilket med andra ord betyder, att man icke skall hejda prisfallet utan låta det fortgå. Vi fingo också veta, att vad som hade framkallat missförstånd skulle varit det, att utskottet med sitt yttrande hade avsett en stabilisering av den så kallade yttre valutan och icke av den inre köpkraften. Jag må säga, att, då utskottet skrivit 16, 17 sidor och uttalat sig ganska vidlyftigt i många punkter, det hade varit önskvärt, att utskottet, då det kommit till sin sammanfattande framställning, lyckats klargöra, att utskottet icke alls avsett att uttala sig angående det inhemska penningvärdet. För min del tror jag icke alls på den senaste tolkningen. Jag har läst detta utlåtande på ett helt annat sätt, och jag stannar vid den tolkning, som jag för min del måste tillerkänna vitsord, för så vitt man över huvud taget vill inlägga någon bestämd betydelse i det som av bankoutskottet föreslås. För att bestyrka detta fordras ingenting annat än att lägga vid sidan av varandra 1920 års finanssakkunnigas program och det uttalande, som nu från bankoutskottet föreslås.

De finanssakkunniga av år 1920 ha föreslagit 3 riktlinjer: förhinderande av ytterligare prisstegring; ett varsamt höjande av penningvärdet; återupptagande av guldlösningen och hävande av guldexportförbudet så snart ske kan. I det ekonomiska rådets yttrande och i de tvenne senaste finansministrarnas uttalanden står kvar från detta program en mycket viktig sats, nämligen att man åtminstone icke skall låta penningvärdet gå ned, utan att man tvärtom bör arbeta på att söka höja detsamma. Av de riktlinjer, som bankoutskottet nu föreslagit, finner man, att det är stabiliseringen, som där framhäves, under det att det som tidigare varit framhållet som en huvudangelägenhet, nämligen att det svenska penningvärdet skulle höjas, fullständigt strukits bort. Man finner, att utskottet ansluter sig till följande trenne uppfattningar: 1) Man vill återställa ett fast förhållande mellan guld och sedlar. 2) Man vill stabilisera prisnivån. 3) Man vill icke vara med om att följa guldets värdeförändring nedåt för att denna icke skulle draga med sig ett fortsatt prisfall. Jag frågar då: Om man skall tillämpa alla dessa förutsättningar, vad finnes det då för en annan lösning än den, att man, om man återgår till guldmyntfoten, får verkställa inlösningen efter en annan grund än den, som hittills varit den lagstadgade? För övrigt vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på, att utskottet självt säger i sin motivering, att det inträtt ett nytt läge. Utskottet refererar först, vad 1920 års finanssakkunniga haft att säga, och sedan säger utskottet självt på sidan 9 i betänkandet: "Härigenom har frågan om vår framtida valutapolitik kommit i ett nytt läge." Jag frågar: Vad menas med denna utläggning, ifall man vill göra gällande, att man aldrig haft för avsikt att framlägga något nytt program för vår penningpolitik? Det som inträffat är å ena sidan, att det prisfall inträtt, på vilket man alltid väntat, och å andra sidan, att dollarkursen undergått en sådan förändring, att

förutsättningarna för en återgång till guldmyntfot äro gynnsammare i dag än de voro, då denna fråga behandlades för ett år sedan. Jag vill erinra därom, att herr finansministern i sitt anförande lämnade den upplysningen, att, trots vad som kan sägas angående tillfälliga inflytelser, den nuvarande dollarkursen innebär, att den svenska kronans värde höjts och att detta värde nu mera närmar sig det gamla värdet än det på länge gjort.

Då måste jag fråga: Om man nu kommit det tidigare eftersträfvade målet närmare än förut, är det verkligen då den rätta tidpunkten att för riksdagen framställa förslag, att vi nu böra övergå till att uppställa ett nytt penningpolitiskt program, där tyngdpunkten lägges på, att man skall bromsa det fortsatta prisfallet? För min del måste jag säga mig, att ingenting inträffat, som skulle behöva föranleda riksdagen att frångå den uppfattningen, att guldmyntfotens återställande till den gamla guldpariteten är ett alltjämt eftersträfvansvärt mål. Det är också vad som kommit till uttryck i den reservation, som avgivits av herr Wigforss. För min del finner jag denna reservation vara avfattad med all den försiktighet, som ett naturligt hänsynstagande till näringslivets krav för ögonblicket kräver. Vi stå icke i dag i den situationen att vi skola träffa ett bindande avgörande, huruvida vi vid en viss tidpunkt skola återupptaga sedelinlösningsen eller företaga den ena eller den andra bestämda, konkreta åtgärden. Vad som nu renodlat lägges fram för oss såväl från utskottets majoritets som från reservantens sida är frågan: Vad anse vi det önskvärda målet vara för svensk penningpolitik?

Ehuru jag medgiver, efter alla de många slags tolkningar, som framkallats av bankoutskottets majoritets uttalande, att tolkningar måhända kunna komma att gå ut även över reservationen — efter vad som förekommit kan man nämligen vänta sig vad som helst i tolkningsväg — och ehuru jag medgiver, att man med alla dessa erfarenheter för ögonen kan ställa sig tveksam angående lämpligheten av att riksdagen över huvud taget gör ett uttalande, har jag, då jag finner vad herr Wigforss anför fullt ut motsvara den uppfattning jag hyser, velat tillkännagiva min anslutning till herr Wigforss' reservation.

Herr Stendahl: Herr greve och talman, mina herrar! Be-träffande själva huvudfrågan skall jag be att få instämma i det yrkan-de, som framställts av herr Trygger, d. v. s. bifall till utskottets utlåtande men med uteslutande av dess motivering.

I anslutning till utskottets meddelande, att undersökning igång-satts om åtgärder för nedsättning av nu gällande järnvägsfrakter, skall jag med herr talmannens benägna medgivande tillåta mig att ett par minuter taga kammarens tid i anspråk för en mindre avvikelse från själva huvudfrågan.

För några decennier sedan förmedlades den svenska importen och exporten på transoceanaländer huvudsakligen genom utländskt tonnage, tyskt och engelskt. Under de senaste årtiondena har emellertid Sverige

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. (Forts.)

förskaffat sig ett transoceanskt tonnage av prima slag och kommit därhän, att varuförmedlingen mellan vårt land och transoceanaländer numera huvudsakligen sker på svenska kölar.

Den depression, vari vår industri nu befinner sig, har haft till följd, att vår exportindustri icke nu kan prestera ens 25 % av de varukvantiteter som våra transoceanalinjer behöva. Men det är icke nog härmed. På senare tiden har utländskt tonnage, huvudsakligen tyskt, börjat en mördande konkurrens med det svenska. De frakter tyskarna nu notera verka fullständigt "dumping" precis som deras varupriser i allmänhet. Från Hamburg föreligga för närvarande fraktofferter på den svenska exportartikeln cement från Hamburg till Sydamerika å —.17/6 per ton. Papper offereras å —.20/— per ton och styckegods å —.22/6 per kubikmeter. Den svenska linjen Malmö—Sydamerika får för närvarande för en så pass viktig exportartikel som cement högst 21 kronor per ton under det att före kriget priset å samma rut var —.23/6 per ton.

Härmed torde vara visat, att fraktsatserna för en viktig exportartikel, cement, för närvarande äro ungefär desamma som gällde före kriget år 1914, under det att kostnaderna för tonnageets hållande i drift närmare tredubblats sedan 1914.

Under sådana förhållanden torde det vara alldeles givet, att ett stödjande av det svenska tonnage, är icke endast i allra högsta grad befogat utan även nödvändigt. Vad kan nu göras härför? Jag tillåter mig hänvisa till, huru Amerika håller dylika, dumpingverkande offerter på fraktmarknaden från livet. Där giver man mycket stora lindringar i järnvägsfrakterna för amerikanskt exportgods från produktionsorterna till skeppningshamnarna under förutsättning att skeppning sker under amerikansk flagg till främmande transoceanaländer.

I sammanhang med utskottets påpekande av att en utredning igångsatts i fråga om nedsättning av järnvägsfrakterna har jag önskat att till statsråden och cheferna för handels- och kommunikationsdepartementen hemställa, att på deras initiativ måtte ses till, huruvida vi icke här i Sverige åtminstone till en viss grad skulle kunna stödja det svenska tonnage efter samma principer, som man funnit vara lämpliga i Amerika, samt tillåter mig framhålla att snar hjälp är dubbel hjälp.

Herr Johansson, Johan, i Friggeråker: Herr greve och talman, mina herrar! Det är för en lekman ganska svårt att gå in på denna fråga, alldenstund vi litet var se, att våra sakkunniga på detta område ha ganska olika meningar. Då jag emellertid deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, vill jag här framhålla några synpunkter, särskilt som jag grundar dessa mina synpunkter just på näringslivets och rent praktiska förhållanden.

Den ekonomiska kris, som vårt lands näringsliv nu genomgår, drabbar olika näringsgrenar ganska olika. Man kan icke förneka, att ett stort antal av landets industrier för närvarande äro lidande, vissa industrier, såsom järnindustrien och verkstadsindustrien med flera, till och

med ganska hårt lidande. Emellertid är industrien i stånd att genom driftinställelse och driftinskränkning avbörd sig en väsentlig del av förlusten (vilket jordbruket t. ex. icke kan) och påbörd den dels industriarbetarna, som i främsta rummet drabbas av driftnedläggelsen, dels allmänheten, som har skyldigheten att dra försorg om de arbetslösa.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att intlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Anmärkningsvärt är även, att oaktat industrien drabbas av arbetslöshet och stiltje, strejker och lönerörelser pågå på många håll. Arbetarklassen synes visserligen vara medveten om nödvändigheten av en allmän lönereducering. Men inte ens från arbetsgivaresidan tyckes man våga ifrågasätta en sådan sänkning av lönenivån, som motsvarar det allmänna prisfallet d. v. s. hittills omkring 35 å 40 %. Och på arbetarsidan tyckes man vara beslutet att med alla medel förhindra lönernas sänkning till full jämnhöjd med prisläget.

Jordbruket har hittills fått vidkännas krisen i hela sin tyngd. Prisfallet inom jordbruket har börjat tidigast, i det den fallande tendensen på fastighetsmarknaden, kreatursmarknaden och animaliska produkter pågått alltsedan 1919. Det internationella prisfallet har kunnat verka fullt ut, bland annat, tack vare en obegränsad importfrihet. — Den allmänna prisindexen är i närvarande stund omkring 250. De flesta jordbruksprodukter ligga lägre än denna index. Mjölkkriset motsvarar indextalet. Smör och ost ha under senare tiden mest legat under densamma. De olika sädesslagen ligga blott inemot 100 % över det gamla fredspriset. Fläsk och kött ligga under indexnivån. Äggnoteringarna ha börjat närma sig fredspriset. Hästar och kreatur ha fallit ända ned till en tredjedel av sitt tidigare värde. Däremot hålla sig åtskilliga förnödenheter, synnerligast sådana, som jordbruket behöver, i en avsevärt högre nivå, än vad som motsvarar den allmänna sänkningen. Under det hudar gått ned till fredspriset, betinga skodon och andra lädervaror fortfarande abnormt höga priser. Detsamma gäller om järnvaror, maskiner och redskap, vilkas priser alltjämt föga överensstämja med det nedsatta prisläget på järn och stål. Tegel betingar allt fortfarande mer än det tredubbla av fredspriset. Ringbildningen inom handeln gör sig även starkt gällande på hithörande områden. Även frakterna ha ännu inte undergått den sänkning, som motsvarar det allmänna prisfallet och bränslets förbilligande, och om någon åtgärd från det allmänna sida kunde hava en sådan verkan, så skulle en fraktsänkning kunna bidra mycket att underlätta läget för den produktiva verksamheten inom landet.

En omständighet, som särskilt försvårar jordbrukets läge under de fallande konjunkturerna, är kapitalets långa omloppstid inom jordbruket jämfört med andra näringar. En köpman kan omsätta sitt varulager och skaffa nytt lager på några månader; men från den ena skörden till den andra går ett helt år. Börjar då året med höga produktionskostnader, men slutar med låga priser, så blir förlusten mycket kännbarare än i en rörelse, där nya billigare varor undan för undan ersätta de gamla. Till följd av lantbrukets natur löpa även arbetslönerna för

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. (Forts.)

det mesta per helår, och äro således lantbrukarna bundna att under fallande konjunkturer månad efter månad betala arbetslöner, som inte längre motsvara konjunkturerna och således vålla jordbruket fortsatta förluster.

Dessa förhållanden bli särdeles kännbara i den mån jordbruket är hänvisat till kredit. Ty en lantbrukare, som under fallande konjunkturer arbetar med lånta medel, råkar därigenom automatiskt i en allt sämre ekonomisk belägenhet. Det är nämligen ett faktum, som bör framhållas med full styrka, att *prisfallet gynnar fordringsägarna på producenternas bekostnad*.

Exempel: En egendom, värd 100,000 och intecknad med 50,000 faller med 40,000 i pris. Resultat: Ägarens egna tillgångar reduceras till 10,000, fordringen står kvar med 50,000. Vid ytterligare prisfall med 10,000 har ägaren ingenting kvar, utan fordringsägarna besitta hela egendomen. Samma förhållande gäller även det övriga näringslivet.

Exempel: En köpman har ett varulager, värt 60,000 och en växelskuld på 40,000. När varorna falla med 33 % så är köpmannen ruinerad, bankerna äga varulagret.

Grundtendensen under pågående prisfall är således den, att producenternas kapital krymper, under det fordringarna stå kvar till sitt fulla nominella värde. Deras faktiska värde har emellertid blivit t. o. m. större, i det penningen numera representerar en högre köpkraft. Således, *en maktförskjutning mellan producenter och fordringsägare* till förmån för de sistnämnda. I största stil pågår denna maktförskjutning f. n. inom industrien, där storfinansens utvidgar sin maktställning på de självständiga företagens bekostnad. Här föreligger, anser jag för min del, en stor samhällsfara: under det talrika självständiga producenter gå under, etableras ett storfinansens herravälde. Væxelpörens och konkursernas oroväckande ökning under det sista halvåret belyser denna process. Væxelpörens belopp, som ännu i augusti månad stannade vid 5,1 milj. kronor, har sedan dess stigit från månad till månad för att i februari nå upp till 14,1 milj. kronor. Under samma tid har konkursernas antal växt från 130 under augusti månad till 395 i februari.

Dessa förhållanden få tas som utgångspunkt vid bedömandet av frågan, vad som i fortsättningen bör göras för att genom finanspolitiska åtgöranden lätta det ekonomiska läget inom landet. Vi måste göra klart för oss att *ett fortsatt prisfall i allt för hastigt tempo skulle innebära en fortsatt utveckling i riktning mot de självständiga producenternas utplånande på fordringsägarnas bekostnad*. Frågan gäller: skall man i fortsättningen driva en politik, som påskyndar denna process, eller skall man försöka att genom lämpliga åtgärder hejda processen eller åtminstone mildra eller dämpa dess verkningar.

Det finnes en riktning, representerad både av teoretiker och praktiska finansmän, som uppställer såsom ett önskvärt mål att återföra

kronan så fort som möjligt till sin gamla *guldparitet*. Realiserandet av detta krav innebär, att man bör målmedvetet arbeta på ett ytterligare prisfall med alla de konsekvenser det innebär. Metoden att återföra penningen till sin gamla guldparitet består i ett minskande undan för undan av den omlöpande sedelmängden inom landet. Medlet härtill är, att man stryker krediten, dels genom höjning av räntefoten och dels genom uppsägning av utestående lån. Metoden har praktiserats under det sistförflutna året, dels genom diskontens förhöjning två gånger (under mars och september månader) samt dels genom en på riksbankens uppmaning (i maj) företagen begränsning av bankernas kreditgivning. Under tiden fr. o. m. oktober 1920 t. o. m. februari 1921 har riksbankens sedelomlopp reducerats med 92 milj. kr., d. v. s. med omkring 1/8. Något senare ha privatbankerna följt efter och under tiden fr. o. m. december 1920 t. o. m. mars 1921 inskränkt sin utlåning med 118 milj. kr. Att denna indragning av omloppsmedel och krediter inte just lättat den allmänna "penningeknappheten" och näringslivets svårigheter, faller av sig självt. Och när enskilda finansmän förorda en fortsättning av denna penningpolitik och den höga räntefotens bibehållande även i framtiden, så är man böjd att däri inte så mycket se ett uttryck för en upphöjd och samhällsgagnelig uppfattning, utan ett utslag av mycket krassa affärsintressen.

Tron på guldvalutans allena saliggörande verkan har under senaste tiden mistat allt flera av sina forna anhängare, och allt bredare folkretsar börja komma underfund med det samhällsfarliga i denna tro och med det tvivelaktiga värde, en ytterligare förändring av penningvärdet skulle medföra. Samhällets stora flertal skulle bäst vara betjänt med en penningpolitik, som i möjligaste mån förebygger ett ytterligare prisfall med ty åtföljande förskjutning av det ekonomiska maktläget till förmån för de redan nu penningstarkaste. Inte blott producenterna, både bönder och näringsidkare, utan även *arbetarklassen* skulle dra nytta av en politik, som i någon mån stabiliserade prisläget och förebyggde de samhällsstrider, som en ytterligare allt för stark sänkning skulle medföra. Det bör därför förordas en penningpolitik, som genom tillämpandet av moderata diskontosatser och en rymlig rediskontering håller penningcirkulationen uppe i sin hittillsvarande utsträckning så att prisnivån kunde stabiliseras i dess nuvarande läge.

Man invänder, att detta skulle medföra *en försämring av den svenska valutan gentemot utlandet*. Ja, men ligger då däri någon så stor olycka? Även i fråga om valutans internationella ställning möter samma vidskeplighet som i fråga om dess guldvärde. I själva verket har den nytta, Sverige haft av sin stolta valuta, varit av ganska tvivelaktig natur, och andra länder med en betydligt sämre valuta hava rätt sig betydligt bättre i den internationella tävlan. Tack vare vår höga valuta ha vi haft råd att slösa pengar på utlandet, att därifrån importera i överflöd lyxvaror samt sådana förnödenheter, som det egna landet lika väl kunnat frambringa, att göra dyrbara utlandsresor m. m. Tack

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. (Forts.)

vare den höga valutans har även den effektiva produktionskostnaden i vårt land blivit så hög, att vår exportindustri är oförmögen att konkurrera på utländska marknader, under det vår inre marknad översvämmas med billiga utländska produkter, som undantränga våra egna.

Herr greve och talman! Med hänsyn till de synpunkter jag nu tillåt mig framhålla ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ö r n e: Herr talman, mina herrar! Herr Kvarnzelius gjorde i sitt anförande en liten antydning om den ändring i reservantens ståndpunkt, som inträffat sedan 1920 års riksdag. Då jag, när denna sak debatterades förra året, befann mig på samma linje, faller jag alltså under samma fördömelse, som han. Herr Johan Östberg med sin eminenta förmåga att fånga de synpunkter, som ligga på tingens yta, framhöll också under stor glädje, att vi alls icke hade fått rätt i våra spådomar föregående år. Dessa båda uttalanden giva mig anledning att till en början bringa i erinran, hurudant läget verkligen var förra året, då riksdagen hade att handlägga ärendet och då, bland andra, jag tog mig friheten att yttra mig tämligen skarpt här i kammaren.

Det var ju, som herrarna kanske erinra sig, så att riksbanken under år 1919 företog en kraftig sänkning av diskontot, vilken sänkning i hög grad underhjälpste den konstlade högkonjunkturen, som då var i antågande. I början av 1920 hade på grund därav kommit fram till kraftigt stigande priser, respektive hastigt sjunkande penningvärde. I denna situation vidtog en nationalekonom den för en vetenskapsman ganska äventyrliga åtgärden att direkt uppmana allmänheten att taga ut guld ur riksbanken för att tvinga riksbanksledningen till handling. På grund därav framlades förslag att inställa sedelinlösningen. Vad som yttrades föregående år om farorna av det läge, i vilket vi höllo på att glida in, var nog fullständigt befogat med hänsyn till då rådande förhållanden. Vårt ekonomiska liv skulle, om icke riksbanken för ett år sedan ändrat sin politik, helt visst ha råkat ut för ett elände, sjudubbelt värre än det nuvarande.

Frågan ligger denna gång på ett annat sätt. Det är redan här under debatten framhållet, hurusom växelkursen på dollars har sjunkit oerhört sedan föregående år, hurusom varuprissänkningen på allvar har kommit i gång och att det således varit en fullständig omvändning av förhållandena mot i början på föregående år. Det är klart, att de åtgärder, som böra vidtagas under en sådan situation, icke kunna vara av alldeles samma art som de, som voro lämpliga förra året. Under det att man förra året måste sätta till alla krafter för att göra slut på den konstlade prisförhöjningen och vända om kurvan nedåt, så kan man nu, utan att vidtaga några kraftigare åtgärder, lugnt avvakta utvecklingen fram emot den tidpunkt, då våra sedlar nått tillbaka till guldets nivå. Det är åtminstone min uppfattning, att, därest man nu låter det hela ha sin gång, vi utan häftiga rubbningar om några månader eller kanske något år komma tillbaka till parivärdet på dollarn — naturligtvis under förutsättning att guldvärdet under tiden icke ändras.

Det har yttrats en del om bankoutsrottens utlåtande, och jag skall icke tillåta mig att ytterligare lägga sten på börda, ehuru jag har antecknat åtskilligt, som skulle förtjäna framhållas i kanten av betänkandet. Det förekommer i detta betänkande, bland annat, en skräckmålning av de nuvarande förhållandena inom landets ekonomiska liv. Jag vet fullväl, att ställningen är ytterst bekymmersam, men för att den skall komma i sin rätta dager, för att det skall vara möjligt att säga, att vi genom valutapolitiska åtgärder verkligen skola kunna förbättra den, så kräves det ju, att man kan påvisa, att det ekonomiska läget är bättre än det är här i länder med lägre penningvärde.

Om fortsatt befricelse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Herr Trygger anförde bland annat Danmark som exempel. Det skulle vara mycket intressant att se, om herr Trygger verkligen kan med fakta visa, att den danska industrien har det bättre än den svenska för närvarande. Jag har fått den uppfattningen — den är kanske felaktig — att läget i Danmark är väsentligt mycket sämre än här, att arbetslösheten är större och att en hel mängd företag ha mycket svårt att hålla sig uppe, ja, att undvika den rena ruinen. Beträffande Danmarks sjöfart så kan vem som helst, som går Langelinie konstatera, hurusom en mycket väsentlig del av Danmarks handelsflotta ligger overksam med släckta fyrar utefter kajen. Och dock har ju Danmark åtnjutit denna välsignade förmån, som somliga vilja skaffa oss här hemma, nämligen en lägre valuta. En sådan tycks sålunda icke hjälpa, och detta är för övrigt högst naturligt, att den ej gör det, ty när man har haft den lägre valutan en tid, så anpassa sig ju prisförhållandena därefter och så kommer man tillbaka till samma läge, som man skulle befunnit sig i, om man icke försämrat valutan.

Jag vet icke, om jag fattade professor Wohlin rätt, men det tycktes mig, som om han hävdade, att *stabiliseringen* av valutan för närvarande vore det viktigaste av allt. Naturligtvis är det viktigt, att valutan stabiliseras, men det är också av yttersta vikt, att man till slut kommer fram till en för hela världen gemensam grundval för de särskilda ländernas nationella valutor; det är nödvändigt, att man kommer dit, om man ännu en gång skall kunna få till stånd ordnade förhållanden i världen. Det måste naturligen vara av största fördel för ett land som Sverige att så mycket som möjligt närma sin nationella valuta till den internationella valuta, som väl framdeles åter kommer till heders. Om vi icke se till att vårt sedelmynt närmar sig guldvärdet, så måste ju resultatet ovillkorligen bli, att vi liksom övriga länder måste göra ackord eller myntrealisation, när tiden är inne för en återgång till internationellt stabiliserade förhållanden.

Det har under denna debatt sagts åtskilliga ting, som skulle förtjäna att tagas upp till mera ingående behandling. Jag skall emellertid med hänsyn till den långt framskridna tiden icke göra detta, utan endast taga mig friheten yttra några få ord om vad riksdagen, enligt min uppfattning, kan och bör taga ståndpunkt till i det föreliggande ärendet. Det har här ifrån flera olika håll påståtts, att riksdagen över

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. (Forts.)

huvud taget icke kan tillkännagiva någon ståndpunkt i ett så invecklat problem. För min del anser jag, att det är riksdagens både rättighet och skyldighet att besvara frågan, huruvida riksdagens bank skall söka göra rätt för sig eller huruvida den med förakt för gjorda utfästelser skall fastställa ett lägre guldvärde på sedlarna än det lagliga. Detta är en sak, som riksdagen är fullt kompetent att ta ställning till. Enligt min uppfattning kan det icke råda något som helst tvivel om att riksdagen bör förklara sig vilja understödja en politik, som går ut på att återföra oss till den tid, då sedelinlösningen kan upptagas efter den lagliga proportionen.

Det har här även yttrats en del om räntan, och bland annat har herr statsrådet och chefen för finansdepartementet givit en antydning om, att enligt hans mening tiden för en räntesänkning kanske kan vara inne nu. Jag vill icke alls bestrida, att så verkligen kan vara förhållandet. Det är ju så, att vi, som yrkat på högt diskonto, icke gjort det för diskontots egen skull utan för att det skulle verka reglerande på prisnivån, respektive på penningvärdet. Räntan bör, enligt vår mening, vara just precis så hög som är nödvändigt för att föra oss försiktigt och successivt fram emot den nivå, som jag nyss angav såsom den, vilken riksbanken bör sträva efter att uppnå, nämligen sedelinlösningen efter de gamla normerna. Om en ränta på 6 procent eller på 7 procent är tillräcklig för att inom till exempel en 17—18 månader eller högst ett par år föra oss dit, så är det klart, att man då icke behöver hålla den högre; men om det skulle visa sig, att en räntesänkning — om också bara med $\frac{1}{2}$ procent — stabiliserar den nuvarande prisnivån, d. v. s. i själva verket åstadkommer ytterligare inflation i jämförelse med länder med guldmyntfot, så är en sådan räntesänkning ytterst skadlig och bör med alla medel bekämpas.

Till slut skall jag, för att icke i onödan upptaga kammarens tid, endast säga ytterligare ett par ord angående en fråga, som visserligen denna gång varit berörd här i kammaren blott i förbigående, men som spelat en så mycket större roll i den offentliga debatten i vårt land, den nämligen om "teori" och "praktik" i den föreliggande frågan. Man har med all makt sökt till förmån för "det praktiska livets män" miss-tänkliggöra ekonomerna. Det är ju alldeles oförnekligt att en mot-sättning dem emellan har funnits, och den kommer väl alltid att finnas, men det är alldeles felaktigt, enligt min uppfattning, om man här försöker hävda, att praktiken skall ha något mera avgörande inflytande på frågan än teorien. Jag måste för min del betrakta mig själv som en det praktiska livets man, då jag nämligen sitter i ledningen för stora företag, som ha till uppgift att förse svenska folket med socker, kaffe, mjöl m. m., alltsammans prosaiska och praktiska ting, men för min del har jag aldrig kunnat förstå försöken att skapa någon slags oöverstiglig klyfta emellan teori och praktik. Jag har i min verksamhet alltid funnit, att man i längden står sig bäst genom att följa vad rationellt tänkande och klara slutsatser kräva; att handla på grund av känslöstämningar

eller på grund av en allmän opinion i den ena eller den andra riktningen leder alltid till dåliga resultat.

Under den tid, som föregick uppläsvandet av riksbankens skyldighet att inlösa sina sedlar med guld, förklarade praktikens män med all kraft, att det var alldeles omöjligt att handla i enlighet med de ekonomiska principerna, därför att detta skulle åstadkomma arbetslöshet, nöd och allehanda svårigheter. Jag undrar, om det nu icke är så — och jag undrar icke bara, utan jag *vet*, att det är så — att många, som hävdade denna ståndpunkt för ett år sedan nu säga: "Tänk om ändå riksbanken hade varit så pass modig, att den i tid hade klämt åt ordentligt, tänk vad vi då skulle hava haft det bra; då hade vi undgått att göra dessa stora nyanläggningar, dessa kolossala inköp av varor till orimliga priser; då hade vi även undgått att inköpa en massa aktier till fantastiska priser och sluppit att nu stå fullständigt utblottade!" Men den gången ville ingen av dessa höra talas om annat. Då ville ingen erkänna, att kravet ifrån teoretikerna var annat än vilda fantasier eller att riksbanken genom något hårdhäntare räntepolitik borde lägga något band på den rusning efter en efemär vinst, som förekom under denna tid. Nu äro vi i samma läge igen. Praktikens män — jag erinrar mig särskilt ett uttalande i tidningen Nya Dagligt Allehanda av en stor skeppsredare och industriidkare härromdagen — synas vara fullt på det klara med att man skall släppa all hänsyn till vad som är rationellt. Den åsyftade industriidkaren och redaren yttrade bl. a., att penningvärdet måste sänkas och att råvarupriserna *samtidigt* måste ned. Jag kan nu icke förstå, hur man skall kunna få till exempel bomullen att sjunka i pris, då växelkursen på dollars stiger; och icke heller kan jag förstå, för att taga ett annat exempel, hur man skall kunna få kolpriset att sjunka, om pundet stiger i kurs. Men till sådana orimligheter som denne framskjutne industriidkare kommer man, om man icke begagnar det sunda förnuft, varmed Vår Herre har utrustat en.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Vad som nu bör göras är, såvitt jag förstår, att fullfölja — målmedvetet men naturligtvis under iakttagande av all försiktighet — den deflationspolitik, som redan är inledd. Jag vill icke alls, att man skall med några konstlade medel påskynda det prisfall, som redan är i full gång, men det är fullkomligt orimligt att försöka lägga några konstlade hinder i vägen för detta samma prisfall, som beror på internationella orsaker. Vid ett bifall till bankoutskottets motivering kan det dock inte, huru mycket utskottets enskilda ledamöter än måtte protestera mot en sådan konsekvens av utskottets ståndpunkt, undgås, att man ger på hand åtskilligt åt dem, som eftersträva en framtida myntrealisation. Herr Trygger tycktes taga den saken mycket lugnt. Han ansåg rent av, att det för arbetarna är fullkomligt likgiltigt, vilket penningvärde vi ha. Han varnade oss också för att försöka gå i den riktningen att penningvärdet höjdes. Jag skall tillåta mig gent emot detta säga, att det finnes ett verkligt intresse hos arbetarna för att penningvärdet icke skall sjunka, och jag skall också tillåta mig erinra herr Tryg-

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

ger om, att en igångsättning av våra industrier under andra förhållanden än då det verkliga ekonomiska läget gör detta möjligt — en igångsättning av industrierna på grundval av verkningarna av ett sänkt penningvärde — kommer att hämnas sig i oerhörd grad just på arbetarklassen, men också, och i mycket stor utsträckning, på jordbrukarna. Det är nämligen så, att de vinster, som då skulle frambringas, måste tagas från de medel, som för närvarande finnas sparade i våra banker, sparbanker och försäkringsföretag. Genom att penningvärdet sjunker föres ju en del av de sparmedels tillgångar, som var och en har, över ifrån den nuvarande ägaren och till den, som har varor att sälja. Arbetarna och jordbrukarna ha icke obetydliga medel sparade hos de nämnda anstalterna. Jag vill därvid särskilt erinra om försäkringsverksamheten, där den stora massan av Sveriges befolkning lyckligtvis är djupt engagerad. Tror icke herr Trygger, att en arbetare, som tagit en försäkring på två eller då det gäller särskilt välsituerade arbetare, tre tusen kronor, och som strävat och betalat premier i många år på denna försäkring, skulle ha all anledning att känna sig djupt misshandlad, om vi styra så till att det reella värdet på försäkringen nedgick till hälften?

Det problem, som här föreligger, har naturligtvis två sidor: det finns en grupp, som har penningfordringar och en annan grupp, som har penningskulder, och lika väl som det ägt rum en förskjutning till gäldenärernas förmån under inflationsperioden, lika väl kommer det naturligtvis under en deflationsperiod att äga rum en förskjutning till fordringsägarnas förmån. Jag ser detta lika tydligt som utskottet, men från min utgångspunkt sett är det en mindre olägenhet för samhället, om utvecklingen går mot deflation än tvärtom. Vi ha måst underkasta oss den fruktansvärda förskjutning av förmögenhetsvärdena i samhället, som den stora inflationsperioden medfört. Det program, som föreligger för de närmaste månaderna framåt, är oerhördt mycket mindre ingripande än vad som ägde rum under kristiden. Vi ha vida bättre i vår makt att reglera återgången till det gamla guldvärdet än vi — med den åskådning, som gjorde sig gällande i vår högsta finansiella ledning på sin tid — hade att hålla emot inflationen. Under sådana förhållanden är en deflation icke ägnad att medföra sådana verkningar, att man bör väja tillbaka för att söka återställa, så gott det nu låter sig göra, rättvisan i samhället.

Herr talman, jag skall be att få helt ansluta mig till herr Wigforss' reservation.

Greve Lagerbjelke: Herr greve och talman! En mycket ärad talare på Stockholmsbanken har yrkat, att kammaren måtte, med utslutande av utskottets motivering, bifalla dess hemställan. Innan han gjorde detta yrkande, uttalade han, att det av mig förut gjorda yrkandet, att kammaren måtte med ogillande av motiveringen bifalla utskottets hemställan, skulle kännas sårande för utskottets medlemmar, vilka hade nedlagt så mycket arbete på utlåtandet.

Jag får säga, att jag näppeligen kunde tro, och fortfarande icke tror, att något dylikt kan inläggas i mitt yrkande.

Samme talare yttrade vidare, att i denna kammare i motsats till i andra kammaren råder den praxis, att kammaren icke plägar med ogillande av motiveringen bifalla ett utskotts hemställan. Jag antager, att den ärade talaren då tänkte på denna kammares praxis i dechargedebatter och på det fall, då ett utskott hemställer om ingen åtgärd, d. v. s. avstyrker en kungl. proposition eller motion. I dessa fall är det alldeles påtagligt, att anledningen till denna här rådande, mycket lämpliga praxis är den, att, då någon åtgärd ej föreslås, motiveringen ingenting betyder. Jag har för min del icke i minnet, att denna kammare någonsin beslutat att med uteslutande av ett utskotts motivering bifalla dess hemställan; men, då ett sådant yrkande nu framställts av herr Trygger, är jag övertygad om, att någon anmärkning icke kan framställas i formellt hänseende.

Då även ett sådant beslut fullt överensstämmer med min mening och har en behagligare form för utskottet, får jag, herr greve och talmän, avstå ifrån mitt yrkande och ber att få förena mig med herr Trygger.

Herr Wigfors: Jag skall icke hindra kammaren från att fatta beslut i denna fråga före middagen. Jag skall bara komma med ett par repliker till de föregående talarne.

Jag tror, att den diskussion, som förts här, visat, att min första diagnos på utskottets utlåtande var riktig. Om jag icke har rätt uppfattat utskottsutlåtandet, så är det i alla händelser tydligt, att det kan uppfattas på det sättet, och slutsatsen måste bli den, som en hel rad av talare här dragit att, när det råder sådan oklarhet om åt vilket håll egentligen utskottet syftar, så är det enda naturliga, att man låter utskottets motivering falla.

Till herr Kvarnzelius skulle jag vilja säga, att när för ett år sedan jag hörde till dem, som då krävde, att riksbanken icke skulle befrias från sin skyldighet att inlösa sina sedlar med guld, så var detta icke därför att jag kände det som en sådan oerhörd nödvändighet med sedel-inlösningen, utan helt enkelt därför, att det måste göras från riksdagens sida ett kraftigt uttalande, att det skulle bli slut på den pågående inflationen. Nu ha ju för övrigt helt andra förhållanden inträtt, och nu kan man därför i lugn och ro resonera om, vilken myntfot som är den riktigaste och bästa, guldmyntfoten eller den fria pappersmyntfoten, och då är det egendomligt att konstatera det förhållande, att samma personer, som under kriget, när t. ex. professor Wicksell föreslog, att vi skulle hålla fast vid den fria pappersmyntfoten och på egen hand stabilisera vår prisnivå, så att vi sluppe vara med om guldets växlingar, att de personer som då avvisade detta som, man skulle nästan kunna säga fantasterier, nu hamnat i just denna ståndpunkt. Nu står utskottets majoritet och de, som med den sympatisera, just på den ståndpunkten,

*Om fortsatt
befrielse för
riksbanken
från skyldig-
het att inlösa
sedlar med
guld m. m.
(Forts.)*

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att intlösa sedlar med guld m. m. (Forts.)

att den fria pappersmyntfoten är att föredraga framför guldmyntfoten därför, att guldet är underkastat så våldsamma växlingar.

Jag vill till herr Öhngren — när han frågade: "hur vet herr Wigforss, att guldet kommer att stiga i värde" — säga, att det vet jag på utskottets auktoritet, därför att det är just utskottsmajoriteten, som i hela sin motivering går ut från, att guldet kommer att stiga i värde, så att vi därför hava att förutse ett våldsamt prisfall. Om guldet ej skulle stiga i värde utan tvärtom stå stilla eller snarare sjunka i värde, då skulle ju hela denna stora tavla, denna svartmålning, som utskottet gjort upp, icke ha någon som helst rimlig anledning. Det är alldeles uppenbart, att det är på den punkten, som herr Öhngren själv icke riktigt klart har insett, vad utskottsutlåtandet innebär.

Så är det bara ett par ord till herr Wohlin och herr Trygger. Det är så lätt att giva goda råd åt andra, och jag får säga, att om jag ej kommit så långt, att jag i denna fråga kunnat skilja på arbetarnas intresse av höga reallöner och deras intresse av höga nominallöner, så skulle jag ha aktat mig för att uppträda i denna debatt. Sålunda tror jag, att herr Wohlins uppmaning till oss på denna sida att göra klart för oss den saken är alldeles obefogad. Om herr Wohlin skulle vilja vara med om att under den kris, som vi nu genomleva och som kommer att fortsätta ingen vet hur länge, inrikta oss på det målet, att arbetarklassens reala levnadsstandard icke måtte sjunka, så skall jag gå med på vilken sänkning i den nominella lönen som helst. — Och till herr Trygger får jag säga, att det är ej egentligen mycket mera skäl att komma i denna debatt och såsom ett argument mot den sidan, som jag representerar, framhäva, att hela vår politik, diskontopolitik och penningpolitik över huvud taget, måste föras så, att den länder till näringslivets bästa. Jag får säga, att om herr Trygger tror, att någon, som har talat i denna debatt, menar, att vi skulle av någon märkvärdig anledning älska guldet högre än ett sunt näringsliv, så har han fullständigt misstagit sig. Hela denna debatt rör sig ju om, huruvida det är bäst att komma tillbaka till guldet för att få ett sunt näringsliv. Det, som det sunda näringslivet framför allt behöver, är ju stadgade förhållanden. Här ha vi i denna debatt sett, hur det finnes representanter, som önska — och vi ha hört det förut och sett det i pressen — att vår kronas värde skall gå ned och dollarkursen och andra kurser gå upp. Varför? Jo, därför, att de representera exportindustriens intressen. Vi ha ej hört så mycket talas om de industriernas intressen, som ha att importera råvaror, men tydligt är, att deras intressen gå i annan riktning. Jag kan ej se, att vi kunna för närvarande taga parti i denna strid på annat sätt än så, att vi säga, att den fasta prisnivån och de stabila valutorna äro eftersträfvansvärda; men striden står ju därom, huruvida detta bäst vinnes genom att nu försöka hålla den fria pappersmyntfoten eller att så fort som möjligt söka vända tillbaka till guldmyntfoten.

Ett ord till — det är kanske litet personligt, men jag kan ej undertrycka den reflektionen, att herr Trygger begagnar sig av något enkla

medel, då han med syftning åt sina motståndare framställer sig själv såsom en man, som icke gör anspråk på att vara någon auktoritet, utan bara representerar det enkla och sunda folkliga förnuftet, och använder detta som ett polemiskt hjälpmedel i striden. Jag tror, att det kan vara en farlig taktik. Det skulle ju kunna hända, att det ej för alla i längden är så lätt att skilja på sken och verklighet.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. (Forts.)

Herr Trygger: Herr greve och talman, endast några anmärkningar! Herr Örne missuppfattade mitt yttrande angående Danmark. Jag har aldrig gjort gällande, att den danska industrien skulle för närvarande vara bättre ställd än den svenska. Det var en fråga, som jag ej yttrade mig om, utan vad jag har sagt är det, att i fall ett lands exportindustri blir förlamad, är olyckan för landet mycket större, ifall de huvudartiklar, som det exporterar, äro sådana, som landet självt ej kan konsumera, än om exportartiklarna äro sådana, som man eventuellt i värsta fall kan konsumera själv. I det avseendet har ju Danmark ett företräde framför Sverige, nämligen däri, att i dess export ingå livsmedel i mycket större utsträckning än hos oss. Sverige åter är i stor utsträckning hänvisat till import av åtskilliga nödvändighetsvaror, och om vår export hämmas, ha vi ej tillräckliga medel att betala den ifrågasvarande importen med.

Herr Sandler gjorde gällande, att den nuvarande tidpunkten vore mindre lämpligt vald för att bromsa den utveckling, som för närvarande skedde i riktning mot kronans återvändande till guldpariteten. Dollarn har aldrig stått så lågt som för närvarande, sade herr Sandler, och följaktligen gäller det nu att komma upp till guldmyntfoten. Ja, vad det beträffar, är det visserligen sant, att dollarn icke på länge har stått så lågt som för närvarande, men dollarn har stått ganska lågt även förut. Förra våren, tror jag, stod dollarn mellan 4,40 och 4,50, för att sedermera gå upp så långt, att den i november förra året, såvitt jag nu minnes, stod i 5,40. Jag är ej riktigt säker, men något däromkring var det. Och sedan har dollarn gått ned från det värde, den hade i november, till nuvarande kurs 4,24. Härav torde man finna, att hur dollarn står för tillfället, det betyder rakt ingenting. Det är mycket möjligt, att dollarn ej kommer att vidare gå upp, men det är lika möjligt, att den kommer att gå upp. För min del tror jag, att den kommer att stiga. En annan tror något annat, men huvudsaken är, att man ej bör med artificiella medel försöka komma till guldparitet. Detta är det enda, som jag för min del har kraftigt velat understryka.

Herr Sandler gjorde mot mig gällande, att mitt åberopande av den gamla historien om kung Midas egentligen var olämpligt. Han sade, att arbetarne ej vilja ha guld utan varor. Ja, det ville Midas också, herr Sandler, när han skulle börja äta och fann, att maten förvandlades till guld! För övrigt är jag fullkomligt ense med herr Sandler om, att för arbetarne är huvudsaken att få varor; därom står rakt ej någon strid oss emellan. Men just därför, att jag har den uppfattningen, anser jag,

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

att man bör varna arbetarne för att sätta tro till dem, som anse, att allt är väl beställt bara kronan kommer i guldparitet. Ty vilket är för arbetaren medlet att få varor? Det är arbete, och ifall en viss valutapolitik medför svårigheter för den svenska exportindustrien och för svensk industri över huvud att giva arbete åt arbetarne, är det klart, att detta kommer att beröva dem de varor, varav de äro i behov.

Slutligen anmärkte herr Sandler mot mig, att jag hade sagt, att utskottet hade ett bra grepp på valutafrågan, men att jag samtidigt kommit till det resultatet, att det vore bäst, om man låte valutafrågan vara i fred. Jag kan ej förstå, att detta är någon motsägelse. När jag förklarade, att utskottet hade ett bra grepp på frågan, var det därför, att utskottet ej som åtskilliga andra låtit gripa sig av den enda tanken att så hastigt som möjligt komma tillbaka till guldpariteten, utan förstod, att det fanns även andra saker, som hade betydelse vid bedömandet av valutafrågan. Det var just det praktiska greppet. Men då jag sedermera höll före, att vi nu ej skulle bråka med växelkursen, utan låta valutafrågan vara i fred, skedde det i det sammanhanget, att jag fäste uppmärksamheten på, att frågans lösning i själva verket berodde på omständigheter, som vi framför allt ej för närvarande äro i stånd att bedöma och uppskatta. — Herr Sandler var rätt sträng i sitt omdöme om mitt uttalande i denna del. Han sade, att detta vore ett bevis på krökta tankebanor hos mig, d. v. s. bristande intelligens, och de beklagade herr Sandler. Ja, jag vill däremot å min sida säga, att jag lyckönskar herr Sandler till den överlägsenhet i skarpsinne, som han anser sig äga över mig, men ej blott därtill, utan jag lyckönskar honom även till den älskvärda finkänslighet, varmed han gjort denna sin överlägsenhet gällande!

Herr M ö l l e r: Jag skall ej länge förlänga den valutadebatt, som här pågått. Jag har för min del läst utskottets betänkande på det sättet, att huvudsaken, enligt utskottets uppfattning av den nuvarande situationen, är att hejda det prisfall, som vi ha bevittnat, därför att enligt utskottets mening vårt näringsliv då åtminstone någorlunda skulle snart återigen komma att tillfriskna. Den uppfattningen, att vårt näringsliv nu skulle kunna hjälpas på fötter genom att man hejdade det inleda prisfallet, delar jag för min del icke. Jag tror, att prisfallet under alla omständigheter kommer att fortsätta, och jag är icke övertygad om, att därest man kunde få stabila priser vid den nuvarande tidpunkten, så skulle det leda till en sådan ökad allmän köplust, att därmed skulle följa en verklig effektiv igångsättning av den nedlagda eller inskränkta produktionen. Däremot är jag övertygad, att ett försök att nu hejda prisfallet skulle för många människor i vårt land — och då närmast för dem, som äro mest betryckta — medföra en definitiv sänkning i deras reallöner. Jag kan ej bortse från ett sådant faktum, som att under denna vår det har slutits arbetsavtal på arbetsavtal. Jag undrar, om man ej har rättighet att uppskatta det antal arbetare, för vilka avtal hava slutits under denna vår, till åtminstone ett hundratusental,

och i regel ha dessa avtal medfört lönesänkningar, som sträckt sig mellan 10 och 20 ända upp till 25 % på de förutvarande lönerna. Det prisfall, som hittills ägt rum — i varje fall inom detaljhandeln, d. v. s. det, som är för den gemene konsumenten det viktigaste — torde icke överstiga 10 % i genomsnitt; jag skulle för min del tro, att det håller sig vid omkring 8 %. Följaktligen skulle åtgärder, som ledde dithän, att prisfallet i detta nu hejdades, ofelbarligen medföra en definitiv sänkning av levnadsstandarden för alla de människor, för vilka nya arbetsavtal äro träffade; och då jag på intet sätt är beredd att gå in på ett uttalande, som skulle kunna tagas till intäkt för en penningpolitik med sådana konsekvenser, så delar jag deras uppfattning, som ha ansett, att man måste stryka bort motiveringen i utskottsutlåtandet. Jag kommer följacktligen för min del att rösta för det framställda förslaget, att klämman accepteras men att motiveringen i detta utskottsutlåtande helt och hållet utslutes. Jag är övertygad om, att man ej kan genom delvisa strykningar eller genom upplappningar, framför allt ej i debattens sista stund, åstadkomma ett sådant utlåtande, att riksdagen skulle kunna stå för det som sin mening i fråga om landets penningpolitik, och därför hoppas jag, att de försök, som jag har hört inledas i sista stund att ändå till slut åstadkomma ett uttalande, ej skola lyckas. Det vore efter min uppfattning fullkomligt orimligt, om första kammaren skulle nu i sista minuten gå med på en motivering, som kommit till stånd på ett sådant sätt. Jag ansluter mig således till det yrkande, jag nyss nämnde.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m.
(Forts.)

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Herr Wigforss började sitt senaste anförande med att han nog hade ställt den rätta diagnosen på utskottets betänkande, då han sagt att det innebär att man skulle avstå från ett återgående till den gamla guldmyntfoten. Flera personer hade ju kommit till samma slutsats. Men jag vill då framhålla, att det är just herr Wigforss, som framkallat denna tolkning i så hög grad genom sin reservation. Ty han, som är medlem av utskottet, har ju sagt, att detta vore utskottets mening, och då är det klart, att folk tror det; men redan inom utskottet anmärktes det mycket kraftigt, att denna herr Wigforss' mening var oriktig, och att han ej borde framlägga den meningen, att utskottets förslag innebure önskvärdheten av en myntrealisation. Men han har i alla fall gjort detta.

Utskottet har under den gångna debatten uppburit ris och även ros, men även de, som liksom herr Trygger finna utskottets betänkande mycket tillfredsställande, ha ansett sig böra i enighetens namn lämna motiveringen åsido och endast yrka bifall till klämman.

Jag tror i alla fall, att som resultat av kammarens överläggning kan det framgå, att, om man bortser från dem, som ställa sig på herr Wigforss' ståndpunkt, till vilken ståndpunkt dock icke ens herr Möller i sitt anförande nyss yrkade bifall, utskottets sammanfattande uttalande på sid. 17 är det, varom enighet skulle kunna vinnas. Det skulle därför ligga nära till hands att göra det yrkandet, att riksdagen

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att inlösa sedlar med guld m. m. skulle inskränka sin motivering till att framhålla dessa båda punkter; men då kammaren nu utan tvivel har tröttnat på denna debatt och i trötthetens tecken kastar all motivering åsido, så lönar det sig ju ej alls att göra ett sådant yrkande.

Innan jag slutar, skall jag dock be att få framhålla en omständighet till, och det är denna. Herr Örne har med mycken styrka skildrat de olägenheter, som inflationen i penningväsendet medfört, då alla sparpenningar, försäkringar och annat fallit i värde och alla både större och mindre kapitalister således reducerats i fråga om sin köpkraft. Ja, det är mycket riktigt, och det är vad som ofta är framhållet, fastän ej alltid betonat från herr Örne's läger, att kapitalisterna, särskilt de smärre, suttit mest emellan under kristiden, under det att arbetslönerna dock kunnat höjas. Men den saken har en gång skett; verkningarna ha nu redan hunnit i viss mån jämnat ut sig, och då har utskottet velat med allt erkännande av olägenheterna av den föregående utvecklingen framhålla, att, om man nu skulle våldsamt rucka tillbaka allt detta, så uppstår det nya och rätt så stora olägenheter. Och jag anser, att utskottet haft rätt i att påpeka detta.

Nu har det här också sagts, att detta betänkande är odiplomatiskt, och att man där givit sig in på saker, som man borde efter vanlig utskottsvana hava undvikit; då skulle man hava sagt så litet som möjligt. Ja, naturligtvis det! Om man suttit i statsutskottet, så hade man kanske ej sagt något annat än att man tillstyrker propositionen. Bankoutskottet har emellertid ansett detta varit en fråga, som man borde belysa ur olika synpunkter, och jag tror, att denna debatt varit ganska vägledande.

Jag tror, att summan av debatten är, att kammarens pluralitet ej biträder herr Wigforss' yrkande, utan står på den huvudpunkt i utskottets betänkande, som jag tillåtit mig betona. Jag tror ej, att man från utskottssynpunkt, om man ser på debatten i sin helhet, har anledning att beklaga, att man lagt fram den motivering, som nu föreligger. Även om resultatet skulle bli, att kammaren ej alls vill ha någon motivering, så gör det, som jag förut har sagt i början av debatten, icke någonting till själva sakfrågan.

Herr Wohlin: Såsom framgick av mitt förra anförande, hade jag helst sett, att utskottets utlåtande ungefär fått en sådan motivering, som den näst föregående talaren nu har tänkt sig. Av samma skäl som han har jag emellertid låtit tanken härpå falla och begränsat mig till det yrkande, som framförts av herr Trygger.

Jag vill endast gentemot den ärade utskottsreservanten säga, att självfallet ingen här ifrågasätter annat än, att han mycket ingående har trängt in i denna fråga, men när jag tillåtit mig erinra om, att reallönerna i vårt svenska näringsliv icke äro oberoende av de åtgärder, som här vidtagas, så var det med hänsyn till att det just är de, som förordat en relativt hastig återgång till en guldmyntfot efter den gamla guldpariteten, vilka närmast böra betänka, att en dylik politik skulle kunna

leda till vad ingen av oss önskar, nämligen en minskning i reallönerna inom det svenska näringslivet. Då jag för min del har uppfattningen, att en dylik minskning i reallönerna vore olycklig, så har detta varit ett bland skälen för mig att ställa mig tveksam gentemot den ärade utskottsreservantens linje och att intaga den försiktigare ståndpunkten, att man icke i nuvarande läge uttalar sig om, på vilken gulddaritet en framtida guldmynstfot skall kunna grundas. Det är en förklaring till den ärade utskottsreservanten, vars innebörd jag tror att han fullt förstår och uppskattar.

Om fortsatt befrielse för riksbanken från skyldighet att intösa sedlar med guld m. m. (Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr tal-
mannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet före-
kommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas
med godkännande av motiveringen; 2:o) att utskottets hemställan skulle
bifallas med uteslutande av motiveringen; samt 3:o) att det förslag
skulle antagas, som innefattades i den av herr Wigforss vid utlåtandet
avgivna reservationen.

Vid därefter enligt berörda yrkanden gjorda propositioner bifölls
vad utskottet hemställt med uteslutande av motiveringen.

Behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan upp-
sköts till aftonsammanträdet.

Herr *Berglund* väckte en motion, nr 215, i anledning av Kungl.
Maj:ts förslag till lönereglering för arméns och marinens personal.

Motionen hänvisades till statsutskottet.

Anmälades och bordlades
statsutskottets utlåtanden:

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning
till postverket för dess bestyr med pensionsutbetalningar m. m.;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande beviljan-
det av räntefritt lån till överstyrelsen för svenska föreningen Röda
Korset;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för
telegrafverkets räkning av fastighet i Gällivare m. m.;

nr 79, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning
och kostnadsförslag rörande en statsbana Fors—Hosjö—Bollnäs; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för
bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd jämte i ämnet
väckta motioner;

bevillningsutskottets memorial nr 25, i anledning av kamrarnas skilj-
aktiga beslut i fråga om punkt 9) i utskottets betänkande nr 23 rörande
väckta motioner om förhöjda tullsatsen för vissa animaliska jordbruks-
produkter m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 30, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerereglering för en hos skolöverstyrelsen för C. H. Nilsson inrättad personlig tjänst;

nr 32, angående vissa framställningar rörande pensioner och understöd;

nr 33, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om pension åt vaktmästaren A. F. Johannesson; och

nr 34, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om årligt understöd åt extra portvakten P. Fredlund;

första lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om orgelverk i kyrka eller för allmän gudstjänst invigt kapell; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t med viss framställning angående ett tillämnat s. k. centrallaboratorium;

nr 11, i anledning av väckt motion om åvägbringande av en rationell skatteuppbörd;

nr 12, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om anordnande av en ambulerande undervisning för landets jordbrukare; och

nr 13, i anledning av väckt motion om åvägbringande av utredning och förslag rörande ett obligatoriskt sparsystem för omyndig ungdom.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående förvärv av beskickningshus i London m. m.; och

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under åttonde huvudtiteln av dels statsverkspropositionen, dels ock propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1921 gjorda framställningar.

Efter föredragning av de båda vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionerna hänvisades propositionen nr 353 till konstitutionsutskottet och propositionen nr 354 till statsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5. e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Lördagen den 23 april e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m., och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Föredrogs ånyo bankoutsrottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt. *Om ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt.*

I en till riksdagen den 4 mars 1921 avlåten, till bankoutsrottet den 9 samma månad hänvisad proposition nr 123 hade Kungl. Maj:ts, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att riksbanken finge för tiden till den 1 mars 1922 begagna den i 6 § andra stycket av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av högst etthundratjugufem miljoner kronor utöver vad som vore medgivet i första stycket av samma paragraf.

I ett över nämnda proposition avgivet, den 10 mars 1921 dagtecknat utlåtande (nr 22) fann sig utskottet, under hänvisning till vad utskottet anfört i sitt utlåtande nr 21 angående fortsatt befrielse för riksbanken att inlösa sina sedlar med guld, för det dåvarande även beträffande det här ifrågasatta medgivandet endast böra föreslå, att detsamma lämnades för tiden till den 1 nästkommande maj.

Riksdagen fattade beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan.

I sitt nyssberörda utlåtande förklarade sig utskottet tillika vilja framdeles till riksdagen inkomma med förslag i ämnet, avseende tiden från och med berörda den 1 maj.

I det nu föredragna utlåtandet hade utskottet anfört, bland annat, följande:

”Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag är, såsom av åberopade statsrådsprotokollet framgår, föranlett av en utav fullmäktige i riksbanken i skrivelse den 5 februari 1921 gjord hemställan, att Kungl. Maj:ts ville i proposition till riksdagen föreslå, att riksbanken finge under tiden till den 1 mars 1922 begagna den i 6 § andra stycket av riksbankslagen omförmälda rätten att, utöver vad i första stycket av sagda paragraf stadgades, utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst etthundratjugufem miljoner kronor.

Beträffande innehållet i fullmäktiges berörda skrivelse tillåter sig utskottet hänvisa till propositionen.

Mot framställningen hava fullmäktige i riksgäldskontoret förklarar

Om ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt. (Forts.) sig icke hava något att erinra. Jämväl ekonomiska rådet har i avgivet utlåtande tillstyrkt bifall till densamma.”

Sedan utskottet därefter återgivit vad departementschefen i ärendet yttrat, hade utskottet, under hänvisning till vad utskottet anförde i sitt utlåtande nr 27, hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att riksbanken finge för tiden till den 1 mars 1922 begagna den i 6 § andra stycket av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 omnämnda rätten att utgiva sedlar till ett belopp av högst etthundratjugufem miljoner kronor utövar vad som vore medgivet i första stycket av samma paragraf.

Herr Ö r n e: Herr vice talman, mina herrar! Utskottets motivering lyder på följande sätt: ”Under hänvisning till vad utskottet anförde i sitt förut denna dag avgivna utlåtande nr 27 får utskottet hemställa.”

Då nu kammaren under förmiddagens plenum har beslutat stryka utskottets motivering i nämnda utlåtande nr 27, kunna givetvis dessa rader icke kvarstå. Å andra sidan förefaller det mig, som om vad departementschefen anförde och som utskottet även citerar på sidan 2 i betänkandet skulle vara en god motivering för den hemställda utskottet gör, varför jag tager mig friheten hemställa, att motiveringen i nu förevarande utlåtande ändras till att lyda: ”Under hänvisning till vad departementschefen sålunda anförde får utskottet hemställa.”

Herr Ö s t b e r g: Det är ju icke lätt att i hast se, i vad mån departementschefens ifrågavarande uttalande må vara fullt tillämpligt på det beslut, som utskottet här föreslår, men då föregående beslut antogs utan någon som helst motivering, förefaller det mig, som om det enklaste vore, att man här utan avseende på motiveringen bifölle utskottets hemställda och sålunda icke heller här antog någon motivering.

Herr Ö r n e: Herr vice talman, mina herrar! Ja, det kan ju låta säga sig, men den fråga som nu föreligger är icke av samma art som den föregående och det kan ju dessutom icke, synes det mig, råda någon som helst tvekan om den motivering, som departementschefen har anförde. Jag hade visserligen ursprungligen tänkt yrka på en väsentlig nedläggning av den extra sedelutgivningsrätten och framföra en motivering för detta yrkande, men med hänsyn till vad som tidigare här i dag förekommit i kammaren och då jag inser utsiktslösheten i ett sådant yrkande, har jag avstått därifrån. Jag anser emellertid fortfarande, att det kan vara lämpligt med en hänvisning till vad departementschefen har anförde.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att i avseende å det föreliggande utlåtandet yrkats dels, av herr Ö r n e, att utskottets hemställda skulle bifallas med den ändring be-

träffande motiveringen, att i stället för sista stycket å sid. 2 i utlåtandet godkändes följande uttalande: "Under hänvisning till vad departementschefen sålunda anfört hemställles", dels ock av herr *Östberg*, att utskottets hemställan skulle bifallas med uteslutande av motiveringen.

*Om ökning
av riksbankens
sedelutgivningsrätt.
(Forts.)*

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr *Örnes* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets memorial nr 24, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 13, i anledning av väckt motion om utredning rörande brännvinsförsäljningsbolagens befriande från kommunal skattskyldighet för inkomst.

*Samman-
jämnings-
förslag rör-
ande bränn-
vinsför-
säljnings-
bolagens
kommunala
skattskyldig-
het.*

I betänkande nr 13, i anledning av en inom första kammaren av herr *Carl Gustaf Ekman* m. fl. väckt motion, nr 138, om utredning rörande brännvinsförsäljningsbolagens befriande från kommunal skattskyldighet för inkomst, hade bevillningsutskottet hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med den blivande utredningen av kommunalskattefrågan i dess helhet låta verkställa undersökning angående möjligheten att från kommunal skattskyldighet för inkomst befria bolag, som enligt bestämmelserna i 17, 18 och 19 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker uteslutande hade till ändamål att idka handel med rusdrycker, samt för riksdagen framlägga det förslag, som kunde av undersökningen föränledas.

Vid betänkandet fanns fogad, bland annat, en reservation av herr *Sandler* m. fl., vilka yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning och snarast möjligt framlägga förslag om att bolag, som enligt bestämmelserna i 17, 18 och 19 §§ i kungl. förordningen av den 14 juni 1917 uteslutande hade till ändamål att idka handel med rusdrycker, måtte befrias från kommunal skattskyldighet.

Samman-
jämknings-
förslag rö-
rande bränn-
vinsför-
säljnings-
bolagens
kommunala
skattskyldig-
het.

(Forts.)

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade kamrarna vid behandlingen av nämnda betänkande fattat skiljaktiga beslut, i det att första kammaren bifallit utskottets hemställan, men andra kammaren bifallit den av herr Sandler m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Utskottet hade i det förevarande memorialet på anförda skäl hemställt, att riksdagen, vardera kammaren med ändring av sitt med anledning av utskottets betänkande nr 13 fattade beslut, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning av frågan, i vilken utsträckning och under vilka former bolag, som enligt bestämmelserna i 17, 18 och 19 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker uteslutande hade till ändamål att idka handel med rusdrycker, skulle kunna befrias från kommunal skattskyldighet, samt för riksdagen framlägga det förslag, som kunde av utredningen föranledas.

Reservationer hade avgivits dels av friherre *Fleming* och herr *Antonsson*, vilka likväl ej antytt sin mening,

dels ock av herr *Kant*, som ansett, att utskottet bort finna, att kamrarnas beslut i föreliggande fråga varit av den olika innebörd, att de skiljaktiga meningarna icke kunnat sammanjämkas, samt att utskottet fördenskill bort för riksdagen anmäla, att frågan, enligt utskottets mening, för denna riksdag förfallit.

Herr *Antonsson*: Som kammaren behagade finna, är detta bevillningsutskottets memorial åtföljt av en reservation, vilken går ut därpå, att bevillningsutskottet icke bort tillstyrka, att sammanjämkning skulle ifrågakomma i här förevarande fall. Även den av frih. *Fleming* och mig antecknade blanka reservation har samma innebörd.

Första kammarens beslut i ärendet lyder sålunda: "att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville i samband med den blivande utredningen av kommunalskattefrågan i dess helhet låta verkställa undersökning angående möjligheten att från kommunal skattskyldighet för inkomst befria bolag, som enligt bestämmelserna i 17, 18 och 19 §§ i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker uteslutande hade till ändamål att idka handel med rusdrycker, samt för riksdagen framlägga det förslag, som kunde av undersökningen föranledas". Andra kammaren däremot har beslutat: "att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning och snarast möjligt framlägga förslag om att bolag, som enligt bestämmelserna i 17, 18 och 19 §§ i kungl. förordningen av den 14 juni 1917 uteslutande hade till ändamål att idka handel med rusdrycker, måtte befrias från kommunal skattskyldighet".

Första kammaren har alltså ansett, att en ifrågasatt undersökning om befrielse från skattskyldighet bör äga rum i samband med utredning

gen av kommunalskattefrågan i dess helhet, medan andra kammaren beslutat, att på framläggandet av ett förslag om befrielse för ifrågavarande bolag från kommunal skattskyldighet bör ske fortast möjligt. Mellan dessa två beslut föreligger en väsentlig skillnad, så betydande att sammanjämkning enligt min uppfattning icke borde ifrågakomma. Det sammanjämkningsförslag, som här föreligger, innebär ju, att riksdagen redan nu skulle fatta principiellt beslut i frågan, att befrielse från skattskyldighet skall genomföras. Utredningen skulle endast gälla, i vilken utsträckning och under vilka former sådan skattefrihet borde äga rum. Jag vill ifrågasätta, huruvida under dessa förhållanden det verkligen är lämpligt, att kammaren går med på utskottets hemställan, särskilt som i förevarande fall sammanjämkningen gäller ett skrivelseförslag, då väl ytterst sällan någon sammanjämkning brukar företagas. Den här föreliggande frågan är ju icke heller av någon som helst brådskande natur. Den kommande utredningen i kommunalskattefrågan kommer utan tvivel att ägna även denna fråga sin uppmärksamhet.

Sammanjämkningsförslag rörande brännvinsförslagsbolagens kommunala skattskyldighet.

(Forts.)

Jag skall därför hemställa, att kammaren ville avslå det föreliggande sammanjämkningsförslaget.

Herr Nilsson, Gustaf: Herr talman, mina herrar! Jag för min del måste i korthet yrka bifall till utskottets förslag. Jag stod under den föregående behandlingen av denna fråga på den sida, som ansåg, att man borde hava denna fråga utredd i samband med kommunalskatteutredningen. Men redan under debatten då ansåg jag, att riktigheten och konsekvensen av 1913 års riksdagsbeslut bjöd, att man om möjligt gick fram mot en sådan befrielse från skattskyldighet, som med detta beslut en gång avsågs. När då andra kammaren fattade sitt beslut, om att utredning skulle verkställas "snarast möjligt", och här i kammaren fattades beslut, att utredning skulle ske i samband med kommunalskatteutredningen, fann jag för min del i likhet med de utskottsledamöter som hade biträtt den av herr Sandler avgivna reservationen, att vi kunde förena oss om att man borde begära en utredning utan att angiva någon tidsbestämmelse och att utredningen borde omfatta, i vilken utsträckning och under vilka former befrielse borde äga rum.

Jag tror att den föregående ärade talaren icke för dagen behöver taga ställning till sakfrågan. Den återkommer, när utredningen en gång blir färdig. Under alla förhållanden kan jag icke finna annat än att det är önskvärt, att denna flera gånger förekommande fråga blir föremål för en utredning. Sedan får man ju se, till vilket resultat utredningen kommer och därefter fatta beslut i själva saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Östberg: Det är ju här så, att utskottet har ansett sig böra försöka sammanjämkna kamrarnas olika beslut och därvid kommit fram till det föreliggande förslaget. Emellertid får nog förslaget anses innebära ett uttalande om en *särskild utredning*, och det kan ifrågasättas,

Samman-
jämknings-
förslag rö-
rande bränn-
vinsför-
säljnings-
bolagens
kommunala
skattskyldig-
het.

(Forts.)

huruvida riksdagen har anledning att begära vidare utredningar, i synnerhet i en så begränsad fråga som denna. Man klagar ju mycket över alltför stora kostnader för utredningsarbetet här i landet, och då frågan ändå av sig själv kommer upp i sammanhang med kommunalskatteutredningen, anser jag, att riksdagen icke har anledning att bifalla bevillningsutskottets föreliggande förslag.

Herr Nilson, Karl August: Den siste ärade talaren gjorde gällande, att denna fråga i alla fall skulle komma upp i samband med kommunalskatteutredningen. Jag kan icke riktigt förstå, vad som givit denne talare anledning till en sådan förmodan. Det finns ingenting, som gör troligt, att speciellt denna detalj skall bli behandlad vid denna utredning. Man måste alldeles säkert särskilt fästa uppmärksamheten på denna detaljfråga, om den skall komma under utredning.

Det är ju här icke fråga om något annat än en förutsättningslös utredning om utsträckningen och formen för den ifrågasatta skattefriheten. För en sådan skattefrihet hava ju egentligen båda kamrarna redan uttalat sig, ehuru på olika sätt. Att alltså en sammanjämkning i detta fall låter sig göra, torde ligga i sakens natur, då båda kamrarna förut hava beslutat om en utredning, och den utredning, som här sättes i fråga, är så gott som förutsättningslös. Andra kammaren har ju redan fattat beslut i enlighet med utskottets hemställan, och jag anser, att det även för första kammarens vidkommande är fullt riktigt att bifalla denna, om kammaren önskar, att denna fråga skall bli föremål för utredning.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Boman: Mellan de olika beslut, som fattats av kamrarna i denna fråga, föreligger enligt min uppfattning en grundväsentlig skillnad, som gör att de ej kunna sammanjämkas. Andra kammaren har principiellt uttalat sig för ett positivt resultat av utredningen. Denna kammare åter har påyrkat en förutsättningslös utredning i samband med den utredning, som i alla fall skall äga rum angående kommunalbeskattningen. Sammanjämkningsförslaget är nu formulerat så, att principen blir fastslagen. Det förefaller mig, att en dylik sammanjämkning icke har stöd i grundlagen och icke kan anses såsom en verklig sammanjämkning. I den av utskottet föreslagna formuleringen uttalas, att utredningen skall gälla, i vilken utsträckning och under vilka former den ifrågavarande skattefriheten skall äga rum. Principen är således fastslagen, om sammanjämknningen godkännes.

Jag får därför, utan att inlåta mig på realfrågan, som man här på ett par håll tagit upp, ansluta mig till den mening, som uttalats av herr Antonsson, och hemställa, att kammaren måtte uttala, att sammanjämkning icke kan äga rum.

Herr Sandler: Jag förstår ju mycket väl, att de, som vid ären-

dets tidigare behandling hava yrkat avslag på alla framkomna förslag, nu stå på den ståndpunkten, att de även yrka avslag på sammanjämningsförslaget. Men jag har litet svårt att förstå, hur man på några formella grunder kan vilja göra gällande, att det skulle vara olämpligt att åstadkomma en sammanjämkning i detta fall. Jag tror, att vårt tvåkammerssystem skulle befinnas vara ett ganska opraktiskt instrument, ifall utskotten icke skulle försöka att åstadkomma jämkningar mellan kamrarnas ståndpunkter i frågor sådana som denna. De skiljaktigheter, som här hava förelegat, hava efter min uppfattning och såsom herr Gustaf Nilsson nyss för sin del förklarade, icke varit av beskaffenhet att omöjliggöra en sammanjämkning. Herr Gustaf Nilsson representerade vid ärendets tidigare behandling första kammarens ståndpunkt, medan jag för min del företrädde den mening, som sedan vann majoritet i andra kammaren. Från båda sidor ha vi inom bevillningsutskottet kommit till den uppfattningen, att den linje, som här föreslagits, är vad man brukar kalla en hederlig sammanjämkning.

Vad angår herr Östbergs uttalande om hur utredningen här skulle komma att ske, ber jag för min del endast att få säga, att i den punkten har utskottet icke gjort något uttalande, utan som naturligt är ankommer det på Kungl. Maj:ts bedömande att med ledning av de yttranden, som göras av riksdagen direkt i skrivelsen, liksom också de yttranden, som förekommit under debatten i kamrarna, träffa det avgörande i fråga om utredningens anordnande, som kan befinnas vara lämpligt. För min personliga del vill jag göra det uttalandet, att jag icke tror, att det är erforderligt att för denna frågas utredning anordna någon större kommittéapparat, utan jag vill gärna hoppas, att man skall kunna lösa denna dock icke så ofantligt svåra fråga med minsta möjliga apparat.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr andre vice talmanen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det förevarande memorialet hemställt samt förklarade sig finna den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Östberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt memorial nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 54;

Nej — 28.

Samman-
jämnings-
förslag rör-
ande bränn-
vinsför-
säljnings-
bolagens
kommunala
skattskyldig-
het.
(Forts.)

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 1 mom. i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Vad utskottet i detta utlåtande hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:t proposition angående anslag till en katalog över naturvetenskaplig litteratur m. m.;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig avlösningsförbättring för tre preparatorer vid naturhistoriska riksmuseet; och

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av vissa professorsprebenden m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till täckande av driftkostnaderna vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

Statsbidrag till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.

I en till riksdagen avlåten, den 11 februari 1921 dagtecknad proposition, nr 130, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva, att till täckande av de kostnader, Malmöhus läns landsting fått vidkännas för driften vid länets sjukvårdsinrättningar i Lund under år 1920, bidrag av statsmedel finge utgå efter 30 procent av sagda kostnader, dock med begränsning av statsverkets bidrag till högst 500,000 kronor, samt för ändamålet anvisa på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 500,000 kronor.

Utskottet hade på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte såsom bidrag till täckande av de kostnader, Malmöhus läns landsting fått vidkännas för driften vid länets sjukvårdsinrättningar i Lund under år 1920, anvisa på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, å 400,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *S. H. Kvarnzelius, J. L. Widell, C. G. Ekman, C. R. Jansson* i Falun, *P. G. Nilsson* i Landeryd, *L. J. Carlsson-Frosterud, K. A. Westman* och *J. D. Norman*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte såsom bidrag till täckande av de kostnader, Malmöhus läns landsting fått vidkännas för driften vid

länets sjukvårdsinrättningar i Lund under år 1920, anvisa på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 300,000 kronor.

*Statsbidrag
till Malmö-
hus läns sjuk-
vårdsinrätt-
ningar i
Lund.
(Forts.)*

Herr K v a r n z e l i u s: Herr vice talman! Som kammaren kunnat finna av betänkanudet, har jag jämte sju andra av statsutskottets ledamöter låtit anteckna vår reservation vid denna punkt. I reservationen hava vi yrkat, att anslaget ifråga skulle begränsas till 300,000 kronor. För min del har jag varit mycket tveksam huruvida man över huvud taget skulle gå med på något bidrag i detta fall, men med hänsyn till de omständigheter, som äro förknippade med den ifrågavarande sjukvårdsinrättningen, i det att den kliniska medicinska undervisningen vid Lunds universitet bedrivs där, har jag ändå ansett, att det kan vara skäligt, att något bidrag lämnas. Jag har emellertid icke kunnat sträcka mig så långt som utskottsmajoriteten föreslagit.

Kungl. Maj:t har begärt ett anslag av 500,000 kronor, vilket utskottet, såsom framgår av betänkanudet, begränsat till 400,000 kronor. Motiveringen för beviljande av ett anslag i detta fall är den som jag nyss anförde, och därjämte har medicinalstyrelsen påpekat, att ett ytterligare skäl, varför bidrag här borde ifrågakomma, är att det är många sjuka från andra landstingsområden, som här få sin vård. Men detta är ju något, som förekommer vid alla sjukvårdsinrättningar i riket och som vederbörande landstingsområden få sörja för utan att därför kunna göra anspråk på ersättning. Därtill kommer ju, att varje landsting har rättighet att sätta vårdavgifterna för sjuka från andra landstingsområden till de belopp de finna skäligt. Det är sålunda i deras eget skön att se till, att icke någon egentlig förlust uppstår på vården av dessa sjuka.

Det är svårt att säga, efter vilka grunder Kungl. Maj:t och vederbörande myndigheter hava kommit till det begärda beloppet av 500,000 kronor. Ett sätt att räkna sig till detsamma är ju att se till, vilka merkostnader som man kan antaga förorsakas sjukvårdsinrättningen på den grund, att det även bedrivs medicinsk undervisning vid densamma. Man kan ju därvid icke få någon annan ledning eller jämförelsepunkt för en sådan beräkning än att undersöka vad dagkostnaden per patient varit vid sjukhuset i Lund i jämförelse med samma kostnad vid andra sjukvårdsinrättningar. Man kan ju därvidlag hava rättighet att jämföra med ett annat sjukhus inom landstingsområdet, nämligen det i Hälsingborg, där man väl kan utgå ifrån att vårdkostnaderna böra vara ungefär sådana som de skulle hava kommit att ställa sig i Lund, under förutsättning att ingen medicinsk undervisning där ägt rum. Av en tabell, som är bifogad propositionen, framgår, att vårdkostnaden i Lund per dag och patient var 11:09 kronor och i Hälsingborg 10:09 kronor, således en kronas skillnad. Om man så ser efter, huru många vård dagar det har varit vid nu ifrågavarande lasarett, finner man, att antalet sådana varit 213,654. Då skillnaden i kostnad per dag har varit en krona, kommer man således med denna beräkningsgrund till ett merkostnadsbelopp av 213,654 kronor. Det oaktat har jag liksom mina medreservanter ansett, att vi kunna

Statsbidrag
till Malmö-
hus läns sjuk-
vårdsinrätt-
ningar i
Lund.
(Forts.)

sträcka oss upp till 300,000 kronor, ehuru jag icke är blind för att det är något orätt i att man på det sättet lämnar bidrag till en sjukvårdsinrättning inom ett visst landstingsområde, då man inom övriga landstingsområden icke har någon motsvarande förmån.

Jag tillåter mig, herr vice talman, att yrka bifall till den reservation, som är fogad till betänkandet.

Herr Swartz: Herr talman! Då ingen från avdelningen, som behandlat denna sak inom statsutskottet, synes vilja uppträda till försvar för majoritetens förslag, skall jag be att få säga några ord för det.

Det är ju i alla fall så, att förhållandet är ett annat med Lunds sjukhus än med länslasarettens på andra håll. Särskilt är det för undervisningens skull av mycket stor vikt, att patienter från andra landstingsområden än det, inom vilket Lunds lasarett ligger, kunna få behandling utan allt för betungande avgifter. Det har också i ganska stor utsträckning varit förhållandet, att patienter från andra orter blivit hänvisade till Lund, patienter, som ur undervisningens synpunkt hava erbjudit synnerligen intressanta och belysande fall. Under sådana förhållanden och då det förut icke från Malmöhus läns landsting uppställts några som helst villkor för erhållande av vård för sådana sjuka, synes det mig icke vara att undra på att nu, då kostnaderna på senare tiden hava stigit så ofantligt mycket i jämförelse med vad de varit förut, en sådan framställning har blivit gjord.

Nu säges det här, att det är tillräckligt att anslå 300,000 kronor. Kungl. Maj:t har efter noggrant beprövande i överensstämmelse med vad förut de myndigheter, som blivit hörda i saken, hava gjort framställning om, ansett, att 30 % av skillnaden mellan utgifterna och inkomsterna borde bäras av staten, med en begränsning till högst 500,000 kronor. Utskottsmajoriteten har ansett sig böra begränsa beloppet till 400,000 kronor, på samma gång som man uttalat önskvärheten av att en undersökning skulle äga rum, i vilken mån verkligen sjukhuskostnaden fördyras därigenom, att sjukhuset jämväl är upplåtet för klinisk undervisning. Nu vill jag för min del säga, att jag tror, att det är ett utomordentligt svårt uppdrag, som därigenom skulle lämnas till vederbörande, att avgöra, huru stor del av kostnaderna det är, som kan räknas till det ena eller det andra. Jag tror, att en sådan undersökning blir ganska svår för att icke säga omöjlig att genomföra. Det blir i alla händelser alltid på en höft, som man kommer att fixera något särskilt belopp.

Under sådana omständigheter synes det mig, som om man egentligen icke har något annat att göra än att jämföra vad som här föreslås med de förhållanden, som äro rådande å andra håll och då i första rummet vid Uppsala lasarett, där kostnaderna för statens räkning — d. v. s. det går genom universitetet — äro högst väsentligt mycket större än vad de skulle bliva i Lund även med det högsta ifrågasatta beloppet. I Stockholm blir det utan allt tvivel nödvändigt att ordna fördelandet av kostnaderna mellan staden och staten vid den sjukhusinrättning, som man väl

förr eller senare skall få till stånd efter gemensamma ansträngningar, och det blir då helt säkert ofrånkomligt att gå fram på en för staten dyrare väg än som här är ifrågasatt.

Det vill under sådana förhållanden synas mig, som om det icke vore alldeles riktigt att allt för mycket begränsa bidraget från det allmännas sida för sjukvården i denna universitetsstad, då sådant redan nu i Uppsala utgår och det i Stockholm med säkerhet kommer att utgå med vida högre belopp än som för Lund är ifrågasatt. Det synes därför vara en gård av billighet och rättvisa, att man icke alltför mycket beskär det anslag, som av Kungl. Maj:t här begärts.

Detta är anledningen till att inom utskottet majoriteten har gått på det förslag, som utskottet här har kommit till, nämligen att begränsa anslaget till 400,000 kronor, varvid naturligtvis dess egenskap av förslagsanslag högst icke kommer att hava någon betydelse, då det givetvis kommer att utgå med just detta belopp, 400,000 kronor, eftersom det inte är bestämt någon viss procent av utgifterna, som skall vidkännas av staten i jämförelse med landstingets.

Jag ber för min del att få hemställa om bifall till vad utskottet här har föreslagit.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Den ärade representanten för utskottet började inledningsvis med att säga, att förhållandena vid Lunds sjukhus skilja sig från förhållandena vid sjukhusanstalter i allmänhet och att man egentligen endast vid sjukhuset i Uppsala kan finna någon motsvarighet. Ja, det kan vara riktigt, att så är fallet. Men jag ber att få erinra om, att det ingalunda är så, att den samverkan mellan statens undervisningsväsende och sjukvården, som förekommer vid sjukhuset i Lund, enbart medför utgifter och olägenheter för sjukhuset, utan den måste också anses innebära väsentliga fördelar. Det är ju så, att staten avlönar överläkarna, föreståndarna för klinikerna och de kliniska amanuenserna, och dessutom utgår materialanslag till visst kliniskt arbete. Det måste väl också vara av mycket stor betydelse för ett sjukhus att på sätt som i detta fall sker kunna förfoga över och hava garantier för att alltjämt kunna förfoga över de främsta läkarkrafter, som över huvud inom landet stå till buds för sjukhusvård. Jag tror sålunda, att detta är en omständighet, som man bör beakta i ett fall som det föreliggande.

När därtill kommer, att det anslag, som även reservanternas hava förordat, måste anses vara synnerligen betydande och sänker driftkostnaderna till ungefär samma belopp, som eljest i medeltal utgå för övriga sjukvårdsinrättningar i samma län, förefaller det mig, som om rimliga anspråk skulle vara tillgodosedda.

För egen del vill jag uttala den meningen, att jag gärna skulle hava sett, att den utredning, som utskottet och reservanternas gemensamt i motiveringen peka på såsom önskvärd, kunnat företagas, innan något bidrag blivit lämnat. Då på grund av förhållandena så icke skett, är det väl alldeles givet, att riksdagen bör ålägga sig en viss varsamhet, när det

*Statsbidrag
till Malmö-
hus läns sjuk-
vårdsinrätt-
ningar i
Lund.
(Forts.)*

*Statsbidrag
till Malmö-
hus läns sjuk-
vårdsinrätt-
ningar i
Lund.
(Forts.)*

gäller att fixera sitt bidrag. Jag vill därför, då jag tror, att mycket goda skäl tala för det förslag om begränsning, som reservanterna hava framställt, förorda ett godkännande av deras förslag. Andra kammaren har också med 131 röster mot 44 beslutat godtaga reservanternas hemställan, till vilken jag alltså, herr vice talman, ber att få yrka bifall.

Herr Pålsson: Herr talman! Malmöhus läns landsting har icke förut begärt något anslag av staten till underhållskostnaderna för Lunds lasarett, oaktat staten drager stor nytta av detsamma vid universitetets medicinska studier. Anledningen därtill är, att kostnaderna förut varit så låga, att man ansett sig själv kunna bestrida dem. Men efter det nya lasarettets byggande hava kostnaderna stigit i så våldsamt grad, att landstinget funnit sig icke ensamt kunna bära de ekonomiska bördorna. Landstingsskatten är uppe i cirka 2 kronor 30 öre, vilket ju är ganska högt.

Den skillnaden finnes emellan detta sjukhus och det i Uppsala, att staten där bestrider huvuddelen av kostnaderna och landstinget endast lämnar bidrag. De anläggningskostnader, varmed staten hjälpt till vid Lunds lasarettets byggande, gingo upp till något över 1,200,000 kronor, men vid motsvarande nybyggnader i Uppsala gå kostnaderna för staten upp till cirka 6 miljoner kronor.

Herr Kvarnzelius har gjort en jämförelse mellan driftsutgifterna vid detta sjukhus och ett annat lasarett där nere, nämligen Hälsingborgs, och han påvisade, att skillnaden i kostnaderna vid dessa båda sjukhus icke uppgick till mer än en krona per dag och patient. Staten borde således icke betala utöver denna skillnad. Nu är det så, att man i Hälsingborg av gammalt haft kostnaderna för lasarettsvården ganska högt uppdrivna. Hade herr Kvarnzelius velat göra en jämförelse med ett annat lasarett där nere, nämligen sjukhuset i Malmö, hade resultatet blivit något helt annat. Då dessa två lasarett närmast kunna jämföras, i det de äro ungefär lika stora, och bägge välskötta, tror jag, att det i debatten även bör nämnas, vad vårdkostnaderna äro vid Malmö stads sjukvårdsinrättning. Det framgår av tabell I, som är vidhäftad den kungl. propositionen, att kostnaderna år 1918 vid sjukhuset i Lund voro 10:61 kronor och vid sjukhuset i Malmö 7:78 kronor per patient och dag, d. v. s. en skillnad av 2:83 kronor i stället för 1 krona, som herr Kvarnzelius kommit till vid jämförelsen med Hälsingborg. Då underhållsdagarnas antal i Lund var 189,307, skulle det göra en merkostnad för Lundasjukhuset under år 1918 av 535,738 kronor 81 öre. År 1919 var dagkostnaden i Lund 11:09 kronor och i Malmö 8:67 kronor d. v. s. en skillnad av 2:42 kronor. Då underhållsdagarnas antal detta år vid Lundasjukhuset var 213,654, uppstod alltså för år 1919 en merkostnad av 518,042 kronor 68 öre. Det har alltså för vartdera av dessa två år varit en merkostnad av över 500,000 kronor för sjukhuset i Lund, jämfört med det i Malmö vilket ganska nära stämmer med det förslag, som framställt av Kungl. Maj:t, nämligen att statens bidrag borde utgöra i runt tal 500,000 kronor.

Nu har herr Kvarnzelius anmärkt, att man borde bestämma legosängsavgifterna för dem, som voro bosatta utom länet, till högre avgift än vad nu är fallet och således på det sättet få ersättning för de kostnader, som Lunds lasarett har för utom länet boende patienter. Medicinska fakulteten i Lund, som hörts i detta ärende, har yttrat sig just angående frågan, om man borde höja avgifterna för de patienter, som äro bosatta utom länet. Fakulteten säger: "Fakulteten vill med anledning härav framhålla, vilken fullkomligt fundamental betydelse denna avsevärda tillströmning av patienter från andra sjukvårdsområden än länet besitter för att fakulteten skall kunna besörja den kliniska undervisningsuppgift som åligger densamma. Dessa patienter från andra sjukvårdsområden, delvis stammade från en så pass avlägsen trakt som Småland, äro till stor del hit hänvisade av läkare, därför att sjukdomen är av sådan natur, att antingen dess igenkännande eller dess behandling eller båda dessa bereder traktens läkare svårigheter, varför de vilja lita till de respektive överläkarna vid härvarande lasarett. Det inses således lätteligen, att detta patientmaterial blir utvalt på ett helt annat sätt än vad fallet är med de patienter, som inströmma från närmaste trakt, därför att lasarettet härstädes är deras närmaste sjukhus. I överensstämmelse härmed erhåller det kliniska materialet från andra områden i genomsnitt vida större värde och betydelse för den kliniska undervisningen, än vad enbart länets patienter skulle kunna erbjuda. För den första och grundläggande tjänstgöringen, vilken äger rum i medicin och kirurgi, skulle väl det sistnämnda kliniska materialet kunna vara tillräckligt differentierat, men vare sig det gäller fortsättningstjänstgöringen i medicin eller kirurgi, vilken sedan hösten 1918 är förlagd även till Lund, eller det gäller undervisningen å de olika specialklinikerna i trängre mening, utgör denna tillströmning av det mera utvalda kliniska materialet från andra sjukvårdsområden en fullkomligt nödvändig förutsättning för dem." I fortsättningen yttrar fakulteten vidare: "En dylik tilltänkt förändring i legosängsavgiften skulle emellertid innebära en förhöjning av sådan grad, att den till större del skulle avstänga patienter från andra sjukvårdsområden, som nu söka vård här, att i framtiden göra detta. Följden härav skulle bliva en kvalitativ försämring av det kliniska materialet, som skulle omöjliggöra för fakulteten att uppehålla klinisk undervisning i den omfattning, som nu här meddelas, och således naturligtvis även omöjliggöra en ökad undervisning, som av de citerade sakkunniga nu påyrkats. Detta skulle medföra, att staten tvingades att på annat sätt ordna utvidgningen av den kliniska undervisningen eller ock ordna nya tillfällen till dylik, och det inses utan vidare, att vilken väg staten än skulle gå för att lösa denna fråga, kostnaderna skulle bliva mångdubbla, jämfört med vad som nu påyrkats från direktionen för Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund."

Statsbidrag till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.
(Forts.)

Medicinalstyrelsen har också tillstyrkt detta anslag.

Då herr Ekman här nämnde, att fördelen av att staten betalar professorslönerna och dessa tjänstgöra som överläkare vid sjukhusen, skulle

Statsbidrag till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.
(Forts.)

vara så stor, att det avsevärt minskade utgifterna för landstinget, så är det inte klart. Det följer även andra utgifter med hållandet av kliniskt studiematerial. När man får de bästa läkarna placerade vid sjukhuset, är detta en fördel för patienterna och det betyder oändligt mycket för hela södra Sverige, icke endast för Malmöhus län, att sjukhuset i Lund är tillgängligt för professorerna vid universitetet och ledes av dem och icke minst för undervisningen åt de medicinska ämnessvennerna. Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr andre vice talman enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr andre vice talman, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och ansges en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 67.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa utgifter för karolinska mediko-kirurgiska institutets bibliotek;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i ett för karolinska mediko-kirurgiska institutet uppfört materielanslag;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppehållande av en spädbarnsavdelning vid allmänna barnbördshuset;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående hyresersättning åt rektor vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm; samt

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för

Kungl. Maj:t att i vissa fall bevilja statsbidrag till kommunala och enskilda undervisningsanstalter, till vilka statsbidrag utgår under åttonde huvudtiteln.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående biträdande skolföreståndarinnan Anna Kruses löne- och pensionsförmåner. *Ang. Anna Kruses löne- förmåner m. m.*

Uti en till riksdagen avlåten, den 25 februari 1921 dagtecknad proposition, nr 139, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att — därest och så länge biträdande föreståndarinnan vid Brummerska skolan i Stockholm Anna Kruses avlöningsförmåner utginge enligt bestämmelserna i kungörelsen den 21 februari 1914 angående ändrad lydelse av vissa bestämmelser i kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m., — finge utan hinder av den omständigheten, att mer än en tredjedel av Anna Kruses tjänstgöring fullgjordes i de förberedande klasserna, från och med höstterminen 1920 tills vidare utgå *dels* statsbidrag till hennes avlöning i enlighet med bestämmelserna i förenämnda kungörelse den 21 februari 1914, *dels* statsbidrag till de för henne utgående pensionsavgifterna i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, *dels ock* tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg till Anna Kruse i enlighet med de i sådant hänseende gällande allmänna bestämmelser.

I det föreliggande utlåtandet hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herrar S. H. *Kvarnzelius*, C. J. G. *Swartz*, H. F. *Lamm*, H. M. *Bäckström*, J. L. *Widell*, O. *Bergqvist*, K. A. *Tengdahl*, J. *Nilsson* i Malmö, S. E. J. *Lübeck* och A. E. *Ljungberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

”I de av — — förberedande klasserna.

Då det emellertid i detta särskilda fall är fråga om att i svensk undervisning omsätta i utlandet gjorda rön beträffande principerna för den första undervisningen och då ett bifall till framställningen icke synes kunna medföra några vittgående konsekvenser, har utskottet icke funnit några betänkligheter vid att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. Anna
Kruses löne-
förmåner
m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må medgiva, att — därest och så länge biträdande föreståndarinnan vid Brummerska skolan i Stockholm Anna Kruses avlöningsförmåner utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen den 21 februari 1914 angående ändrad lydelse av vissa bestämmelser i kungörelsen den 29 oktober 1909 angående avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter samt angående statsunderstöd åt dessa läroanstalter m. m., — utan hinder av den omständigheten, att mer än en tredjedel av Anna Kruses tjänstgöring fullgöres i de förberedande klasserna, från och med höstterminen 1920 tills vidare må utgå *dels* statsbidrag till hennes avlöning i enlighet med bestämmelserna i förenämnda kungörelse den 21 februari 1914, *dels* statsbidrag till de för henne utgående pensionsavgifterna i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 23 december 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter, *dels* ock tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg till Anna Kruse i enlighet med de i sådant hänseende gällande allmänna bestämmelser.”

Herr Bergqvist: Herr talman, mina herrar! I den kungl. propositionen, som avses i detta statsutskottets utlåtande, gäller frågan bidrag till avlöning m. m. åt en lärarinna, som tillika är biträdande föreståndarinnan vid den Brummerska skolan i Stockholm. Den Brummerska skolan är, som vi veta, ett elementarläroverk för flickor. Vid dylika skolor finns det i regel en förberedande avdelning, motsvarande småskolan och den första klassen i folkskolan. Till denna förberedande avdelning utgår intet statsbidrag för lärarinnornas avlöningar, under det sådant bidrag utgår för lärarinnorna i den egentliga elementarskolan. Dock är det medgivet, att om en lärarinna icke tjänstgör mera än en tredjedel av sin totala tjänstgöringstid på det förberedande stadiet, hon äger rätt att utbetomma statsbidrag till sin lön. Vad nu här ifrågasvarande lärarinna, Anna Kruse, beträffar, uppfyller hon icke detta villkor, enär hon tjänstgör mera än en tredjedel av sin totala tjänstgöringstid på det förberedande stadiet. Orsaken härtill är den, att hon, som under utrikes resor för pedagogiska studier, bl. a. i Amerika, gjort viktiga rön med avseende på principerna för den första undervisningen, velat i den förberedande skolan vid det läroverk, där hon är anställd, söka utexperimentera dessa rön. Det gäller, har man sagt mig, särskilt undervisningen i räkning, och framför allt går ut på att skärpa barnens iakttagelseförmåga och göra dem mera aktiva än vad fallet är genom de traditionella undervisningsformerna. Hon har, såsom framgår av propositionen, ådagalagt ett synnerligen varmt intresse för sin läraregärning. Under vissa år har hon helt och hållet ägnat sig åt undervisningen på det förberedande stadiet på skolans egen bekostnad, under andra år har hon tjänstgjort ungefär två tredjedelar på elementarstadiet och en tredjedel på det förberedande stadiet, men dessutom frivilligt tagit på sig ett stort antal timmar, så att hela hennes undervisningstid uppgått till omkring 30 timmar i veckan.

Nu hemställes i den kungl. propositionen, att denna lärarinna, Anna Kruse, med hänsyn till de särskilda förhållanden, som i detta fall göra sig gällande, måtte förklaras berättigad att utan hinder av den omständigheten, att mer än en tredjedel av hennes tjänstgöring fullgöres i de förberedande klasserna, fr. o. m. höstterminen 1920 tillsvidare åtnjuta dels statsbidrag till hennes avlöning i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen av den 21 febr. 1914, dels statsbidrag till de för henne utgående pensionsavgifterna i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen den 23 dec. 1910 angående pensionering av den kvinnliga lärarepersonalen vid enskilda läroanstalter, dels ock tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg. Om det vore fråga om att rubba de principer, som gälla och som riksdagen har fastställt, nämligen att statsbidrag icke skall utgå till lärarinnor i allmänhet på det förberedande stadiet vid våra flickskolor, skulle jag vara den första att avstyrka den kungl. propositionen, ty om jag än anser att det kan vara nyttigt, att vid sidan av småskolan och folkskolan finnas vissa skolor med friare undervisningsformer, anser jag likväl, att dessa icke skola vara berättigade att åtnjuta statsbidrag. Men här är icke alls frågan om själva principen, utan det gäller ett särskilt undantagsfall, som knappast torde ha några paralleller, och jag föreställer mig, att det torde ligga i den svenska riksdagens intresse att så mycket kunna avvika från uniformiteten i vårt undervisningsväsende, att man även med statsunderstöd må kunna anställa experiment, som bliva av vikt för undervisningen. Det har också vitsordats från flera håll, att fröken Anna Kruses insats för den första undervisningen har haft betydelse icke blott för det läroverk, där hon är anställd, utan jämväl för andra läroanstalter och för våra småskolor och folkskolor. Under sådana förhållanden förefaller det mig, som om riksdagen skulle kunna ha anledning att bifalla denna av Kungl. Maj:t framlagda proposition.

*Ang. Anna
Kruses löne-
förmåner
m. m.
(Forts.)*

Jag ber därför att med hänvisning till vad reservanterna sagt, att det här är fråga om att i svensk undervisning omsätta i utlandet gjorda rön beträffande principerna för den första undervisningen, och att ett bifall till framställningen icke synes kunna medföra några vittgående konsekvenser, få hemställa om bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Ericsson, Ollas: Herr vice talman, mina herrar! Jag vill endast påvisa den inkonsekvens, som den föregående talararen gjorde sig skyldig till. Han sade nämligen, att om det här vore frågan om att rubba de principer, som gälla och som riksdagen fastställt på förevarande område, så skulle han varit den första att avstyrka den kungl. propositionen. Det var i det ena andetaget. I nästa säger han, att det kungl. förslaget är ett undantagsfall och därför yrkade han bifall därtill. Detta är väl en motsägelse så god som någon. Ty har man en gång gått med på undantagen, så är steget till brytandet av principen icke långt, man har rubbat den i alla fall. Jag tror därför icke, att det

Ang. Anna
Kruses löne-
förmåner
m. m.
(Forts.)

går an att resonera så, som andra avdelningens ordförande gjorde, utan jag tror, att utskottet står på fastare mark, då det påpekar, att staten hittills icke understött de enskilda läroanstalterna och deras lärare på sätt här är fråga om, utan det ha enskilda fått draga försorg om. Utskottet säger nämligen i slutet av sitt betänkande: "Då ett bifall till framställningen onekligen kan vara ägnat att rubba den hittillsvarande uppfattningen rörande statens ställning till de enskilda läroverkens förberedande klasser, och då vidare, i trots av vad i ärendet framhållits, ett bifall till förslaget kan medföra konsekvenser av olika slag, har utskottet icke ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts föreliggande framställning". Men på det svarar man nu och säger, att det är ett så enstaka fall, att det icke kan ha några konsekvenser. Hur kunna herrarna vara förvissade om det? Kan det icke finnas flera liknande enskilda lärare, som ge sig av till Amerika eller andra länder, i studiesyfte som det heter, och då är man där att de också skola ha. Jag tror icke att det är riktigt och därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet B e r g q v i s t: Herr talman, mina herrar! Frågan gäller här en gammal förtjänt flickskollärlarinna, som under många år med sällsport intresse och framstående skicklighet försökt utarbeta och tillämpa nya, praktiska undervisningsmetoder för småskolestadiet. Det heter visserligen, att hon hämtat idén från Amerika, men jag kan försäkra er, mina herrar, att det i hennes metoder finnes icke så litet äkta svenskt, svensk grundlighet och svenskt skarpsinne och en svensk praktisk hand. Nu förhåller det sig så, att hon börjar bli gammal och endast har två år kvar att tjänstgöra. Hon har då en ivrig önskan att få begagna dessa år att helt utarbeta de metoder, som hon begynt, och söka föra det verk till slut, som hon betraktat som sin förnämsta uppgift i livet. Vad hon gjort inom flickskolans murar är av den betydelse, att det kan komma samtliga småskolor i vårt land till godo.

Nu lägga, som här redan är sagt, gällande bestämmelser hinder i vägen för att statsbidrag utgår till skolan för hennes räkning, såvida hennes undervisning inskränkes endast till småskoleklasserna. Det har emellertid ifrågasatts, att i detta fall skulle göras ett undantag, så att, ehuru hennes undervisning blott sker i de första klasserna, fullt statsbidrag likväl skulle kunna utgå. Statsutskottets majoritet, mot vilken stå sju reservanter från denna kammare, har uttalat den farhågan, att ett bifall till propositionen skulle kunna medföra följder, som vore betänkliga, därför att de kunde komma att rubba den hittills följda grundsatsen, att staten icke må understödja enskilda skolor med avseende å de klasser, som äro parallella med folkskolan. Jag är själv den förste att hysa den största respekt för den grundsatsen och jag skulle djupt beklaga, om man nu sloge in på en väg, som ledde till rubbning av densamma. Men jag har samvetsgrant övervägt frågan, innan jag lade fram den, och kommit till den bestämda övertygelsen, att inga konsekvenser äro att befara. Jag känner de svenska flickskolorna ganska väl, och

de lärarinnor, som arbeta där, och jag tror mig kunna försäkra er, mina herrar, att det finns ingen lärarinna, som är jämförlig med den det nu är fråga om i avseende å arten av hennes föregående verksamhet. Härtill kommer att de klasser hon nu önskar helt ägna sig åt efter all sannolikhet ha såsom ingående i våra flickskolor ett mycket kort liv framför sig — om några år är det sannolikt slut med dem.

*Ang. Anna
Kruses löne-
förmåner
m. m.
(Forts.)*

Mina herrar! Goda grundsatser och goda principer äro bra, men det är farligt att låta dem bli doktriner, som slå ihjäl det levande livets värden. Det kan lätt nog ske i detta fall. Jag vågar därför vördsamt vädja till kammaren att bifalla propositionen och därigenom ge en erkännansam handräckning åt en lärarinna, som icke nöjt sig med att plöja i den dagliga läxans fåror, utan sökt gjuta nytt liv i skolans verksamhet och ge denna praktiskt värde för livet.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag måste bekänna, att det är med en viss förvåning jag hör avdelningens ärade ordförande samt herr statsrådet gå in med en sådan entusiasm för att första kammaren skulle följa reservanterna, då, såvitt jag kan se, frågan möjligen blivit de facto avgjord genom andra kammarens fattade beslut. Mig förefaller det nämligen, som om här icke vore fråga om att anslå ett penningbelopp, utan att medge ett undantag från ett villkor rörande statsbidrag, om vilket fall gemensam votering icke synes böra äga rum. Då andra kammaren enligt uppgift med 104 röster mot 74 följt utskottet, skulle frågan därmed, enligt mitt förmenande, vara avgjord.

I själva sakspörsmålet vill jag säga, att det visst icke är med någon entusiasm jag för min del ställt mig på utskottets ståndpunkt. Jag medger att det här gäller att emot en av riksdagen eljest undantagslöst uppehållen och hävdad princip ställa en förtjänstfull enskild gärning. Men då det gäller en så viktig princip som att statsbidrag icke må utgå till läroanstalter, som verka jämsides med folkskolan, har jag, trots mina sympatier för det enskilda fallet, icke kunnat följa reservanterna. Även andra kammarens representation i utskottet står ju så gott som enhälligt på den sidan. Det förekommer dock fall, där man finner sig förhindrad att följa ett förslag, även om man har starka sympatier därför, och detta är för mig personligen ett sådant fall.

Här säges det, att man känner och tror och utgår ifrån, att detta är ett sådant undantagsfall, att det icke kan följas av andra. Ja, i regel är det ju så, att man bryter en princip med hänsyn till särskilda omständigheter i ett undantagsfall. Sedan principen väl blivit bruten, går man nästa gång ett steg längre och därpå ännu ett steg, och så är man ute på den väg, på vilken man icke kan se något slut. Jag för min del hemställer, att riksdagen i detta fall behagade följa utskottet, och yrkar därför bifall till dess hemställan.

Herr Bergqvist: Herr talman! I själva sakfrågan torde det vara överflödigt att yttra något vidare efter det belysande anförande, som

Ang. Anna
Kruses löne-
förmåner
m. m.
(Forts.)

herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hållit, men då herr Ekman uttalat sin förvåning över, att jag som avdelningsordförande inlagt en viss energi för att driva reservationen, oaktat andra kammaren avslagit propositionen, vill jag säga, att min uppfattning verkligen varit och är, att denna fråga bör bli föremål för gemensam votering. Det kan icke förnekas, att här är en anslagsfråga, en fråga om anslag till statsbidrag åt ifrågavarande lärarinna och om bidrag till hennes pensioneringsavgifter samt om tillfällig löneförbättring för henne. Såvitt jag fattat saken, måste detta ovillkorligen betraktas som en anslagsfråga, och därför anser jag det inte alls ur vägen, att man här i denna kammare söker kämpa för saken, även fastän medkammaren avslagit Kungl. Maj:ts proposition. Majoriteten i andra kammaren var icke heller så förkrossande, att det icke vid en gemensam votering skulle finnas vissa utsikter att få rättelse i det misstag, som utan tvivel andra kammaren gjort.

Herr Swartz: Beträffande frågan om gemensam votering kan anställas i denna sak ber jag att få upplysa, att det nog varit olika praxis i den vägen. I förna tider var det nog på det sättet, att så snart en utgift eller ett anslagskrav icke utövade något inflytande på riksstaten för det året, anställdes icke gemensam votering. Men under senare tider har man gått ifrån den uppfattningen och nu anställes gemensam votering, så snart det är fråga om någon utgift, oavsett densamma inverkan på riksstaten, och jag ber särskilt att få erinra herrarna om, vilket för övrigt torde vara bekant för envar av herrarna, att vi voterat gemensamt ganska många gånger om pensioner, ehuru de icke utövat minsta inflytande på riksstaten, eftersom de utgå av ett anslag, som är helt opåverkat.

Vad sedan själva saken beträffar får jag säga, att det så tydligt framhållits, att några farliga konsekvenser icke äro att befara, om man biträder förslaget, och å andra sidan innebär ett bifall, såvitt jag förstår, en välförtjänt hyllningsgård åt en person, som ägnat sitt livs verk åt skolan och åt arbetet på undervisningens och uppfostrans tjänst. — För övrigt, om motståndarna anse, att det förslag, som Konungen har framlagt, redan är fallet, därför att man icke kan votera gemensamt om det, så återstår för dem allenast att deltaga i den hyllningsgård, som ligger i ett bifall från denna kammare!

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag för uppehållande av verksamheten under år 1921 vid statens småskoleseminarium i Hagaström;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade medel till stipendier åt dövstumläraarelever; och

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Borås för år 1920.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr talmannen infann sig och övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts i statverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till uppförande av byggnader för dubbelseminarium i Umeå; samt

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels ytterligare låneunderstöd till järnvägar mellan Brittatorp och Sävsjöström samt Sävsjöström och Älghult, dels ock statslån till järnväg mellan Melnerud och Billingsfors.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till förekommande av bondejords övergång i främmande händer. Om lagstiftning till förekommande av bondejords övergång i främmande händer.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehåft motionerna nr 86 i första kammaren av herr *Lindhagen* samt nr 122 i andra kammaren av herr *Olsson* i Golvvasta.

Herr *Lindhagen* hade i sin motion hemställt, att riksdagen ville:

A) för sin del antaga:

1) det av jordkommissionen under loppet av 1920 års riksdag till regeringen avlämnade förslag till koncessionslag för bolagsförvärv i södra och mellersta delarna av riket, vilket förslag enligt motionärens antagande bleve av regeringen i någon form framlagt för riksdagen och sålunda bragt till riksdagens kännedom;

Om lagstiftning till förrekommande av bondejords övergång i främmande händelser.

2) det förslag till lag angående förbud i vissa fall för enskild person att besitta fast egendom, som av herr Lindhagen i motionen nr 135 i första kammaren väcktes vid 1920 års riksdag.

B) för den händelse denna hemställan ej kunde bifallas, för sin del antaga följande förslag till provisorisk lagstiftning eller åtminstone det först nedan intagna, nämligen

(Forts.)

1. *Lag angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom.*

Vad i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906 är stadgat med därtill senare gjorda tillägg, skall, med undantag för vad i lagens 3 § föreskrives, äga tillämpning även på övriga delar av riket.

Denna lag äger tillämpning på förvärv, tillkommet efter den 21 januari 1921, samt gäller tillsvidare intill den 1 juli 1922.

eller, om detta icke bifölles, antaga en lag av i övrigt enahanda lydelse för Vedbo och Sundals fögderier av Älvsborgs län.

2. *Lag angående förbud i vissa fall för enskild person att förvärva fast egendom.*

1 §.

Enskild person må ej i andra fall än nedan sägs med äganderätt besitta fast egendom å landet, utan att vara eller inom två år från äganderättens förvärvande bliva och sedan fortfarande vara mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma.

Detta förbud gäller ej förvärv genom arv eller giftorätt.

Vad i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906 är stadgat rörande ovillkorliga undantag från berörda lags tillämpning och rätt att på grund av särskilda omständigheter söka Konungens tillstånd (koncession) till förvärv, skall gälla även besittning, varom i denna lag stadgas.

2 §.

Även i andra delar än i 1 § sägs skall lagen den 4 maj 1906, med undantag för vad i 3 § föreskrives, i tillämplig mån gälla för de fall, som i denna lag avses.

Har enskild person, som i 1 § sägs, ej inom två år från äganderättens förvärvande blivit eller har han sedan upphört att vara mantalsskriven å fastigheten eller å fastighet, som är i sambruk med densamma, skall fastigheten åter avyttras på sätt i 6 § av lagen den 4 maj 1906 föreskrives.

3 §.

Denna lag äger tillämplighet å förvärv, som äga rum efter den 21 januari 1921. Den gäller även för alla förvärv, som tillkommit efter det lagen den 4 maj 1906 eller senare tillägg till densamma vunnit laga kraft,

när den, som förvärvat och fortfarande besitter fastigheten, vid tiden för förvärvet varit ledamot i styrelsen för bolag, vars verksamhet omfattar utnyttjande av eller handel med skog och skogsprodukter, eller eljest deltagit i dess ledning eller varit anställt i sådant bolags tjänst. Denna lag gäller tillsvidare intill den 1 juli 1922.

Om lagstiftning till förrekonimande av bondejords övergång i främmande händer.
(Forts.)

3. *Lag angående provisorisk ändring i viss del av lagen den 4 maj 1906 med därtill senare gjorda tillägg rörande förbud för bolag och förening att förvärva fast egendom.*

Vad i 3 § av lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom den 4 maj 1906 med därtill senare gjorda tillägg är stadgat, skall tillsvidare upphöra att gälla.

Denna lag äger tillämpning på förvärv, tillkommet efter den 21 januari 1921, samt gäller tillsvidare intill den 1 juli 1922.

Herr *Olsson* i Golvvasta hade i sin motion föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla vikten av att lagen av den 4 maj 1906 om förbud i vissa fall mot bolags jordförvärv i Norrland och Dalarna måtte skyndsamt utsträckas till övriga delar av landet.

Över motionerna hade utskottet i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver begärt yttrande av jordkommissionen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt:

A) att yrkandet under A) 1. i motionen I: 86 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

B) att yrkandet under A) 2. i samma motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C) att riksdagen i anledning av dels yrkandet under B) 1. i motionen I: 86 dels ock motionen II: 122 för sin del måtte antaga följande

Lag

angående förbud i vissa fall för bolag och ekonomisk förening att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas, att lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom i dess nuvarande lydelse, utom 3 § och de hänvisningar till denna § som i lagen förekomma, skall äga tillämpning jämväl i de delar av landet, där lagen för närvarande icke gäller; dock skall vid denna tillämpning med förening förstås allenast ekonomisk förening, som ej driver bank- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse, samt vad i 7 § stadgas hänföras till tiden för denna lags trädande i kraft.

Om lagstiftning till förkommande av bondes övergångs främmande händelser.
(Forts.)

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling, samt gäller tills vidare intill den 1 juli 1922.

D) att motionen II: 122, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under C) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

E) att yrkandet under B) 2. i motionen I: 86 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

F) att yrkandet under B) 3 i motionen I: 86 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

Reservation hade anmälts av herr *von Sneidern*, vilken likväl ej antytt sin mening.

Vidare fanns vid utlåtandet fogad en reservation av herrar *von Sydow*, *Hult*, *Frändén*, *Magnusson* i Skövde och *Sundling*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse reservationen utvisade och att utskottet bort hemställa,

A) att yrkandet under A) 1 i motionen I: 86 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

B) att yrkandet under A) 2 i samma motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

C) att yrkandena under B) 1 i samma motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

D) att motionen II: 122 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

E) att yrkandet under B) 2 i motionen I: 86 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda;

F) att yrkandet under B) 3 i samma motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda.

Slutligen hade följande reservation avgivits av herr *Lindhagen* beträffande:

Punkt C.:

På de i utskottets utlåtande återgivna grunderna för mitt yrkande om lagens retroaktiva verkan och då förvärv, uppenbarligen ingånget i god tro, kan genom dispens undantagas från nämnda verkan, hemställer jag, att med jämkning av tiden 21 januari till 31 januari övergångsbestämelsen i den provisoriska lagen erhåller följande lydelse:

Denna lag äger tillämpning på förvärv tillkommet efter den 31 januari 1921 samt gäller tillsvidare intill den 1 juli 1922.

Punkt E.:

På de i motionen anförda skäl hemställer jag, att riksdagen — oavsett den åtskillnad, som på sätt utskottet även enligt min uppfattning riktigt yttrat äger rum i fråga om varaktigheten av bolags och enskilda spekulanter förvärv samt svårigheten att formulera en lagstiftning — dock till förekommande redan nu även av det senare måtte antaga den i mo-

tionen under B) 2 föreslagna provisoriska lagstiftningen med endast den förändringen, att i 1 § orden "två år" utbytas mot "ett år", samt att i 3 § orden "den 21 januari 1921" utbytas mot "den 31 januari 1921".

Om lagstiftning till förekommade av bonde-jords övergång i främmande händer.
(Forts.)

Punkt F.:

Redan vid tiden för norrlandslagens antagande var det en omstridd fråga, om det vore befogat att tudela skogen i stödskog och annan skog för att möjliggöra fortfarande bolagsförvärv till den senare. Denna fråga ställes numera av tidsförhållandena, såvitt jag förstår, än mer under debatt. Mången anser, att jordbruket väl behöver dessa utskogar, och mångenstädes hyser man den uppfattningen, att dylika skogar hellre borde omvandlas till sockenallmänningar och i andra hand till kronoparker än överföras till bolagsbesittning. För en ändring i norrlandslagen i sådant syfte har ock andra kammaren mer än en gång uttalat sig. Jordkommissionen meddelar ock, att den i sitt kommande betänkande kommer att taga ställning till förevarande principfråga. Under sådana förhållanden synes mig övervägande skäl tala för att hålla denna fråga öppen jämväl för de trakter, där norrlandslagen äger tillämpning, genom ett provisoriskt upphävande av dess 3 §.

På dessa i motionen ock anförda skäl hemställer jag att, i huvudsaklig anslutning till motionens yrkande, av riksdagen antages följande:

"Lag angående provisorisk ändring i viss del av lagen den 4 maj 1906 angående förbud för bolag och förening att förvärva fast egendom.

Häri genom förordnas, att vad i 3 § av lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom i dess nuvarande lydelse är stadgat och de hänvisningar till nämnda §, som i lagen förekomma, skola tills vidare upphöra att gälla. Denna lag äger tillämpning på förvärv, tillkommet efter den 31 januari 1921, samt gäller tills vidare intill den 1 juli 1922."

Punkten A.

Herr v o n S y d o w: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den förevarande punkten hemställt.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C.

Herr v o n S y d o w: Herr greve och talman, mina herrar! Under senare tider har det i flera fall förekommit, att man sökt införa en ny metod för behandlingen av lagstiftningsfrågor. I de fall, där Kungl. Maj:t tillsatt en kommitté för att göra utredning och avgiva förslag i någon viktigare lagstiftningsfråga, har det förekommit, att när kommit-

Om lagstiftning till förrekommmande av bondejords övergång i främmande händer.

(Forts.)

téns arbete framskridit så långt, att slutet varit ganska nära, en eller annan medlem av kommittén, som tillika varit riksdagsman — och sådana finnas ju i de flesta kommittéer — motionsvis inom riksdagen fört fram en eller annan del av kommitténs blivande förslag och sökt att få detta i förväg antaget. Man har då i allmänhet valt den vägen att söka få till stånd en provisorisk lagstiftning. I fall en sådan kommer till stånd, så har man ju i viss mån från riksdagens sida bundit sig för att den definitiva lagstiftningen skall i huvudsak gå i samma riktning.

Det synes mig, att detta tillvägagångssätt är principiellt förkastligt. Det är givet, att den enskilde motionär, som sålunda i en motion för fram de meningar, som han haft inom kommittén, icke kan giva en så allsidig utredning av frågan, som blir framlagd, när kommitténs betänkande i hela dess vidd blir bekant för riksdagen. Därtill kommer, såsom vi veta, att det är en ordning i detta land, att då ett betänkande blivit avgivet, man däröver hör myndigheter och sakkunniga. Detta är av stor vikt, och särskilt vill jag säga, att det på senare tid blivit mycket angeläget, enär det händer, att kommittéer sammansätts på ett mycket ensidigt sätt. Jag vågar säga, att ett exempel på en sådan ensidigt tillsatt kommitté är den s. k. jordkommissionen. Det har för lagstiftningsarbetet i detta land varit av stort värde, att när lagstiftningsfrågor kommit fram, de varit omsorgsfullt utredda och underkastade kritik av myndigheter och sakkunniga. När de kommit till riksdagen har Kungl. Maj:ts förslag också förelagat till ledning för riksdagen. Rättsordningen är ett systematiskt helt, och genom den omsorgsfulla utredningen i lagstiftningsfrågor har man hos oss i stort sett vunnit, att de olika delarna stå i överensstämmelse med varandra, medan däremot i andra länder ofta finnas lagar, som samtidigt äga gällande kraft, men gå i olika tendens emot varandra.

Mina herrar! Här föreligger nu ett sådant fall, som jag nyss har omnämmt. Kungl. Maj:it har tillsatt en kommitté, den s. k. jordkommissionen, för att avgiva betänkande och förslag angående vissa jordfrågor. Kommitténs betänkande är nästan färdigt; det kan väntas när som helst, ehuru, såvitt jag vet, det ännu icke blivit befordrat till trycket. I detta sitt förslag läser kommittén hemställa om, att den s. k. norrländska förbudslagen eller åtminstone en lagstiftning i samma syfte som denna lag blir gällande även för övriga delar av landet. Kommissionen ingick för omkring ett år sedan till regeringen med förslag till provisorisk lag om förbud för bolag och föreningar att förvärva jord i de delar av landet, där Norrlandslagen icke gäller, men med hänsyn till att kommissionens definitiva förslag snart var att vänta föranledde denna framställning icke någon proposition från regeringen till riksdagen. Nu har emellertid en medlem av kommissionen, herr Lindhagen, tagit upp saken i en motion, däri han hemställt, att riksdagen ville genom provisorisk lag besluta, att Norrlandslagens förbud skall gälla även för övriga delar av landet, dock med undantag för § 3 i Norrlandslagen. Denna paragraf handlar om avrösningsjord, stödsogor och dylikt, som icke har tillämp-

ning för andra delar av landet än sådana, där skogsbruket är den huvudsakliga näringen.

Nu ber jag att få säga att, förutom de principiella betänkligheter, som jag har mot detta tillvägagångssätt, föreligga enligt min tanke mycket starka skäl för riksdagen att ställa sig synnerligen tveksam eller rättare helt avvisande mot detta förslag. Det gäller här, såsom herrarna se, en inskränkning i äganderätten till fast egendom, en del av vår rättsordning, som hittills varit omgärdad med starka garantier och där man icke företagit inskränkningar annat än då de varit absolut nödvändiga. Jag vet väl, att jordäganderätten icke är någon absolut rätt, utan att den måste ge vika, när starka sociala eller nationalekonomiska skäl tala för en inskränkning. Jag vill för min del gärna medge, att jag tror, att sådana skäl förelägo, då Norrlandslagen infördes för den del av landet, varför den gäller. Men skall man sträcka ut den till övriga delar av landet, till delar, där jordbruket är huvudnäring, måste det enligt min tanke finnas en fullkomligt överväldigande bevisning om att detta är nödvändigt, och det vill jag för min del bestämt förneka vara fallet i detta ärende. Man har jordkommissionens utlåtande, och kommissionen har tillstyrkt den provisoriska lagstiftningen, men kommissionen har icke varit enhällig härom. En medlem av kommissionen, herr Olsson, har med hänsyn till att det definitiva betänkandet snart är att vänta, avstyrkt denna provisoriska lagstiftning. En annan medlem, herr Wohlin, som även är medlem av denna kammare, har uttalat sin sympati för det provisoriska lagförslag, som avgavs för ett år sedan, och synes icke böjd för att gå med på Norrlandslagens utsträckning till övriga delar av riket.

Ser man efter, vilka sakliga skäl kommissionen har att anföra, skulle det väl vara, att bolagsförvärv av jord tagit så stora dimensioner, att häri föreligger en social våda. Kommissionen uppräknar också vissa län, i vilka sådana bolagsförvärv ägt rum i stor utsträckning, men det är väl att märka, att detta endast gäller vissa län. I fråga om några län lämnar kommissionen inga uppgifter alls. Man torde sålunda på goda grunder kunna sluta sig till, att där föreligga icke fakta, som stödja kommissionens mening. Sådana län äro Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus län och några andra. Där har det helt säkert icke varit opportunt att för det slut, till vilket kommissionen velat komma, redogöra för förhållandena. Man kan också säga, att kommissionen varit ganska försiktig i sin resumé av utredningens resultat, den säger nämligen, att "bolagsförvärvet vunnit ganska stark utbredning på många håll utanför förbudslagens område". Detta kan enligt min tanke omöjligt motivera förbudslagens genomförande på platsen utanför dessa områden. Det vore mera logik att föreslå, att förbudslagen genomfördes allenast i de delar av landet, där enligt kommissionens utredning bolagsförvärv av jord tagit stor omfattning. Den tanken har också varit uppe i utskottet. Det vore mera logiskt, men de principiella betänkligheterna stå ju alltid kvar, och i övrigt anföres, troligen med rätta, att redan den uppdelning, som då skulle ske, skulle nödvändiggöra en utredning, som

Om lagstiftning till förekommande av bonde-jords övergång i frammande händer.
(Forts.)

Om lagstiftning till förordnande av bonde-jords övergång i främmande händer.
(Forts.)

utskottet egentligen icke varit i stånd att göra. För övrigt behöver man icke några utredningar för att inse, att det icke finnes behov av det norrländska förbudet i de delar av vårt land, där jordbruket är huvudnäring. För min del vill jag bestämt bestrida, att det i dessa delar förekommer en tendens hos bolag att söka slå under sig jord och bilda stora latifundier, såsom förekommit i andra länder, exempelvis i vissa delar av Nordamerika. Utvecklingen går i en helt annan riktning, nämligen därhän, att de stora egendomarna splittras till småbruk. Det fanns en tid, när man knappt någon enda dag kunde taga i en tidning utan att finna, att ett stort gods styckats och försålts till småbruk. Däremot förekomma inga uppgifter om att bolag roat sig med att köpa små jordlotter för att bilda ett stort komplex. Detta vore nämligen i hög grad oekonomiskt. Jag tror också, att om man i princip skulle vara anhängare till en sådan förbudslagstiftning, skulle man ändå nödgas medgiva, att det i dessa tider icke är någon våda med att vänta ett år eller så i avbidan på betänkan-dets framläggande och den definitiva lagstiftningen, ty tiderna äro väl sådana, att det icke är någon utsikt, att jordspekulation i stor omfattning skall ske från bolagshåll. En sådan jordspekulation fanns ju — om också utövad mera av enskilda än av bolag — för några år sedan, men denna spekulation torde med de förändrade tiderna fullständigt hava upphört. Jag ber också att få säga, att ifall man vill hava en lagstiftning om förbud för bolag och föreningar att köpa jord i hela riket, så är det fråga om, vilket innehåll man skall ge detta förbud. Motionären har föreslagit samma innehåll som i Norrlandslagen, dock med undantag av § 3. Ett annat förslag finnes avgivet av kommissionen, vilket icke blivit delgivet riksdagen. Det synes mig i hög grad osannolikt, att en lagstiftning, som är avsedd för förhållandena i Norrland, skall utan någon ändring passa för de södra delarna av landet. Särskilt vill jag säga, att när man tar bort § 3 i Norrlandslagen, vilken innehåller vissa lindringar, kommer man till det resultat, att bestämmelserna skulle bli strängare för de södra delarna av landet än för Norrland.

Herr greve och talman! På grund av vad jag sålunda anfört ber jag att få yrka avslag på motionerna och utskottets hemställan samt bifall till den reservation, som avgivits av mig jämte andra ledamöter av utskottet.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren och reservanten började med en kritik över det sätt, varpå motionen framkommit från en kommittéledamot under pågående kommittéarbete. I denna principiella invändning mot motionens framkommande kan jag biträda den föregående talaren, men därför har också utskottet remitterat motionen till yttrande av denna ännu arbetande kommitté, och kommittén har därvid tillstyrkt motionen i de delar, i vilka utskottet sedan yrkat bifall. Jag anser därför, att detta blir ett mellanhavande mellan motionären och kommittén och att det knappast kan föranleda till någon invändning från vår sida här.

Den föregående talarens anmärkningar emot en provisorisk lagstiftning över huvud taget kan jag även ganska långt följa, men det måste dock göras en skillnad, då det är fråga om en lagstiftning av den art, som här föreligger, ty provisoriet här omfattar en lag, som sedan länge blivit tillämpad i en annan del av landet, så att det här endast gäller att överflytta tillämpningen på ett större område, dit lagen hittills icke nått. Jag tror därför, att de principiella invändningar, som framfördes, icke i detta fall äro så bärande som de annars i många fall med rätta kunde hava varit. Icke heller föreligger den omständigheten, att detta förslag icke blivit utsatt till hörande av myndigheter. Detta gäller visserligen icke egentligen Norrlandslagen men ett lagförslag, som i det närmaste ansluter sig till Norrlandslagen, eller det förslag, som framlades av jordkommissionen förra året och då överlämnades till Kungl. Maj:t. Detta förslag var ute på remiss till Konungens befallningshavande i länen och överlämnades även till lagrådet, som yttrade sig över det samma; och blev förslaget tillstyrkt av två av lagrådets ledamöter. Sedan återkom förslaget vid en så sen tidpunkt till Kungl. Maj:t, att det icke kunde av den dåvarande regeringen överlämnas till riksdagen. Då det var ett förslag till provisorisk lag, återlämnade Kungl. Maj:t förslaget till jordkommissionen i förväntan på förslag till en definitiv lagstiftning.

Om lagstiftning till förrekommande av bonde-jords övergång i främmande händer.
(Forts.)

Däremot kunna ju reella skäl framföras mot förslaget av delvis den natur, som framfördes av den föregående ärade talaren. Att olika förhållanden i jämförelse med Norrland gälla för en stor del av det område, till vilket man nu vill överflytta Norrlandslagen, torde vara bekant. Jag företrädde även i utskottet den uppfattningen, att den riktigaste vägen vore att här göra en rationell klyvning, att överflytta Norrlandslagen till sådana delar av landet, där analoga förhållanden i jämförelse med Norrland förelågo, men utesluta andra delar. Jag tänkte då närmast på det landskap, från vilket jag själv kommer. Där ha utan tvivel bolagsförvärv på grund av där varande trävaruindustri utvecklats efter Värmlandsförhållanden och Norrlandsförhållanden, varför jag för min personliga del länge varit intresserad för en utvidgning av Norrlandslagstiftningen till denna landsdel. Jag tänkte även, att man med Dalsland skulle kunna förena andra delar, beträffande vilka jordkommissionen särskilt påpekat, att liknande förhållanden rådde. Jordkommissionen har i sitt avgivna yttrande sagt, att i de delar av Kopparbergs län och Gävleborgs län, där förbudslagen icke gäller, samt framför allt i Örebro län och Västmanlands län bolagsinnehavet är jämförelsevis större än i Dalsland. Detta är skrivet emot tanken att begränsa utvidgningen till Dalsland, men däri ingår ett uttalande i den riktning, att det är just i dessa delar, som bolagsförvärvet framför allt tagit en avsevärd omfattning. Emellertid mottogs denna tanke icke välvilligt inom utskottet. Från en del håll gjordes framställningar om, att lagen skulle utvidgas även till andra landskap, och då dessa framställningar kommo från personer, som ägde lokalkännedom, måste de givetvis tilldraga sig

Om lagstiftning till förkommande av bondejords övergång i främmande händer.
(Forts.)

uppmärksamhet och respekt. Man fann då, att denna uppdelning kanske var förenad med avsevärda svårigheter, vilket givetvis gjorde, att förslagen förlorade en del av de sympatier, som de annars måhända kunnat tillvinna sig. Detta gjorde att ett par av oss, som företrädde denna linje, måste övergiva densamma. Då uppställde sig frågan, vilken ställning jag borde intaga: antingen gå med på det hela eller ställa mig helt på avslagslinje. Då jag trodde, att det för en del trakter kunde vara förenat med fördel att nu under en övergångsperiod få en lagstiftning av denna art, som sedermera kunde avlösas av en lagstiftning, särskilt anpassad för hela det övriga Sverige, och då jag icke trodde, att denna lagstiftning för de delar, beträffande vilka den icke var av behovet påkallad under denna tid, skulle vara av nämnvärd skada, ansåg jag det riktigare, när saken en gång framfördes, att gå med på förslaget i dess helhet. Däremot måste jag bestämt opponera mig emot den uppfattning, som utskottsmajoriteten låtit komma till synes i sin kritik över det framlagda förslaget till den av mig omnämnda delningen. Utskottsmajoriteten säger: "Att undantaga trakter, där man föreställer sig att bolagsförvärven möjligen endast i ringare mån skulle förekomma, betyder åter att man icke har någonting emot, att bondeståndet försvagas därstädes, om det blott sker i ringare mån." Den uppfattning, som utskottsmajoriteten här givit uttryck åt, tyckes utgå från den utgångspunkten, att *varje* innehav av jord av bolag är av ondo. Jag kan omöjligt dela denna uppfattning, ty jag har själv tillräckligt många gånger sett, att bolagsinnehav även av jordbruksjord verkligen kan vara till avsevärd nytta för de trakter, där det förefunnits. Vi hava icke så litet jord i vårt land, som innehaves av industribolag, som uppdrivit jordbruket till en mycket stor höjd och som på grund av sitt kapitalinnehav kunnat driva ett intensivt jordbruk, vilket i dessa trakter förut knappast förekommit, varigenom vederbörande bolag möjliggjort tillgång på mjölk, smör och dylikt för sina arbetare. Ett sådant innehav kan man icke utan vidare kritisera och säga, att det är av ondo, utan man får tvärtom se till, att sådana fall icke få förhindras.

Det har såsom skäl för att nu icke gå med på någon åtgärd anförts, att vi just för närvarande leva i en ekonomisk depressionstid, vilken i och för sig omöjliggör för industrien att utvidga sitt jordinnehav. Ja, denna ekonomiska depression är ju, sorgligt nog, förefintlig för industriens del. Men om en sådan i allmänhet föreligger, kan man också säga, att det icke är så stor risk att göra denna inskränkning, då bolagen i varje fall icke skulle vara i stånd att förvärva någon jord. Vidare inskränker sig denna depression icke blott till industrien, utan den börjar allt mer och med utbreda sig även över jordbruket. För de bönder, som under den förflutna tiden kunna hava lockats att försälja sin jord till högt uppdrivna priser, finnes icke nu det lockbetet. Men i stället är det ju icke alldeles säkert, att vi under de år, som komma, icke få en klass av bönder, som komma i den svaga ekonomiska ställning, att de i stället måste låta sig lockas av köpanbud, om de skulle framkomma.

Jag tror därför, att man icke så absolut kan avvisa tanken på att ett verkligt behov kan föreligga, som det kan vara skäl att tillmötesgå. Denna provisoriska lagstiftning, som man nu söker genomföra, är också avsedd att räcka under ett år och att ersättas vid en kommande riksdag av en lag, som då bättre är i stånd att anpassa sig efter förhållanden, som råda i denna del av landet. Under sådana omständigheter tror jag icke heller, att man behöver fästa så mycket avseende vid att lagen i viss mån skärpts, därigenom att § 3 i Norrlandslagen blivit struken, eller den paragraf, som ger tillstånd till förvärv av sådan skog, som sträcker sig utöver vad som räknas såsom stödskog. Att här få fram en för dessa delar speciellt lämpad lagstiftning möter den svårigheten, att man då skulle kanske för varje landskap eller åtminstone för vissa partier göra upp särskilda bestämmelser för vad som för dessa delar borde såsom stödskog räknas. Vi få även erinra oss, att vissa garantier för att gå alltför långt i inskränkningar finnas även i Norrlandslagen dels i de tillstånd, som Konungens befallningshavande kan lämna, men framför allt i vad Kungl. Maj:t kan lämna, då särskilda omständigheter föreligga. Att dessa särskilda omständigheter måste i ännu större utsträckning komma att finnas i dessa delar av landet, torde vara uppenbart.

Jag har till utskottsutlåtandet låtit anteckna en blank reservation dels för att bli i tillfälle att ge tillkänna den ståndpunkt, jag har haft i utskottet, men dels och framför allt för att angiva, att jag icke är ansvarig för den motivering, med vilken utskottet försett sitt utlåtande. Jag har redan på en särskild punkt givit till känna min skiljaktiga mening, men flera sådana punkter finnas, särskilt när det gäller utskottets utlåtande rörande en tänkt lagstiftning om enskilda spekulanterns obehöriga jordförvärv, vilket förslag man bör avvakta, om det kommer upp. Jag anser, att utskottet givit allt för mycket på hand angående riksdagens blivande ställning till ett sådant förslag. Däremot har jag icke ansett det vara behöfligt att göra något särskilt förslag till motivering och upptaga kammarens tid med en strid om denna motivering. Det kanske vi för övrigt fått nog av i dag.

Sedan jag alltså angivit min ställning till utskottets motivering, kan jag därför sluta med ett yrkande om bifall till utskottets hemställan vid denna punkt.

Herr Tjällgren: Herr greve och talman! Då jag varit med om det beslut, vartill utskottet i denna fråga kommit, anhåller jag att få säga några ord.

Ett av huvudskälen mot antagandet av 1906 års lag om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom, eller den s. k. norrländska förbudslagen, var ju som bekant att man sade sig vilja värna om industrien. Man ville nämligen göra gällande, att om de norrländska trävarubolagen förhindrades att förvärva fastigheter, skulle

Om lagstiftning till förkommande av bonde-jords övergång i främmande händer.
(Forts.)

Om lagstiftning till förrekommående av bondejords övergång i främmande händer.
(Forts.)

trävarurörelsen komma att lida brist på råvara. Detta har emellertid icke, såvitt man kunnat se, visat sig vara fallet, tvärtom har ju denna industri gått framåt och utvecklat sig mera år från år. Likväl söker man emellertid även nu, när det är fråga om att utsträcka denna lags giltighet till att omfatta hela riket, inom utskottet framföra samma skäl. Man tycks ha glömt, att lagen tillåter bolag att fritt förvärva all erforderlig tomtmark jämte vattenfall m. fl. dylika rättigheter. Det förefaller därför ganska osannolikt, att en ifrågasatt utsträckning av lagens giltighet skulle på något som helst sätt komma att hämma industrien av vad slag den än må vara. Skulle det vara minsta anledning befara, att så skulle bli va förhållandet, d. v. s. att lagen skulle komma att bli till förfång för industrien eller någon annan för landet nyttig näring, ja, då skulle jag vara en bland dem, som på det bestämdaste komme att motarbeta lagens utvidgning. Jag är nämligen av den åsikten, att jordbruket och övriga näringar böra existera jämsides med varandra till varandras stöd. Men därför bör det också vara statsmakternas plikt och skyldighet att genom lämplig lagstiftning förhindra, att en näringsgren får vinna sådan omfattning, att den skadar annan näring och dess utöware.

Jag kan i detta sammanhang, herr talman, inte underlåta att uttala en bestämd gensaga mot ett påstående, som en ärad ledamot av denna kammare tillåtit sig att för någon tid sedan offentligen uttala, nämligen att vi jordbrukare, särskilt då vi, som bekänna oss till den politiska jordbrukarörelsen, rent av skulle vara fiender till industrien. Detta är ett påstående, som, åtminstone vad för mig är känt, saknar all grund och som därför bör på det bestämdaste tillbakavisas. Det torde också bli ganska svårt för den åsyftade ärade ledamoten att bevisa sanningsenligheten av detta sitt uttalande.

Ett annat skäl mot lagens ifrågasatta utsträckning, som åtminstone inom utskottet kraftigt framhållits, har varit det, att lagen i så fall komme att omfatta trakter, där bolagsförvärv av jord ej förekommer. Därpå har ju utskottet givit ett korrekt svar. Utskottet säger nämligen på sid. 6: "Om därigenom skulle falla under lagen trakter, som icke alls behöva den, kommer lagen å andra sidan icke heller att göra dessa trakter någon skada." Denna mening torde icke heller av någon kunna jävas.

Vidare har det framhållits, att det icke vore rådligt att genom en dylik lagstiftning föregripa den enskilda företagsamheten eller näringsfriheten. För min del ber jag få instämma däri, att den enskilda företagsamheten och näringsfriheten icke böra eller få på något som helst sätt motarbetas eller hämmas. Tvärtom bör den uppmuntras. Det har emellertid, såsom jag nyss antydde, icke bevisats, att 1906 års lag på något som helst sätt haft menlig inverkan på vare sig industrien eller någon annan näring inom de trakter, där den varit gällande.

Genomläser man den av herr von Sydow m. fl. avgivna och vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, måste man finna, att de skäl

varpå reservanternas stödja sina yrkanden, äro synnerligen svaga. Deras enda och huvudsakliga skäl tycks nämligen vara det, att föreliggande lagstiftning är föremål för behandling inom jordkommissionen, och att arbetet därmed torde vara slutfört inom den närmaste tiden. På grund härav bör man nu, mena reservanternas, icke gå jordkommissionen eller Kungl. Maj:t i förväg, utan i stället avvakta proposition i ämnet.

Denna mening skulle ju möjligen kunna godtagas, i den händelse icke här föreläge ett verkligt behov av en lagstiftning snarast möjligt. Ty skulle reservanternas mening vinna riksdagens bifall, kommer sannolikt under tiden, till dess att en Kungl. proposition i ämnet blir för riksdagen framlagd, ytterligare en stor del av den svenska jorden att övergå i bolags händer. Och helt säkert skulle bolagens jordförvärv komma att ökas under väntan på den motsedda lagen.

I anledning av nyss omnämnda av reservanternas anförda skäl torde det vara lämpligt att påpeka något av vad jordkommissionen själv yttrat i denna sak.

Av det jordkommissionens utlåtande, som är fogat som bilaga till föreliggande utskottsutlåtande framgår, att av Sveriges hela landareal, som enligt samma utlåtande uppgår till omkring 41 miljoner hektar, ägde bolag år 1918 över 7 miljoner hektar. Ser man på den i samma utlåtande införda tabellen över bolagens jordinnehav i proportion till hela länets eller länsdelens innehav, så finner man, att denna proportion är störst inom den del av Gävleborgs län, som ligger utanför förbudslagens område, eller omkring 40 %. Därefter kommer motsvarande område inom Kopparbergs län med 26 %. I Örebro län uppgår bolags jordinnehav till omkring 36 % av hela länets jordareal. Därefter kommer Västmanlands län med 22 %, Uppsala län med 20 %, Stockholms län med 14 %, Kronobergs län med nära 11 %, vissa härader inom Dalsland med omkring 10 % o. s. v.

Efter att sedan något ha redogjort för vissa i andra tabeller meddelade uppgifter fortsätter kommissionen på sid. 19: "De sålunda anförda siffrorna visa oförtydligt, att bolagsväldet vunnit en ganska stark utbredning på många håll utanför förbudslagens område. Den uppfattningen har emellertid gjorts gällande, att med nu rådande lågkonjunktur på näringslivet nästan alla områden ingen fara är för handen, att bolagen under den allra närmaste tiden skola eftertrakta att inköpa lantfastigheter. Kommissionen kan icke dela denna uppfattning. Den vederlägges av fjolårets här ovan omnämnda stora bolagsförvärv i Norra Uppland, och dylikt kan när som helst upprepas. De stora industribolagens resurser torde nämligen ingalunda vara så begränsade, att de skulle avstå från fördelaktiga inköp, när tillfälle till sådana yppas; och det är att märka, att lågkonjunkturen i mycket kännbar grad drabbat jordbruksyrket, vadan det med fog kan antagas, att under den närmaste tiden jordbruksfastigheter bliva lättare åtkomliga än vad händelsen skulle varit under normala förhållanden.

Enligt kommissionens åsikt måste det därför anses såsom både lämp-

Om lagstiftning till förekommande av bonde-jords övergång i främmande händer.
(Forts.)

Om lagstiftning till förekommade av bondes övergång i främmande händer.
(Forts.)

ligt och nödvändigt att snarast möjligt ställa bolagens fastighetsförvärv även i de delar av landet, där förbudslagen icke gäller, under statlig kontroll. Huruvida detta bör ske genom antagande av en sådan lag, som kommissionen framlade sistlidet år, eller genom en utsträckning av norrlandslagen att gälla även det övriga Sverige, är kanske närmast en smakfråga. Då här är fråga om en provisorisk anordning och då norrlandslagens bestämmelser utom dess 3 § synas användbara för fyllandet av det behov som skulle tillgodoses, förmenar kommissionen, att frågan, med användande av minsta möjliga lagstiftningsapparat, lämpligen bör kunna lösas på det sätt, att, såsom hr Lindhagen alternativt föreslagit, norrlandslagen utom dess 3 § förklaras skola äga tillämpning även i det övriga Sverige. Därest, såsom herr Lindhagen tänkt sig, åt lagen gives återverkande kraft, bör tillses, att åt redan gjorda förvärv, som i ty fall komma under lagen, beredes skälig tid för tillstånds sökande."

Av detta kommissionens yttrande framgår således tydligt och klart kommissionens ställning till föreliggande lagförslag. Och den av reservanterna uttalade farhågan, att gå jordkommissionen i förväg, synes sakna stöd hos kommissionen själv.

Vad nu beträffar utskottets yttrande i anledning av ifrågasatt lagstiftning mot enskilda spekulanterns obehöriga jordförvärv, d. v. s. lag i syfte att förekomma bulvanköp och jobberi med jordbruksfastigheter, så hade jag gärna sett, att utskottets motivering i det avseendet varit något annorlunda, ehuru jag icke inom utskottet gjort något yrkande därom. Utskottet säger nämligen på sid. 9 i sitt betänkande: "Faran för ett uppskov synes här icke heller vara lika överhängande som i fråga om bolagsförvärven. Genom de senare skiljes jordbruk med tillbehör från bondeståndet på ett för framtiden varaktigt sätt. De enskilda spekulanternas förvärv sönderbrytas förr eller senare av arvslagarna" o. s. v.

Visserligen kan det vara sant, att de enskilda spekulanternas förvärv sönderbrytas förr eller senare av arvslagarna, men jag tror för min del inte, att dessa förvärv så att säga undantagslöst bära tillfällighetsprägel över sig. Jag menar naturligtvis här sådana, enskilda, som yrkesmässigt syssla med fastighetsaffärer. Då jag till fullo delar den av utskottet uttalade meningen, att riksdagen, för att kunna gå till en definitiv lagstiftning, bör hava ledning av en för riksdagen framlagd regeringsproposition -- detta så mycket hellre som den ifrågasatta lagstiftningen mot enskilda personers förvärv anses vara särdeles invecklad och förbunden med mångahanda formella svårigheter -- skall jag här icke närmare gå in på den saken.

Dock kan jag icke underlåta att uttala som min personliga mening, att i många fall äro de enskilda spekulanternas fastighetsförvärv -- det är klart att här fortfarande syftas på sådana enskilda, som yrkesmässigt syssla med köp och försäljning av jordbruks- och skogsfastigheter -- ur nationalekonomisk synpunkt mera skadliga än bolagsförvärven. Ty sådana spekulanter ägna i regel icke sina fastigheter, åtminstone vad

skogen beträffar, någon som helst skötsel. Tvärtom förekommer ganska vanligt skogsskövling å fastigheter, som kommit i sådana personers händer. Ty för dessa köpare är ju avsikten endast att så fort som möjligt tillgodogöra sig skogen så långt det över huvud taget är möjligt att på grund av gällande lag komma. Sedan skogen avverkats, säljas hemmanen. Sker ej försäljningen genast, utarrenderas hemmanen, och arrendatorerna till sådana hemman ha i allmänhet hårdare och sämre villkor än bolagsarrendatorer. Under det att bolag i regel på ett tillfredsställande sätt underhålla åbyggnaderna å sina gårdar, låta de enskilda spekulanterna dem nästan undantagslöst förfalla. Därför synes det vara av behovet påkallat att en lagstiftning till förekommande av denna enligt min mening osunda spekulation snarast möjligt kommer till stånd. Denna uppfattning synes ock numera vara rådande hos personer från helt olika politiska meningsriktningar.

Nu är det ju tyvärr så, att den norrländska förbudslagen visat sig icke vara fullt effektiv. Den kan nämligen i allt för hög grad kringgås. Att detta också verkligen skett, torde numera få anses fullt bevisat genom den utredning rörande denna sak, som jordkommissionen verkställt. Men den har likväl förhindrat, att icke all jord inom de norrländska länen blivit bolags egendom. Ty hade icke denna lag kommit till stånd, hade helt säkert för närvarande de självägande jordbrukarnas antal inom nämnda landsdel varit försvinnande litet. Därför har man väl också anledning hoppas, att den föreliggande provisoriska lagen även den skall komma att utgöra ett medel till förekommande av den verkliga samhällsfara, som innebäres i bolagens jordförvärv. Genomläser man protokollet från den debatt, som förekom, när riksdagen år 1906 antog den norrländska förbudslagen, finner man, att anhängare av lagen förefunnos bland samtliga dåvarande riksdagspartier. Man till och med ansåg, att de undantag, som föreskrivas i lagen 3 §, icke borde göras. Och genom en den 20 mars 1906 dagtecknad motion, undertecknad av bland andra herrar Kvarnzelius, Ollas Ericsson, C. J. Öberg, K. Karlsson m. fl., yrkades på slopande av nämnda paragraf.

På grund av vad jag sålunda anfört torde tydligt framgå, att jag är av den uppfattningen, att allt bör göras för att bevara den svenska jorden i den jordbruksidkande befolkningens ägo, enär jag tror, att detta ur flera synpunkter och framför allt ur ren social synpunkt är av ofantlig betydelse. Jag vågar också påstå, att denna uppfattning är rådande bland en stor del av befolkningen ute i landet.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Aaby: Jag är ingen vän av att bolagen utsträcka sina händer över odaljorden, jag älskar den alltför mycket och har en alltför bestämd åsikt om att förhållandet mellan jordens ägare och jordens brukare, ja, mellan jordägaren och jorden själv bör vara ett direkt personligt förhållande, för att jag skulle finna det lyckligt, att en lejd tjänare sitter såsom representant för ägaren, under det att ägaren icke har någon annan känning av jorden och dess bruk, än att han klipper

Om lagstiftning till förekommande av bondejords övergång i främmande händer.
(Forts.)

Om lagstiftning till förekommående av bondejords övergång i främmande händer.
(Forts.)

kuponger för det bolag, som äger den. Denna uppfattning har jag såsom en klar och bestämd övertygelse, men att därför antaga en lag sådan som den nu föreslagna, kan jag omöjligen finna vara riktigt. Först och främst vill jag stryka under vad den förste ärade talaren yttrade, att detta sätt att föra fram ett lagförslag direkt från en kommitté till riksdagen, varigenom så att säga Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:ts allsidiga prövning av ärendet sättes ur spelet, det kan jag icke vara med om. Nu säges, att denna lag skall antagas endast för ett år. Det är tydligt, att det är ganska illa med denna lag, när lagens försvarare anföra detta såsom en ursäkt och sålunda till viss grad erkänna, att lagen är dålig. Ja, mina herrar, är lagen så dålig, att den endast bör gälla för ett år, då är det väl i all rimlighets namn bättre att icke taga den alls, i synnerhet som man kan vara övertygad om, att någon spekulation å jord i dessa tider förmå bolagen sannerligen icke åstadkomma. Det är gott och väl att de kunna betala sina skatter. Vidare ber jag få säga, att när utredningen kommit ifrån jordkommissionen och denna blivit prövad hos Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:ts kommit med sitt förslag och detta blivit allsidigt bedömt, då torde tiden vara inne att taga ställning till denna fråga och eventuellt bifalla ett lagförslag i ärendet. För närvarande tror jag det sannerligen skulle vara ett fall, som knappast har sin motsvarighet förut i riksdagens historia, om vi i afton skulle taga lagen för ett år, så som den nu framkommit.

Jag ber således att få yrka bifall till den av herr von Sydow m. fl. afgivna reservationen.

Herr Lindhagen: Jag hade icke tänkt att begära ordet, då jag som motionär redan yttrat mig tillräckligt och då jag hoppats, att någon annan av utskottets ledamöter skulle replikera den siste ärade talaren. Då jag emellertid icke vill, att hans påståenden skola stå oemotsagda, blir jag tvungen att i korthet replikera i frågan, ehuru jag skulle haft ofantligt mycket att säga framför allt i anledning av herr von Sydows anförande.

Då den siste ärade talaren anförde, att det vore olämpligt att antaga en provisorisk lag för att hindra eller motarbeta bolagens jordförvärv, innan den definitiva lagstiftningen kommer, behöver allenast erinras, att det ju ligger i sakens natur, att sådana jordförvärv påskyndas i allra högsta grad, då man har att vänta en sådan lagstiftning. Vi hava en sorglig erfarenhet därav från den tidigare lagstiftningen. Den siste talaren hade väl också något sådant på känn, då han förklarade, att konjunkturerna nu äro sådana, att några jordförvärv från bolagens sida icke kunna tänkas. Vi veta väl icke så noga, hur det är med konjunkturerna och möjligheterna för bolag att förvärva jord i olika landskap, och tro vi, att bolagen överallt äro så utpumpade, att de icke kunna köpa skog, så bedraga vi oss högeligen. Det vitsordas från många håll, att trots de dåliga konjunkturerna äga sådana jordförvärv fortfarande rum, och hur förhållandena kunna gestalta sig hädanefter och innan nästa riksdag skulle kunna hinna fatta beslut, därom kan ingen spä med säkerhet. Jag

kommer särskilt ihåg från jordkommissionen, att en representant från södra Dalarna framhöll, att trots konjunkturerna voro dåliga och driften dålig, fortsatte bolagen dock att köpa hemman, så snart något tillfälle erbjöd sig. Till detta ändamål fanns alltid pengar. En annan ledamot från Södermanland försäkrade, att bondebefolkningen i hans hemtrakt förvånade sig över, att statsmakterna låte det gå som det går och icke gjorde något för att hindra bondeståndets decimering i orten.

Om lagstiftning till förrekommande av bondejords övergång i främmande händer.
(Forts.)

Herr P å l s s o n: Skulle det vara så, att det lagförslag, som nu föreligger, är ämnat att tillämpas på det sättet, att "ekonomiska föreningar utom sådana, som dreve bank- eller annan penningrörelse samt försäkringsrörelse", skulle inbegripas jämväl egnahemsföreningar, så att dessa skulle vara förbjudna att inköpa jord och stycka denna för att skaffa egna hem åt mindre bemedlade, då måste jag för min del rösta mot detta lagförslag. Jag skulle önska, att någon ville lämna upplysning att lagen icke så kan tydas.

Herr L i n d h a g e n: Egnahemsföreningar få, om de äro ekonomiska föreningar, köpa jord, i vissa fall och dessutom efter särskilt tillstånd. Måhända de dock äro ideella föreningar. Jag är icke närmare hemmastadd i frågan om deras natur, men tänker, att någon mera sakkunnig kan lämna närmare upplysning i den saken. Äro de emellertid ekonomiska föreningar, få de utan vidare köpa sådana jordegendom, som står uppräknad i särskild paragraf. Vilja de däremot köpa mera bondejord, få de begära kungl. dispens, som i sådana fall väl meddelas gärna, när talande skäl därför anföras. Och var och en av delägarna behöver ej söka för sin särskilda bit, utan är det fråga om stora jordkomplex, kan en söka för det hela och sedan det inköpta området delas mellan de enskilda ägarna. Något hinder för en enskild person att såsom sådan köpa ett sålunda utstyckat komplex, finnes icke, så att saken reder sig nog bra.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den föreliggande punkten hemställt samt vidare på avslag därå och antagande av det förslag, som innefattades i den av herr von Sydow m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig finna den förra propositionen, som utpreparades, vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22 punkt C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag,

Om lagstiftning till förrekommående av bondejords övergång i främmande händer. som innefattas i den av herr von Sydow m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 48;

Nej — 34.

(Forts.)

Punkten D.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten E.

Herr Lindhagen: För min del har jag ansett det synnerligen lämpligt att även få en provisorisk lagstiftning mot enskilda spekulanter jordförvärv. Jag har därför formulerat ett lagförslag såsom det här föreligger och yrkar i överensstämmelse med reservationen bifall till detsamma, d. v. s. till min reservation under denna punkt.

Herr von Sneidern: Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den föreliggande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av herr Lindhagens vid utlåtandet fogade reservation; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten F.

Herr Lindhagen: Jag har yrkat, att tredje paragrafen av Norrlandslagen måtte provisoriskt upphävas, så att under övergångsåren bolagen icke heller skulle få förvärva den skog, som utom den s. k. stödsbogen blivit tillagd hemmanen i Norrland. Då jag på grund av de skäl, som i reservationen anförts, finner detta vara av behovet påkallat, ber jag, att även i denna punkt reservationen måtte bifallas.

Herr von Sneidern: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter enligt därunder framkomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av herr Lindhagens i avseende på denna punkt reservationsvis framställda förslag; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepad, vara med övervägande ja besvarad.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kam-
marens sammanträdde avslutades kl. 10,35 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Tisdagen den 26 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.; och dess förhandlingar led-
des av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 13 och den 15 innevarande månad.

Anmälades och bordlades första sammansatta stats- och andra lag-
utskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag
om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reserv-
truppövning jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 2, i anledning av väckt motion med förslag till lag om befrielse
för vissa värnpliktiga från skyldighet att delta i landstormsövning.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens
skrivelser:

nr 139, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd gransk-
ning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 140, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-
gående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten
att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 141, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-
gående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt; samt

nr 142, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall inställa
tillämpningen av 10 § andra stycket i lagen för Sveriges riksbank den
12 maj 1897 och av § 9 i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens
skrivelser till Konungen:

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 samt till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen om understödsföreningar den 29 juni 1912;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående skolplikt beträffande undervisning i slöjd; samt

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för landstingsområde och stad, som ej i landsting deltagar, att bidra till kostnaden för vård av blinda med komplicerat lyte.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 146, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 §. 1 mom. i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 76—80.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 25, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om punkt 9) i utskottets betänkande nr 23 rörande väckta motioner om förhöjda tullsatser för vissa animaliska jordbruksprodukter m. m., godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 30—34, första lagutskottets utlåtande nr 32 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 10—13.

Herr andre vice talmannen erhöll ordet och yttrade: Jag får hemställa, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd jämte i ämnet väckta motioner, samt första tillfälliga utskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckt motion angående utredning rörande statens övertagande av utgifterna till löner åt lärarna vid de till folkskoleväsendet hörande anstalterna m. m., måtte i nu nämnd ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet följande motioner:
nr 216, av herr *Petrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition
angående lönerreglering för arméns och marinens personal m. m.; och
nr 217, av herr *Almqvist*, i samma ämne.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarrens
sammanträde avslutades kl. 3,14 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

R Ä T T E L S E :

i Första kammarrens tryckta protokoll för den 16 april 1921 f. m.
Å sid. 130 rad 17 uppfifrån står Röing, bör vara Sandler.
